

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

TÜRKİYE’DE OLİMPİYATLARIN KENTSEL DÖNÜŞÜME ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu AK

OCAK- 2012

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI**

TÜRKİYE'DE OLİMPİYATLARIN KENTSEL DÖNÜŞÜME ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu AK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nezahat ALTUNTAŞ

**OCAK- 2012
TRABZON**

ONAY

Duygu AK tarafından hazırlanan *Türkiye’de Olimpiyatların Kentsel Dönüşüme Etkileri* adlı bu çalışma 26.01.2012 Tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda *oybirliği /oyçokluğu* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Kamu Yönetimi* Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Nezahat ALTUNTAŞ (Başkan- Danışman)

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN

Üye

Yrd. Doç. Dr. Musa Yavuz ALPTEKİN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. 26 /01 /2012

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Duygu AK

26/01/2012

ÖNSÖZ

Olimpiyatlar kökleri antik çağlara kadar dayanan ilgi çekici bir konudur. Başlarda değeri pek anlaşılmasa da zamanla kentler, oyunların getirdiği etkilerin farkına varınca aralarında kıyasıya bir rekabete girişmişlerdir. Bu oyunlar, evrensel bir anlayış, kardeşlik ve barış gibi 3 temel değeri teşvik etmek üzere her 4 yılda bir dünyanın farklı bölgelerinde organize edilir olmuştur. Oyunların sembolü olan iç içe geçmiş 5 halka dünya nüfusunun yüzde 90'ı tarafından tanınır hale gelmiştir.

Olimpiyatlar kısa dönemli ve geçicidir fakat olimpiyatların kente bıraktığı miraslar kentin geleceğini etkileyecektir ve bu da olimpiyatların en büyük cazibelerinden biridir. Bir kent, olimpiyatları iyi bir fırsat olarak değerlendirebilirse başta ekonomik olmak üzere birçok kazanç sağlayabilir. Araştırmanın konusu, olimpiyatların kentsel dönüşüm üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırmanın amacı, kentlerin olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için aday olmasında birincil neden kabul edilen ekonomik faydalarından ziyade çoğu kez arka planda kalan ancak belki de oyunların bir kente yaptığı en önemli katkıyı oluşturan kentsel dönüşüm üzerindeki etkisine dikkat çekmektir. Nitekim örneğin Barselona, 1992 Olimpiyatları öncesinde Avrupa'nın en pis ve en dağınık yerlerinden biri iken olimpiyatlar sayesinde artık Avrupa'nın en yaşanabilir kentlerinden biri olarak anılmaktadır.

Çalışmalarım sırasında bilgi ve rehberliğinden yararlandığım sevgili danışman hocam Doç. Dr. Nezahat ALTUNTAŞ'a, tez konusunu seçmemde bana yardımcı olan sayın Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN'e ve her zaman desteğini hissettiğim anneme teşekkürü bir borç bilirim.

Ocak, 2012

Duygu AK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
ABSTRACT	X
TABLolar LİSTESİ	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3-43
1.1. Büyük Spor Olayları.....	3
1.1.1. Büyük Spor Olaylarının Özellikleri.....	3
1.1.2. Büyük Spor Olaylarının Etkileri ve İlgi Çekici Olmasının Nedenleri	4
1.2. Büyük Spor Olayları Olarak Olimpiyatlar.....	7
1.2.1. Modern Olimpiyatların Amaçları ve Temel İlkeleri	8
1.2.2. Olimpiyatlara Ev Sahipliği Yapma Hakkındaki Tartışmalar	10
1.2.2.1. Aday Kentin IOC'ye Sunacağı Adaylık Dosyasında Belirtilmesi Gereken Konular	14
1.2.3. Bir Hayat Felsefesi Olarak Olimpiyatçılık ve Olimpiyat Ruhu	16
1.2.4. Olimpiyat Mirasları	17
1.2.5. Olimpizm.....	18
1.3. Olimpiyatlarda Yaşanan Olumsuzluklar	19
1.3.1. Ulusçuluk ve Aşırı Ulusçuluk	19
1.3.2. Şiddet, Savaş ve Barış	20
1.3.3. Kadın Sporcular.....	20
1.3.4. Performans Arttırıcı İlaçlar.....	21
1.3.5. Oyunların Amerikanlaşması.....	22

1.3.6. Amatörlük veya Profesyonellik.....	23
1.4. Kent ve Kentleşme Kavramları	24
1.5. Kentsel Dönüşüm Kavramı	27
1.6. Kentsel Dönüşüm Stratejileri	31
1.6.1. Kentsel Koruma (<i>Conservation</i>).....	31
1.6.2. Kentsel İyileştirme (<i>Rehabilitasyon</i>).....	32
1.6.3. Kentsel Yeniden Dönüş (<i>Rönesans</i>).....	32
1.6.4. Kentsel Yeniden Canlandırma (<i>Revitalization</i>).....	33
1.6.5. Kentsel Yenileme (<i>Renewal</i>).....	34
1.6.6. Kentsel Yeniden Oluşum (<i>Regeneration</i>)	34
1.6.7. Soylulaştırma (<i>Gentrification</i>).....	34
1.7. Kentsel Dönüşümde Rol Oynayan Aktörler.....	36
1.8. Dünyada Kentsel Dönüşüm Süreci.....	38
1.9. Kentsel Dönüşüm Projelerinin Başarılı Olması İçin Gerekenler	40
1.10. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	43

İKİNCİ BÖLÜM

2. OLİMPİYATLARIN VE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TARİHİ.....	44-85
2.1. Modern Olimpiyatların Gelişimi	44
2.1.1. 1896 Atina Olimpiyatları.....	46
2.1.2. 1900 Paris Olimpiyatları.....	48
2.1.3. 1904 St. Louis Olimpiyatları	48
2.1.4. 1906 Atina Olimpiyatları.....	49
2.1.5. 1908 Londra Olimpiyatları	49
2.1.6. 1912 Stockholm Olimpiyatları	50
2.1.7. 1920 Anvers Olimpiyatları	51
2.1.8. 1924 Paris Olimpiyatları.....	51
2.1.9. 1928 Amsterdam Olimpiyatları	52
2.1.10. 1932 Los Angeles Olimpiyatları	52
2.1.11. 1936 Berlin Olimpiyatları.....	53
2.1.12. 1948 Londra Olimpiyatları	53
2.1.13. 1952 Helsinki Olimpiyatları	54

2.1.14. 1956 Melbourne Olimpiyatları	54
2.1.15. 1960 Roma Olimpiyatları	55
2.1.16. 1964 Tokyo Olimpiyatları	55
2.1.17. 1968 Meksika Olimpiyatları.....	55
2.1.18. 1972 Münih Olimpiyatları.....	56
2.1.19. 1976 Montreal Olimpiyatları.....	57
2.1.20. 1980 Moskova Olimpiyatları.....	57
2.1.21. 1984 Los Angeles Olimpiyatları	58
2.1.22. 1988 Seul Olimpiyatları	58
2.1.23. 1992 Barselona Olimpiyatları.....	59
2.1.24. 1996 Atlanta Olimpiyatları.....	59
2.1.25. 2000 Sydney Olimpiyatları.....	60
2.1.26. 2004 Atina Olimpiyatları.....	60
2.1.27. 2008 Pekin Olimpiyatları	61
2.1.28. 2012 Londra Olimpiyatları	61
2.2. Türkiye’de Olimpiyatların Gelişimi	62
2.3. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm.....	70
2.3.1. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Gelişimi.....	70
2.3.2. Yasalarımızda Kentsel Dönüşüm	75
2.3.3. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Uygulanma Boyutu	81
2.4. Bölüm Sonu Değerlendirmesi	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE OLİMPİYATLAR VE KENTSEL DÖNÜŞÜM	86-103
3.1. Olimpiyatlar ve Kentler	866
3.2. Kentsel Dönüşüme Başarılı Bir Örnek: Barselona Modeli	88
3.3. Türkiye’de Olimpiyatların Kentsel Dönüşüme Etkisi.....	90
3.3.1. Sadece Girişim Düzeyinde Kalan Bir Aday: İstanbul.....	90
3.3.1.1. 2000, 2004 ve 2008 Olimpiyatlarına Aday Olan İstanbul ve Ev Sahibi Seçilen Sydney, Atina ve Pekin Kentlerinin Değerlendirilmesi	93
3.4. Türkiye’de İlk Olimpiyat Bayrağı: EYOF ve Trabzon	95
3.4.1. Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları (EYOF).....	95

3.4.2. Olimpiyatların Trabzon'un Kentsel Dönüşümüne Etkisi	96
SONUÇ ve ÖNERİLER	104
YARARLANILAN KAYNAKLAR	109
ÖZGEÇMİŞ	115

ÖZET

Modern olimpiyatlar, 1896 yılında Pierre de Coubertin tarafından yeniden canlandırılmış ve zamanla dünyanın en prestijli olayları arasında yer almaya başlamıştır. Bunun nedeni, olimpiyatların ev sahibi kent üzerindeki politik, ekonomik, toplumsal ve kentsel etkileridir. Tüm bu etkiler arasında özellikle bu oyunların ekonomik etkileri nedeniyle kentler, bu organizasyonlara ev sahipliği yapmak için rekabet etmeye başlamışlardır. Dünya kentleri arasında yaşanan bu rekabete Türkiye'deki kentler de son yıllarda dahil olmaktadır.

Araştırmanın konusu, olimpiyatların kentsel dönüşüm üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırmanın amacı, kentlerin olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için aday olmasında birincil neden kabul edilen ekonomik faydalarından ziyade oyunların kente bıraktığı en önemli mirası oluşturan kentsel dönüşüm üzerindeki etkisine dikkat çekmektir. Temel varsayımı ise "Olimpiyatlar, kentlerin kentsel dönüşümlerini gerçekleştirmek için kullanabilecekleri bir araçtır" şeklinde belirlenmiştir. Tezde olimpiyatlar ve kentsel dönüşüm ile ilgili Türkçe ve İngilizce literatür taranmış, son bölümde yer alan Trabzon Olimpiyatlarının kentsel dönüşüm üzerindeki etkisi için bu olimpiyatın resmi internet sitesinden ve çeşitli gazete haberlerinden yararlanılarak kişisel düşünce ve gözlemler de yansıtılmıştır. Tezde, olimpiyatların ekonomik, sosyal ve siyasal katkılarının yanında iyi değerlendirildiğinde ve planlandığında kentsel dönüşüme yapacağı katkının, olimpiyatların en somut ve kalıcı mirası olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Olimpiyat, Olimpiyat Organizasyonu, Olimpiyatlara Ev Sahipliği Yapma, Kentsel Dönüşüm, Olimpiyat Kenti

ABSTRACT

Modern olympics have been revitalized by Pierre de Coubertin in 1896 and they have become one of the most prestigious events in the world. The reason for that is the politic, economic, social and urban effects of the olympics on the host city. Between all of these effects, especially because of the economic effects of these games, cities started to compete to host these organizations. Cities in Turkey are also taking part in this competition in the recent years which world cities are going through.

The subject of this thesis is to examine the role of olympics on urban transformation. The aim of thesis is to focus on the role of olympics on urban transformation which is the most important heritage of olympics, rather than olympics' economical benefits which is accepted as the first reason for a city to host the game. Basic assumption of this thesis is "Olympics are means for cities to realize their urban transformation". In this thesis, Turkish and English literature has been examined, for the effects of Trabzon Olympics on urban transformation in the last part, the official web site of this olympic games and some reports from newspapers has been used and also personal opinions and observations has been represented. The result of the thesis is besides the economical, social or political effects of the olympics, when they're evaluated and planned well, the role of olympics on urban transformation is the most tangible and permanent heritage for the city.

Key Words: Olympic, Olympic Games, Hosting the Olympic Games, Urban Transformation, Olympic City

TABLULAR LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Yıllar İtibariyle Yaz Olimpiyatları	47

KISALTMALAR LİSTESİ

ASEAN	:Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
EOC	:Avrupa Olimpiyatlar Komitesi
EU	:Avrupa Birliği
EYOF	:Avrupa Gençlik Olimpiyat Oyunları
FIFA	:Uluslararası Futbol Federasyonu
HDK	:İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu
IMF	:Uluslararası Para Fonu
IOC	:Uluslararası Olimpiyat Komitesi
ITF	:Uluslararası Tenis Federasyonu
KTÜ	:Karadeniz Teknik Üniversitesi
NAFTA	:Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması
NBC	:Ulusal Yayın Şirketi
NOC	:Milli Olimpiyat Komitesi
RIBA	:İngiltere Kraliyet Mimarlar Enstitüsü
TMOK	:Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
TOKİ	:Toplu Konut İdaresi
UNESCO	:Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
USF	:Uluslararası Spor Federasyonları
WADA	:Dünya Anti-Doping Şirketi

GİRİŞ

Günümüzde devletler, olimpiyatların kendi ülkelerinde yapılmasını sağlamak için yoğun bir rekabet halindedir. Bu durum, olimpiyatların akademik olarak incelenmesi konusunda dikkatleri çekmektedir. Devamlı olmaması, belirli aralıklarla (4 yılda bir) tekrarlanması, uluslararası bir öneme sahip geniş ölçekli ve sıradışı olmaları ile karakterize edilen olimpiyatlar, kökleri antik çağlara dayanan ilgi çekici bir konudur. Olimpiyat Şartı (*Olympic Charter*)’nda belirtildiği gibi, olimpik oyunlar, olimpiyat oyunları ve olimpik kış oyunlarını kapsar. Yazın yapılan oyunlar olimpiyat oyunları olarak adlandırılırken, sadece kar ve buz üzerinde yapılan sporlar kış sporları olarak kabul edilir.

Olimpiyatları yeniden canlandıran Pierre de Coubertin tartışmalı olmakla birlikte modern olimpiyatların babası olarak kabul edilir. Coubertin, olimpiyatların ilk örneklerinde, dünya fuarlarının gölgesinde kalması nedeniyle hayal kırıklığına uğramıştır. Ancak 1906 yılında Atina’da ikinci kez düzenlenen ara olimpiyat ile olimpiyat kavramı yeniden yeşermiştir. Zamanla dünya fuarları ve uluslararası sergilere olan ilginin azalması ile olimpiyatlar büyük izleyici kitlesi kazanmış, kentler ve ülkeler altyapı sorunlarına çözüm bulabilmek ve kentsel dönüşümlerini gerçekleştirebilmek için olimpiyatları bir araç olarak kullanmaya başlamışlardır. Olimpiyatların ev sahibi kente çok sayıda fayda getirdiği kuşkusuzdur, ancak temelde kentleri bu oyunlara ev sahipliği yapmak için gönüllü olmaya iten esas neden, elde edilecek gelirler ile ekonomide yaratacağı büyümedir. Olimpiyat organizasyonu öncesi ve organizasyon süresince gerçekleşmesi beklenen ek istihdam, ayrıca kente gelecek turistlerden ve televizyon- sponsorluk hakları ve organizasyon biletleri satışından sağlanan gelirler ve bunların yanı sıra devlet desteği, bağışlar, lisanslar, olimpiyat paraları ve piyango gelirleri bunların başında gelir. Ancak olaylara tek yönlü bakmamak gerekir. Zira olimpiyatların pozitif çıktılarının yanında bir de göz ardı edilen negatif sonuçları mevcuttur. Örneğin, oyunların ekonomide ek istihdam yarattığı doğrudur, ancak bu işgücünden kimler faydalanmaktadır ya da bu işler yarı zamanlı-tam zamanlı, düşük ücretli-yüksek ücretli ne tür işlerdir gibi sorular cevap bekleyen önemli sorulardır. Olimpiyatların negatif çıktıları sadece ekonomik yönle sınırlı değildir. Kente fazladan

turist getirmesi beklenen olimpiyatlar, olimpiyatlarla ilgisi olmayan birçok turistin ev sahibi kente yapacağı ziyareti ertelemesine belki de onların ziyaretten vazgeçmelerine neden olmaktadır.

Son yıllarda tüm dünyada olimpiyatlara ev sahipliği yapma yarışında kıyasıya rekabet yaşanmaktadır. Türkiye de bu rekabette yerini almaktadır. Söz konusu rekabette başarılı olan ve olamayan Türkiye kentleri bulunmaktadır. Başarısız örnek olarak İstanbul verilebilirken, başarılı örnek olarak Temmuz ayında 2011 Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları (*EYOF*)’na ev sahipliği yapmış olan Trabzon verilebilir. Ancak Trabzon’da gerçekleştirilen Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları’nın kentsel dönüşümüne katkılarını belirlemek için henüz erkendir. Çünkü önemli olan, olimpiyat tesis ve alanlarının olimpiyatlar sonrasındaki akıbetinin ve kullanım yerlerinin belirlenmesidir. Tüm bu tesisler olimpiyatlar sonrasında da en verimli şekilde kullanıma açılmalı ve böylece gençlere spor kültürü aşılmalıdır.

Bu çalışmanın konusu, olimpiyatların kentsel dönüşüm üzerindeki etkilerini incelemektir. Temel varsayımı ise “Olimpiyatlar, kentlerin kentsel dönüşümlerini gerçekleştirmek için kullanabilecekleri bir araçtır” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın amacı, kentlerin olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için aday olmasında birincil neden kabul edilen ekonomik faydalarından ziyade oyunların kente bıraktığı en önemli mirası oluşturan kentsel dönüşüm üzerindeki etkisine dikkat çekmektir.

Bu tezin birinci bölümünde, olimpiyatlar ve kentsel dönüşüm ile ilgili kavramsal ve kuramsal çerçeve incelenmektedir. İkinci bölümde olimpiyatların tarihi gelişimi, Türkiye’de olimpiyat serüveninin nasıl başladığı ve Türkiye’de kentsel dönüşüm hakkında bilgi verilmektedir. Üçüncü bölümde ise Türkiye’de olimpiyatların kentsel dönüşüm üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Tezde, olimpiyatların ekonomik, sosyal ve siyasal katkılarının yanında iyi değerlendirildiğinde ve planlandığında kentsel dönüşüme yapacağı katkının, olimpiyatların en somut ve kalıcı mirası olduğu sonucuna varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Büyük Spor Olayları

1.1.1. Büyük Spor Olaylarının Özellikleri

Spor, farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Ancak en çok karşılaşılan ve tezin konusu gereği bizi ilgilendiren tanımı, tek veya toplu olarak yapılan, beden eğitimi yanında, yarışma yönü de olan oyun ve hareketlerin tamamı, jimnastik ve idman olarak yapılan tanımdır (Şahin, 2010: 74). Modern olimpiyatların babası olarak kabul edilen Pierre de Coubertin'e göre spor, hem kültürel hem de fiziksel canlanmanın bir temsilcisidir. Bu nedenle spor fiziksel sağlığı teşvik etmeli, farklı ulusları ve sosyal sınıfları yeni bir demokrasi ve toplumsal eşitlik sürecinde bir araya getirmelidir (Essex ve Chalkley, 1998: 189).

Pierre de Coubertin'e göre spor, isteyerek, arzu ederek, muhtemel bazı riskleri de göze alarak ve daima daha ileri gitmek üzere yapılan çalışmalardır. O'na göre bu çalışmalar cesareti, iradeyi, sebatı, soğukkanlılığı ve ahlakı geliştirir (Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi [TMOK], 1985: 26). Küresel ölçekte sosyal bir güç olarak düşünülen spor; bölgesel, kıtasal ve küresel düzeyde müsabakalarla zenginlik kazanarak birçok fırsatlar doğurur (Atalay, 2004: 199).

Horne ve Manzenreiter (2006: 2)'e göre, büyük spor olaylarının iki ana özelliği vardır: Bunlardan birincisi, yapıldığı ülke, bölge veya kent için dikkate değer sonuçlar yarattığına inanılması, ikincisi ise büyük ölçüde medyanın ilgisini çekebilecek olmasıdır. Bu tanıma göre, Yaz ve Kış Olimpiyatları ve Dünya Futbol Şampiyonaları gibi olaylar büyük spor olayları arasında sayılabilecektir. Kenneth Roberts (2004: 108)'a göre ise spor olaylarını “büyük” yapan faktör, devamlı olmamaları, sıradanlıktan uzak olmaları ve

uluslararası nitelik taşımalarıdır. Roberts'in "büyük" olarak ifade ettiği spor olayları, milyarlarca insana televizyon ve diğer telekomünikasyon araçları ile tanıtım mesajları gönderilebilmesi ve gittikçe artan oranda uluslararası izleyici kitlesi çekebilmesi ile bilinen olaylardır.

1.1.2. Büyük Spor Olaylarının Etkileri ve İlgi Çekici Olmasının Nedenleri

1992 Tarihinde yaz ve kış olimpiyatları son kez aynı yılda yapıldıktan sonra, olimpiyatlarda iki yıl döngüsü başlamış ve bu düzenlemeden sonra olimpiyatlara katılım giderek artmıştır. 1984 Yılında Los Angeles'ta düzenlenen Yaz Olimpiyatlarında 140 Ülke temsil edilmiş, 6797 Atlet yarışmış ve 221 Yarışma düzenlenmiş iken, 201 Ülkenin katıldığı 2004 Atina Olimpiyatlarında 301 Yarışta 11.099 Atlet yer almıştır. Büyük spor olaylarına ilginin bu denli artmasının çeşitli nedenleri vardır (Horne ve Manzenreiter, 2006: 3-8):

Birinci neden, özellikle uydu televizyonlarındaki gelişmeler nedeniyle kitle iletişim teknolojisindeki yeni gelişmelerin geniş çaplı izleyici kitlesi yaratmasıdır. 1960'dan beri Amerikan televizyon ve radyo ağları olimpiyatları satın almak için önemli ölçüde rekabet etmektedirler. Ayrıca, Avrupa Yayımçılık Birliği'nin Avrupa'daki yayınların haklarını satın alması da önemlidir. Ulusal Yayın Şirketi (*NBC*), 1988'deki Seul Yaz Olimpiyatları'nda medya yayımçılık hakları için 300 milyon Amerikan Doları öderken, Avrupa Yayımçılık Birliği 30 milyon, Kanada ise 4 milyon Amerikan Dolarının üzerinde ödeme yapmıştır.

1980'lerden bu yana Uluslararası Futbol Federasyonu (*FIFA*) Dünya Kupası da, olimpiyatlara benzer şekilde medyanın ilgisini ve ticari ortakları çekmeyi başarmıştır. Güney Kore ve Japonya'nın ev sahipliği yaptığı 2002 Futbol Dünya Kupası'na her bir yerel organizasyon komitesinin kendi medya olanaklarını, yapısını ve hizmetlerini düzenlemekle sorumlu olduğu ve küresel televizyon izleyicisine ulaşmak için biri Güney Kore'de diğeri de Japonya'da olmak üzere iki Uluslararası Medya Merkezi hizmet vermiştir. 2002 ve 2006 Futbol Dünya Kupası finalleri için televizyon yayımçılık hakları 1.97 milyar Amerikan Doları'na satılmıştır.

Büyük spor olaylarına ilginin artmasında *ikinci neden*, genel olarak 20. yüzyılın sonlarında profesyonel sporu dönüştüren spor-medya-iş dünyası birleşmesidir. 1980'lerden beri iki büyük spor olayı, milyon dolar değerindeki spor-medya-iş dünyası ortaklığına yol göstermiştir. 1970'lerde İngiltere'de Patrick Nally ve ortağı Peter West tarafından başlatılan pazarlama haklarının sınırlı sayıda sponsor ortaklara satılması fikri, 1980'lerde Adidas'ın kurucusunun oğlu Herst Dassler tarafından başlatılmıştır. Dassler, 1982'de FIFA başkanının desteği ile bir pazarlama şirketi kurmuş ve bu şirket daha sonraları Uluslararası Olimpiyat Komitesi (*IOC*)'ne bağlanmıştır.

Olimpiyatların kentler ve bölgeler için değerli tanıtım olanakları olarak görülmeleri, büyük spor olaylarına ilginin artmasının *üçüncü nedenidir*. John Hannugan “kentsel eğlence durakları”nın büyümesini 1980'lerden beri gelişmiş dünya kentlerini dönüştüren en önemli gelişmelerden biri olarak tanımlar.

Büyük spor olaylarının en büyük cazibesi, bu olayların sona erdikten sonra o kente bırakacağı ekonomik, toplumsal, kentsel ve çevresel veya siyasi “kalıntılar”dır. Kalıntılar özellikle gelişen ekonomiler için küresel oyunların albenisini oluşturur. Büyük spor olaylarının sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, fiziksel ve politik etkileri olmasına rağmen, oyunlara ev sahipliği yapmak için “ekonomik faydanın birincil motivasyon olduğu” görülmektedir (Horne ve Manzenreiter, 2006: 9).

Büyük spor olaylarının etkileri şu şekilde sıralanabilir:

Ekonomik Etkiler: Birleşik Krallık Spor Raporu'na göre, büyük uluslararası olaylar önemli ekonomik aktivite ve medya ilgisi yaratır. Büyük bir spor olayı sona erdiğinde, sporun yerel topluluk ve bölgesel ekonomi üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu şeklindeki popüler inanç hakkında sorular artmaya başlar. Spor, yerel ve ulusal ekonomik ve sosyal gelişmenin bir dinamosu olarak görülür. Birleşik Krallık ve Avustralya'da sporu ekonomik canlanma için kullanma, uluslararası spor olaylarına ev sahipliği yapmada temel uyarıcı unsur olmuştur. 1984 Los Angeles Olimpiyatlarının kente bıraktığı önemli ölçüde büyük ekonomik katkılar, kentlerin ekonomik etkilere dikkatlerini yöneltmelerini sağlamıştır. 2012 Yaz Olimpiyatları hakkında karar verilmeden bir ay önce, İngiltere Başbakanı Tony Blair tarafından gönderilen bir e-mail şöyledir: “6 Temmuz'daki Londra zaferi:

milyonlarca yeni iş, turizm patlaması ve atlet hazırlık kamplarına ev sahipliği yapma şansı anlamına gelecektir”. Ancak büyük spor olaylarının işgücü üzerindeki etkisi değişkendir. Bu konuda sorulacak anahtar sorular vardır: Yaratılacak işlerin tam zamanlı ya da yarı zamanlı ne tür işler olduğu, geçici veya kalıcı olmaları ve kimler için yaratılacakları gibi sorulardır. Örneğin, 2012 Londra Olimpiyatları için yapılan atlet hazırlık kamplarının ve olimpiyatların büyük çoğunluğunun İngiltere’nin güneydoğusunda yapılacak olması, İngiltere’nin sadece belirli bölgelerinin fayda sağlayabileceğini gösterir (Horne ve Manzenreiter, 2006: 11-13).

Turizme Olan Etkileri: Büyük olaylar o yerin tanıtımı için fazlasıyla önemli bir araçtır. Büyük olaylar, genişletilmiş kentsel ve bölgesel gelişim stratejileri kadar, kentsel ve bölgesel turizm, pazarlama ve tanıtımda da anahtar bir rol üstlenmişlerdir (Hall, 2006: 59). Uluslar, bölgeler ve kentler büyük spor olaylarını pazarlama dünyasında, göçlerde ve uluslararası turistlerde beğenilir bir imaj yaratmak için kullanırlar. Avustralya’da da benzer şekilde spor olaylarını turizmi ve canlanmayı teşvik etmek için kullanma stratejisi eyaletler düzeyinde benimsenmiştir. Birçok Avustralya kenti sporu kent/eyalet rekabetine karşılık ekonomik gelişme stratejisi olarak güçlü bir turizm endüstrisi kurmak için kullanmıştır. (Horne ve Manzenreiter, 2006: 12).

Siyasal Etkileri: Bir kentin olimpiyata ev sahipliği yapmayı arzu etmesinin muhtemel diğer bir nedeni kentin ününü, imajını ve tanınmışlığını küresel çapta genişletme isteğidir. Bu imajın yaratılması için yeni hizmetlerin planlanması gereği ve bu planların kentsel dönüşüme yardımcı olması da mümkündür. Bir kentin imajı diğer kentlerin imajları ile tanınmışlık, prestij ve statü için yarışabilir. Hatta bir kentin adı doğrudan bir duyguyu, hatırayı veya imajı çağrıştırabilir. Bu durum özellikle bir büyük spor olayı ile bağlandığında daha da kalıcı olur. Örneğin Sydney temiz ve arkadaş canlısı, Atlanta trafik kalabalığını, Montreal finansal yükü olan bir kenti çağrıştırır. Tüm bu nedenlerle olimpiyatlar kent liderleri tarafından da arzu edilen olaylar haline gelmiştir (Schimmel, 2006: 160). Olimpiyatlar; ulusları, küresel toplumda yeniden konumlandıracak nitelikte olaylardır (Horne ve Manzenreiter, 2006: 1). Olimpiyatlar tüm dünyaya ev sahibi ülkelerin harita üzerindeki yerlerinin neresi olduğunu göstermeye ve ülkelerin uluslararası arenada yer aldıkları mesajını göndermelerine yardımcı olmaktadır (Matheson ve Baade, 2004: 1085).

Kentsel Dönüşüm Üzerindeki Etkileri: Kentsel çöküşe karşılık olarak Glasgow, Sheffield, Manchester ve Birmingham spor altyapılarına ciddi yatırımlar yapmış, böylece her biri büyük spor olaylarına ev sahipliği yapabilme olanağına sahip olmuşlardır. Ayrıca, bunlardan üçü Uluslararası Spor Kenti olarak gösterilmiştir (Horne ve Manzenreiter, 2006: 9). Brunet (2005: 205)'e göre, olimpiyatlar ekonomik açıdan bir kar kapısı olmaktan çok kentsel dönüşümün yüksek maliyetlerinden kurtulmanın en iyi yolu olarak görülmelidir. Bu konudaki en iyi örnek, kuşkusuz 1992 Olimpiyatlarına ev sahipliği yapan Barselona kentidir. Çünkü olimpiyatlar, çektiği 6,2 milyar kamu yatırımı ile kentin yeniden gelişmesine yardımcı olmuştur. Ayrıca, Barselona'daki işsizlik, İspanya'nın geri kalanına ya da Avrupa'nın ortalamasına kıyasla düşmüştür. Olimpiyatların etkileri, kaynakları ve finansmanı analizini yapan Brunet "Barselona 92 Oyunları'nın alışılmadık" olduğunu belirtmiştir. Ulaşımındaki iyileşmeler, özellikle "motorlu taşıtların dolaşımı" Barselona'nın kentsel altyapısı üzerinde olimpiyatların en önemli etkilerinden biri olmuştur. Daha önce örneği görülmemiş bir şekilde kentin kıyısına inşa edilen Olimpiyat Köyü, kentler için yeni bir oluşum yaratmıştır. Brunet 20.000 ekstra işin kapsamlı kalıcı bir istihdam etkisi yarattığını ve olimpiyatların Avrupa'nın geri kalanını 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında etkileyen ekonomik krize karşı koruyucu bir tampon olarak hareket ettiğini savunmaktadır. Diğer taraftan, Barselona'da artan istihdamı oluşturan işlerin çoğunun düşük ücretli ve kısa dönemli olduğunu ileri sürerek 1992 Olimpiyatlarının kapsamlı mirasının büyük ölçüde Barselona'nın kentsel dönüşümüne odaklandığını savunanlar da bulunmaktadır. Barselona vatandaşlarının oyunlardan sonra geriye kalan yeni spor altyapılarından fayda sağlamaları da önemli bir çıktı olmuştur (Horne ve Manzenreiter, 2006: 9-12). Kasimati (2003: 433), olimpiyatlarla birlikte sayısız ekonomik fayda elde edilebileceği düşünülürken oyunların sadece tesis ve altyapı yenilenmeleri için faydalı olduğuna, makro büyüklüklerde beklenen olumlu değişmelerin gerçekleşmediğine inanmaktadır.

1.2. Büyük Spor Olayları Olarak Olimpiyatlar

Olimpiyatlar büyük spor olayları arasında önemli bir yere sahiptir. Samaranch, olimpiyatların "En önemli çağdaş sosyal hareket ve dünyanın en prestijli olayı" olduğunu söyler (Simson ve Jennings, 1992: 19). Adını, yapıldığı Yunanistan'daki Olimpia yöresinden alan olimpiyatların başlangıç tarihinin kesin olmamakla birlikte MÖ 776 Yılına

kadar gittiği söylenmektedir. Kimilerine göre, Olimpia denen bölgede önce Fransızlar sonra da Almanların yaptıkları kazıların sonucuna göre olimpiyatların bir efsane değil, gerçek olduğu anlaşılmıştır. Bazıları, olimpiyatların Tanrılar Tanrısı Zeus adına yapıldığını söylerken, bazıları da dönemin kahramanı Pelops'un hatırası için yapıldığını söyler. Aslında olimpiyatların, Yunan tiyatrosunun özelliklerinden olan trajedi, dram ve sembolizmin özelliklerini taşıdığı, bunun örneği olarak da olimpiyatlar süresince yapılan törenlerde bir "Kara Koç" kurban edildiği söylenmektedir (Koryürek, 2003: 7-9).

Olimpiyatlar, uzun bir tarihi geçmişi olan ve kökleri Antik Yunan'a kadar giden ilgi çekici bir konudur. Hümanizm ve Rönesans dönemleri boyunca olimpiyatlara ve oyunlara olan ilgi gelişmiştir. 18. yüzyılın başlarında, keşiş Montfalcon ve İngiliz Richard Chandler olimpiyat bölgelerinin yeniden keşfedicileri olarak dikkat çekerler. Antik oyunların canlanması için Panagiotis Soutsos isimli yurtsever bir şairden etkilenen Kollteis, olimpiyatları diriltmemize izin verin diyerek dileklerini ve mesajını krala iletmış ancak olumlu cevap alınamamıştır. Bu konudaki diğer bir önemli girişim de, 1838'de Letrini vatandaşları tarafından olimpiyatların her dört yılda bir Ulusal Yunan Günü olan 25 Mart'ta organize edilmesini isteyerek başlatılmıştır (Weiler, 2004: 428).

Belirtilen antik olimpiyatlarla günümüzün modern olimpiyatları arasında önemli farklar vardır. Bunlardan en önemlisi, antik olimpiyatlarda takım oyununa rastlanmaması, tamamen kişi sporuna dayanmasıdır (Koryürek, 2003: 8). Diğer taraftan modern olimpiyatlar antik olimpiyatlara göre laik nitelikli olup entellektüel kökenlidir. Ayrıca antik olimpiyatlar her dört yılda bir aynı yerde tekrar edilirken modern olimpiyatlar her dört yılda bir dünyanın başka bir köşesinde organize edilmektedir (Serdaroğlu, 2002: 15).

1.2.1. Modern Olimpiyatların Amaçları ve Temel İlkeleri

Modern olimpiyatların düzenlenmesindeki amaçlar şu şekilde sıralanabilir (Özdilek ve diğerleri, t.y.:6):

- Spor yapmanın, insanın bedensel olduğu kadar beyinsel gelişmesine de katkısı olduğunu anlatmak.

- Daha iyi ve barışçı bir dünya için, gençlerin spor yoluyla birbirlerini anlamaları ve dost olma imkânlarını arttırmak.

- Uluslararası evrensel bir iyi niyet ortamı yaratmak ve geliştirmek amacı ile olimpizm prensiplerini dünyaya yaymak.

- Dünyanın dört köşesindeki sporcu gençliği, olimpiyatlar dediğimiz büyük spor şöleninde bir araya getirmek.

Olimpiyatların söz konusu amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için belirlenen temel ilkeler ise şu şekildedir (Özdilek ve diğerleri, t.y.:6):

- Olimpizm vücudun, iradenin ve düşüncenin tüm özelliklerini, dengeli olarak birleştiren ve geliştiren bir hayat felsefesidir.

- Olimpizm, gayretli olmanın zevkini anlatan, örnek hareketlerde bulunmanın eğitsel kıymetini tanımlayan, uluslararası etik prensiplere saygılı olmanın yararını benimseyen bir yaşam tarzını yaratmaya çalışan bir hayat felsefesidir.

- Barış ve sükûnet içinde yaşamak ve insan onurunun korunduğu bir toplum oluşmasını teşvik etmek, insanların uyumlu gelişmelerini sağlamak gayesiyle sporu her konuda insanlığın hizmetine sunmak olimpizmin temel amacıdır.

- Olimpik hareket, IOC'nin otoritesi altında ve Olimpiyat Şartı çerçevesinde yönlendirmeyi kabul eden teşekkülleri, sporcuları ve diğer şahısları bünyesinde toplar.

- Olimpiyat Şartı, IOC tarafından kabul edilen temel ilkeleri, kuralları ve uygulama metinlerini, sistematik biçimde derleyen bir kural kitabıdır. Olimpiyat Şartı, olimpik hareketin organize oluş şeklini ve olimpiyatları düzenleme şartlarını tanzim eder.

- Olimpik harekete ait olmanın şartı, IOC tarafından kabul edilmiş olmaktır.

- Fair-play, dayanışma, arkadaşlık, karşılıklı anlayış içeren bir olimpik düşünce içinde ve hiçbir ayrıcalık tanımadan spor yaptırarak gençliği eğitmek ve bu sayede daha iyi, müreffeh, sulh ve sükûnun hakim olduğu bir dünya yaratmak olimpik hareketin amacıdır.

- Olimpik hareketin faaliyeti sürekli ve evrenseldir. Sporun en büyük festivali olan olimpiyatlar dünya sporcularını bir araya toplar ve olimpik hareketi en üst düzeye çıkarır.

1.2.2. Olimpiyatlara Ev Sahipliği Yapma Hakkındaki Tartışmalar

Büyüklikleri ve sahnelendikleri kentler üzerindeki kalıcı etkileri nedeniyle büyük olay kategorisinde yer alan iki olay vardır. Bunlardan biri büyük uluslararası sergi anlamına gelen Expolar, diğeri ise olimpiyatlardır. Zamanla ilginin olimpiyatlara kayma sürecini Shoval (2002: 587-591) dört döneme ayırır: *Birinci dönem*, 1851-1939 arası dönemi kapsar. Bu dönemde, 1851 Londra sergisinin başarısı, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın önemli kentlerinde dünya sergileri serisinin başlamasına yol açmıştır. Modern olimpiyatlar 1896'da kurulsada, o dönemdeki önemleri oldukça sınırlıydı ve hatta kıyaslamak gerekirse o dönemde düzenlenen sergilerin kentsel gelişim üzerinde daha önemli etkileri vardı. 1936 Berlin Olimpiyatları, birinci dönemin sonuna işaret eder. *İkinci dönem*, 1948'ten 1984'e kadar olan dönemdir ve bu dönemde Expolara olan ilgi düşüş göstermiştir. Bu durumun en önemli nedeni, o dönemde bu olaylara ev sahipliği yapan kentlerin küçük ve dünyanın yönlendirici kentlerinden olmamaları gerçeğidir. Diğer taraftan, Münih'te İsrail olimpiyat takımına yapılan terörist saldırı, Montreal Olimpiyatları tarafından yaratılan borçlar ve Moskova'nın Amerika boykotu birçok ticari patlama yaratmıştır. Sonuçta 1984 Los Angeles Oyunlarının finansal başarısı olimpiyat tarihinde yeni bir döneme yol açmıştır. İlginin zamanla olimpiyatlara kayma sürecinde *üçüncü dönem*, 1984'ten 2000'e kadar olan dönemi kapsar. Olimpiyatların finansal başarısı, fiziksel ve ekonomik canlanmanın araçları olarak kentlere olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için ilham vermiştir. Bu dönem boyunca oyunlar için teklifte bulunan kentlerin çoğu dünyaya yön veren kentlerden değildir, hatta birçoğu kendi ülkelerinde dahi önemli kentler arasında sayılmazlar. Olimpiyatlara ev sahipliği yaparak ulusal ve uluslararası pozisyonlarını yükseltmeyi uman kentler arasında Birmingham, Manchester, Barselona, Brisbane, Atlanta ve Osaka vardır. *Dördüncü dönem* ise, 2000 Sydney Olimpiyatları ve

sonrasındaki gelişmeleri kapsar. 2012 Olimpiyatları için ev sahipliği yarışında hem New York hem de Londra'nın adaylığı, teklif sürecinde anahtar bir değişimi gösterir. Çünkü bu iki kent, Tokyo ile birlikte en önemli yönlendirici küresel ekonomi merkezleridir ve küresel hiyerarşi içindeki üç zirve kenti teşkil etmektedir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, yıllar itibariyle fuar ve sergilere olan ilginin azalması ile birlikte kentlerin olimpiyatlara ev sahipliği yapma yönündeki arzuları artmaya başlamıştır. 23 Haziran 1894 günü Pierre de Coubertin'in önderliğinde kurulan ve olimpiyatları düzenleyen bir organizasyon olan IOC tarafından basılan kurallara göre, sadece kentler olimpiyatlara ev sahipliği yapmaya ve bunun için teklif vermeye izinlidir (Andranovich ve diğerleri, 2001: 118). Ev sahibi kentler için olimpiyatları sergilemedeki önemli bir gerekçe, özellikle son yıllarda, olimpiyatların ekonomik gelişmeye ve kentsel canlanmaya olan uyarıcı etkisidir. Olimpiyatlar, oyunlardan önce, sonra ve oyunlar süresince kenti ziyaret eden çok sayıda turist tarafından yaratılan işler, ekonomik hareketleri önemli ölçüde teşvik etmektedir. Olimpiyatlara ev sahipliği yapmaya hazırlanan bir kent, ulaşım altyapısını, kentin manzarasını ve fiziksel görünüşünü iyileştirmek için yeni projelere ve dolayısıyla yeni yatırımlara girişmektedir. Ev sahipliği için başarısız bir teklif olsa bile, teklifi kazanmak için başlatılan ıslah ve kent projeleri yoluyla kentin fayda sağlaması muhtemeldir (Essex ve Chalkley, 1998: 189). Olimpiyatlar gibi prestijli bir olaya ev sahipliği yapma hakkının maddi getiriler yanında başarı, gurur, prestij ve kazanç duyguları yarattığı da savunulmaktadır (Waitt, 2001: 250).

Ancak kent otoritelerinin ev sahipliği için duydukları arzu ne kadar şiddetli olursa olsun, tahmin edilen bütün sonuçlar faydalı olmamaktadır. Harvey'e göre olimpiyat teklifi toplumsal olarak israfa yol açan yatırımlar üretebilir. Spor altyapısını finanse etmek için yükseltelen vergiler, bina projeleri nedeniyle mevcut toplulukların rahatsızlığı ve artan ev kiralari yoluyla fazladan maliyetler ortaya çıkabilir (Essex ve Chalkley, 1998: 191). Ayrıca olimpiyatların turizm üzerindeki potansiyel etkileri de her zaman pozitif olmayabilir. Örneğin, "Uzaklaştırıcı faktör" olarak ifade edilen bir anlayışa göre, olimpiyatlar kısa dönemde turizmde düşüşe yol açabilir (Shoval, 2002: 595). Potansiyel ziyaretçilerin konaklamada sıkıntı yaşayacaklarına ve turist mevkilerini kalabalık bulacaklarına inanmaları, sporla ve oyunlarla ilgili olmayan ziyaretçilerin olimpiyatlar nedeniyle o kente ve hatta belki de o ülkeye yapacağı ziyaretten vazgeçmesine yol açarak turizm

endüstrisinde düşüşe neden olabilir. Örneğin Londra gibi bir kent zaten küresel olarak en çok ziyaret edilen kentler arasındadır. Bu kent için olimpiyatların, çok sayıda ziyaretçiyi oyunlar süresince bu kenti ziyaret etmekten kaçınmaya yönelteceği iddia edilir (Newman, 2007: 256).

Ev sahipliği için yoğun rekabete girişen kentler arasından ev sahipliği yapacak olan kent neye göre seçilmektedir, sorusu önemlidir. IOC'de ev sahibi ülkenin belirlenebilmesi için üç ayrı komisyon oluşturulur. Bunlar, IOC üyeleri, Uluslararası Spor Federasyonları (USF) üyeleri ve Milli Olimpiyat Komiteleri Dünya Birliği üyelerinden oluşur. Her üç komisyon, aday kentleri tek tek ziyaret eder ve raporlarını IOC'ye verir. Aday olan her kent yönetmelik esaslarına uymayı peşinen kabul ettiğini yazılı olarak bildirmek zorundadır. IOC, bu üç komisyondan aldığı raporları da dikkate alarak yıllık bileşiminde ev sahibi kenti organizasyon tarihinden yedi yıl önce seçer (Serdaroğlu, 2002: 53-54). Bu seçimi yapan IOC'nin söz konusu süreçte izlediği çeşitli aşamalar vardır (Poast, 2007: 78):

İlk olarak, her ülkenin Milli Olimpiyat Komitesi (NOC) vardır ve bu komite ülke içinde bir kenti yabancı kentlere karşı rekabet etmesi için seçer. Daha sonra IOC, kentler arasından politik veya ekonomik istikrar olmayan veya ev sahipliği için gerekli kamusal desteği olmayan kentleri eler. Olimpiyatların programlanmasından 7 yıl önce IOC üyeleri, özel bir oturumda, bir aday oyların çoğunluğunu alana dek arka arkaya rauntlar ile oylama yapar. Oylamanın birinci raundunda hiçbir aday oyların çoğunluğunu elde edemezse en az oya sahip aday yarıştan düşer ve üyeler kalan adaylar arasında tekrar oylama yaparlar. Bu süreç bir üye oyların çoğunluğunu herhangi bir rauntta alıncaya kadar veya sadece iki aday kalıncaya kadar devam eder. Bu noktada da, en fazla oyu alan aday yarışmayı kazanır.

Poast (2001: 79), IOC'nin ev sahibi kenti seçerken hangi kriterleri temel aldığını altı başlık altında ele almıştır: İlk olarak, aday kent, ev sahipliği yapmak için medya ve ulaşım altyapılarını, oteller, yurtlar ve spor tesislerini inşa etmek için gerekli finansal kaynağa sahip olmalıdır. Bu nedenle *birinci kriter*, ev sahibi kenti seçerken olimpiyatların bu kente getireceği ekonomik yatırımların göz önünde bulundurulmasına dayanır. *İkinci kriter*, Amerikan korporasyonlarının varlığının ve olimpik logonun başlıca alıcılarının çok uluslu Amerikan korporasyonları olmasıdır. Bu durum, IOC'nin dolaylı olarak Amerikan tüketicilerine bağlı kalması nedeniyle ev sahibi seçilecek kentin Amerikan çıkarlarına uygun ve Amerika'nın boykot edemeyeceği bir kent olmasının göz önünde bulundurulmasını gerektirir. *Üçüncü kriter*, IOC üyelerinin yüzde 48 gibi bir çoğunluğunun Avrupa'dan gelmesi nedeniyle Komite içinde oluşan Avrupa hâkimiyetini de dikkate alarak bir Avrupa kentinin ödüllendirilmesinin dikkate alınmasıdır. *Dördüncü*

kriter, aday ev sahibi kenti temsil eden kişiler tarafından, IOC üyeleri ve başkanına verilen hediye ve rüşvetlerin göz önünde bulundurulmasıdır. *Beşinci kriter*, Komite başkanının önceliklerinin, *son kriter* ise, ev sahibi kenti seçerken coğrafik çeşitliliğin savunulması ve olimpiyatların kıtalar arasında dönüşümlü olarak yapılması gereğinin hesaba katılmasıdır. Sonuç olarak Poast, ekonomik değişkenler ile olimpiyatları dünya çapında dengeli bir şekilde dağıtmanın, ev sahibi kenti belirlemede daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır (Poast, 2001: 79).

Olimpiyat Şartı'na göre, aday kentin seçiminin belirlenmesi hususunda IOC'nin temel hükümleri vardır. Bu konudaki hükümler şunlardır (Atalay, 2004: 199-201):

- Olimpiyatlara ev sahipliği yapma onuru, oyunları düzenlemek için seçilen kente verilir.

- Bulunduğu ülkenin NOC tarafından uygun bulunan kent, olimpiyatları düzenlemek üzere başvurabilir. Olimpiyatları düzenleme müracaatı ilgili kentin yetkilileri tarafından NOC'nin onayı alınarak yapılır. Her iki kuruluş, IOC tarafından öngörülen şartları uygulayarak olimpiyatların düzenleneceğini garanti etmelidir. Aynı olimpiyatları düzenlemek üzere bir ülkede birkaç kent talip olursa NOC bir tanesinin, IOC'nin seçimine sunmak üzere başvuru yapmasını onaylayacaktır.

- Ülkeyi yöneten hükümetin, Olimpiyat Şartı'na bağlı kalınacağına dair taahhütnamesi verilmedikçe olimpiyatların düzenlenmesi bir kente verilmez.

- Olimpiyatları düzenlemek üzere aday olan her kent, IOC Yönetim Kurulu'na tatmin edici bulunabilecek kendi finansal garantisini sunmak zorundadır. Ayrıca IOC Yönetim Kurulu aday olan kentlerden, mahalli, bölgesel veya ulusal yönetimden ya da üçüncü şahıslardan finansal garanti isteyebilir.

- IOC seçim sonucu konusundaki kararını aday kentin bulunmadığı bir ülkede yapılan oturumda alır. İstisnai durumlar dışında bu karar, oyunların yapılacağı tarihten yedi yıl önce alınır.

- Olimpiyatlar ile ilgili herhangi bir konuda son yetki IOC'ye aittir.

• NOC'ler oyunlara yüksek düzeydeki uluslararası müsabakalara layıkıyla hazırlanmış yarışmacılar gönderecektir. Ulusal bir federasyon, uluslararası federasyon vasıtasıyla kayıtlarla ilgili olarak NOC'nin kararına karşı IOC'ye başvurabilir.

Olimpiyatlara aday olmasına karar verilen kent bir "Olimpiyat Mahalli" olur. Bu da o kentte yapılacak her türlü etkinliğin oyunları hedef alacak, olimpiyat ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde planlanması ve uygulanması gerektiği anlamına gelir (Atalay, 2004: 201).

1.2.2.1. Aday Kentin IOC'ye Sunacağı Adaylık Dosyasında Belirtilmesi Gereken Konular

Olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için aday olan kent bunun için bir dosya hazırlar ve seçimden üç ay önce IOC'ye teslim eder. Bu dosyada, şu konulara yönelik bilgilendirme gerekir (Atalay, 2004: 205-207):

Ülke ve Uluslararası Şartlar: Bu bölümde ülkenin politik kuruluşları ve işleyiş tarzı, ülkenin politik istikrarı, siyasi partiler ve eğer varsa gelecek 7 yıl içinde yapılması beklenen ulusal, yöresel ve kentsel politik seçim tarihleri verilmelidir.

Aday Kent: Aday kent hakkında yöre, saha, büyüklük ve nüfus konusunda genel bir takdim yapılmalıdır. Ayrıca kentin idari kuruluşları, resmi kuruluşların olimpiyatların kentte organize edilmesi konusundaki tavırları ile adaylık komitesinin hukuki durumu, yapısı ve organizasyon şeması sunulmalıdır.

Ülkeye Giriş ve Gümrük Mevzuatı: Davet sahibi ülkenin vize şartları ve ülkeye giriş mevzuatı gibi konular açıklanmalıdır.

İklim ve Çevre Sorunları: Ortalama ısı, nemlilik oranı, yağmur miktarı, rüzgâr, hava kirliliği gibi çevre sorunları oyunların yapılacağı süre için en azından 10 yıllık süreyi kapsayacak şekilde belirtilmelidir.

Güvenlik: Sporcuların, olimpik aile üyelerinin ve oyunlara gelen ziyaretçilerin korunması konusunda alınacak güvenlik tedbirleri, azınlık ve aykırı bazı gruplar, terörist veya yöresel gruplar tarafından beklenen olumsuz davranışlar, ırksal ve dini problemler, ülkenin ve kentin suç oranı konularında bilgi verilmelidir.

Sağlık: Kent ve ülkedeki genel sağlık sorunlarının düzeyi, varsa yöresel hastalıklar veya salgın hastalıklar, hastane ve kliniklerin sayısı ve durumu, olimpik tesislerdeki ilk yardım organizasyonları, olabilecek felaket ve afet olayları için planlar gibi konularda bilgi verilmelidir.

Olimpik Köy ve Barındırma: Olimpik köyün kent içindeki yeri, giriş ve çıkış durumları, odaların, banyoların ve diğer temizlik tesislerinin durumları, restoran hizmetleri gibi konuların yanı sıra olimpik köy dışında sporcuların, yöneticilerin, olimpik aile ve ziyaretçilerin konaklayacakları oteller ve ücretleri hakkında bilgi verilmelidir.

Ulaştırma: Misafirlerin kente giriş- çıkış için havayolu, karayolu, denizyolu ve tren ulaşım araçları ile kentteki ulaşım sistemleri konusunda da bilgi verilmelidir.

Olimpiyat Programı ve Ödül Verme İşlemleri: Olimpiyatların yapılması için teklif edilen tarihler, oyunlardan önce ve oyunlar sırasındaki milli bayram ve milli tatil günleri, yarışmalar için geçici plan, engelliler için sergiler, ayrıca açılış ve kapanış törenleri için senaryolar hakkında bilgi verilmelidir.

Kültürel Program ve Gençlik Kampı: Olimpiyatlardan önce ve oyunlar süresince yapılacak kültür programları ile olimpik gençlik kampı hakkında bilgi sunulmalıdır.

Basın: Uluslararası Yayın Merkezi'nin yeri, basın merkezi ve diğer tesislerdeki basın merkezlerinin olimpik köye olan uzaklıkları, yerleşim planı ve büyüklükleri, basın hürriyeti için garanti verilmeli ve ülke için yayın yapacak kurum hakkında bilgi sunulmalıdır.

Telekomünikasyon: Bugünkü durumuna göre hizmet imkânı ve bu hizmetler için ödenecek ücret ve diğer giderler bildirilmelidir.

Finans: Kentin içinde bulunduğu finansal durum, devlet ve yöresel idare ile diğer makamların finans için katkı tahminleri, altyapı için tahmin edilen yatırım, olimpiyatlar için mümkün olan gelir kaynakları ve vergilendirme problemleri gibi konular açıklığa kavuşturulmalıdır.

Eğitim ve Spor: Mecburi eğitim sistemi, sporun eğitimdeki yeri, özel eğitim programları, sporun günlük hayattaki yeri, daha önce olimpiyat organize edilip edilmediği gibi konular hakkında bilgi verilmelidir.

Yasal Konular: Yürürlükte olan veya olimpiyatlar sırasında yürürlüğe konacak ve Olimpiyat Komitesine olumlu katkıda bulunacak kanunlar ve böyle bir yasal korunma imkânı olmayan hallerde aynı sonuçların alınması için alınacak tedbirler hakkında bilgi verilmelidir.

1.2.3. Bir Hayat Felsefesi Olarak Olimpiyatçılık ve Olimpiyat Ruhu

Pierre de Coubertin, 1921’de arkadaşı Peder Henri Didon’dan bir Latin ifade ödünç alarak olimpiyat sloganını yaratmıştır: Daha hızlı, daha yüksek, daha güçlü anlamına gelen “Citius, Altius, Fortius (*Faster, higher, stronger*)”. Bazılarına göre, olimpiyatlar “kutsal bir amaca” sahiptir. Coubertin ve halefleri, olimpiyatçılığın kilise, dogma ve hizmetleri ile bir din olduğunu iddia eder. Hatta 1996 Atlanta Olimpiyatlarında J. Antonio Samaranch, olimpiyatların Katolik dininden daha önemli olduğunu beyan etmiştir. Bir kültür antropoloğu olan MacAloon ise, olimpiyatların “küresel bir ayinsel sisteme” benzediğini savunur (Crowther, 2004: 446).

Pierre de Coubertin’e göre, “Olimpiyatçılık, kültürü ve eğitimi harmanlayan bir yaşam felsefesidir”. Buna göre olimpiyatlar “evrensel bir anlayış, kardeşlik ve barış” gibi üç temel değeri teşvik etmelidir. Bu ahlaki değerler kümesi, olimpiyatları bütün diğer büyük spor olaylarından ayırır (Crowther, 2004: 445-446). Coubertin, 1890’da Yunan hükümeti oyunlar için kalıcı bir yer sağlamak amacıyla yaptığı lobicilik faaliyetleri sırasında özgürlük, eşitlik ve ilerlemeyi kapsayan olimpiyat ruhunun bütün dünyada yaygınlaşması ve teşvik edilmesinin bir aracı olarak her dört yılda bir farklı kentlerde yapılması gerektiğine inanarak bu prensibi yerleştirmiştir (Essex ve Chalkley, 1998: 189).

Olimpiyatların bugün geldiği noktaya bakıldığında; özellikle, eşitlik ve kardeşlik gibi değerlerin, simgesel olarak kalıcı hale getirildiğini görmek mümkündür (Şahin, 2010: 74). Olimpiyatların sembolü olan 5 halka, dünyada en çok tanınmış semboldür. Bu sembol, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 90'ı tarafından tanınmaktadır ki bu oran sembolün tanınmışlığının Shell ve McDonald's gibi büyük markaların logolarının tanınmışlık oranından daha yüksek olduğunu kanıtlar (Andranovich ve diğerleri, 2001: 114). Dünyanın beş kıtasını dostluk ve sevgi duyguları içinde birbirine bağlamayı simgeleyen bu halkalardan üçü üstte, ikisi alttadır. Halkalar soldan sağa doğru, mavi, sarı, siyah, yeşil ve kırmızıdan oluşan ve tamamıyla birbirinin aynı olan, iç içe geçmeleri itibarıyla, kıtaların ve bu kıtalardan gelen atletlerin birliğini temsil eden bir semboldür (Şahin, 2010: 74).

1.2.4. Olimpiyat Mirasları

Olimpiyat mirasları, özellikle gelişen ekonomiler için, olimpiyatların en büyük cazibesi olarak görülmektedir. Bu miraslar, ev sahibi kentler üzerinde en uzun etkiye sahip olan dönemi temsil ederler. Olimpiyatlar önceki bölümlerde de açıklandığı üzere, sadece küresel bir spor töreninden ibaret değildir, daha geniş politik amaçları da vardır (Andranovich ve diğerleri, 2001: 124).

Olimpiyat mirasları hakkındaki önemli bir konu, olimpiyat tesislerinin ve altyapının kullanılmasından sonra bunların büyüklük ve ölçeklerinin gelecekteki kentsel ihtiyaçlar ile uyumlu olamayabileceğidir. Sydney'de olimpiyatların sahnelenmesi için 110.000 koltuklu stadyumun inşa edilmesi, kullanım sonrası için aşırı kapasite ile inşa edilmiş yapılara bir örnek teşkil eder. Kentsel dönüşüm ve ulaşım gibi altyapı iyileştirmeleri, olimpiyat teklifini kazanan bir kent için sağlayacağı önemli faydalardan bazıları olabilir; fakat bazı olimpiyat tesisleri olimpiyat sonrası dönemde çok az fayda sağlamaktadır. Olimpiyatlar ve bu oyunlar için inşa edilen tesisler, hazırlanan altyapı projeleri kentte olimpiyat mirası olarak birçok şekilde sürebilir; fakat bunlar aynı zamanda kentler için çelişki ve güçlükleri de beraberinde getirirler. IOC, olimpiyatların ev sahibi kente miras olarak bilinen kalıcı katkılarının neredeyse her zaman bir sportif miras olarak algılandığını düşünse de kentler spor dünyasının ötesindeki mirasla ilgilenirler (Hiller, 2006: 318).

1.2.5. Olimpizm

Olimpizm vücut, zihin ve ruh niteliklerini dengeli bir şekilde birleştirerek, insanın bir yaşam felsefesine girmesi demektir. Olimpizm, beden gücü ve becerisi ile birlikte insan aklının gelişmesini ve böylece insanın tüm niteliklerini simetrik bir biçimde ve bir uyum içinde gelişmesini hedef alan, insanı eğitmek, karakterini ve ahlakını kuvvetlendirmek gibi eğitsel ve pedagojik amaçlar güden, eşit koşullar arasında dürüst ve eşit rekabeti hedefleyen, uluslararası barış ve anlayışın gelişmesine yardım eden bir felsefedir, bir hayat tarzıdır. Olimpizm ne bir din, ne bir sosyal doktrin ne de bir sosyal ya da ekonomik sistemdir. Temel gayesi, insanı sosyal, kültürel ve milli seviyede eğitmektir (TMOK, 1985: 9-11).

Amacı, fiziksel sportif oyunların kültür ve eğitimle kaynaştırılarak mücadeleden zevk alma, üstün örneklerin eğitici değerini çıkarma ve genel ahlak kurallarına saygı gösterme temellerinde insana hayatının yolunu açmak olan olimpizm düşüncesinin esası, insanın uyumlu bir şekilde gelişmesini sağlamaktır. Coubertin, olimpizmin özerkliğinin, olimpizmin gelişmesini ve devamlılığını sağlamasındaki en önemli faktör olduğunu daha baştan itibaren görmüş ve her türlü politik, ekonomik ve sosyal müdahaleyi reddetmiştir. Bu özerklik özelliğini temin edebilmek için IOC üyelerinin kendi kendilerini yenileme esası benimsenmiştir (TMOK, 1985: 11). “Tarihte hiçbir şey, bana Olympia’dan daha fazla ilham kaynağı olmadı.” diyen Coubertin’e göre, olimpizm bir dini anlayıştı ve bu anlayış, uluslararası dini ve politik farklılıklardan daha önemliydi (Üstel, 2005: 30).

Olimpizmin en önemli faaliyeti olan olimpik hareket, devamlı olan, herkes için her türlü oyun ve sporu kapsayan, olimpizmin amaçlarını elde etmeyi, insanın dengeli gelişimini sağlamayı ve mükemmelleştirmeyi amaçlayan harekettir. IOC eski başkanlarından Avery Brundage bu durumu şöyle ifade etmiştir (TMOK, 1985: 10):

Sosyal, politik ve ekonomik olarak hasta bir dünyada yaşıyoruz. Çünkü bu dünyada insanlar namuslu rekabet, hürmet ve saygıdan mahrumdur. Tüm dünya bir girdaba yuvarlanmıştır. Milletler tam bir öfke içinde doktrinlerin, saçma teorilerin, garip ve yabancı felsefi düşüncelerin seline tutulmuştur. Biz tüm durumu düzeltmeye muktedir değiliz. Ancak olimpiyat hareketinin yüksek ideolojisini inançla ve sadakatle uygulamak suretiyle tüm dünyaya örnek olabiliriz ve bu yolla dünya problemlerini çözmek için uygun çözümler bulabiliriz.

Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere, olimpizm felsefesinin benimsenmesi, spor eğitiminin aynı zamanda bedensel, ahlaki ve karakter eğitimi ile bütünleştirilmesi ve bunun bir hayat tarzı haline getirilmesine, insanın kendini geliştirmesine yardımcı olacaktır.

1.3. Olimpiyatlarda Yaşanan Olumsuzluklar

1.3.1. Ulusçuluk ve Aşırı Ulusçuluk

Yıllar önce Avrupa Birliği için ülkeler bir araya geldiklerinde kurucu üye ülkelerde yapılan bir ankette herkes gümrük duvarlarının yıkılması, ortak para birimi gibi konularda olumlu yanıt verirken, ülkelerin olimpiyatlarda tek bir bayrak altında değil her ülkenin kendi bayrağı ile temsil edilmesi konusunda ortak görüş bildirmeleri bir milliyetçilik sembolü olarak algılanabilir (Koryürek, 2003: 2).

Olimpiyatlarda yaşanan birçok siyasi olay, ulusların oyunlardan çekilmelerine neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Japonya ve Almanya 1948 Olimpiyatlarına davet edilmemiş, Güney Afrika ırkçı politikalarından dolayı 1964 Olimpiyatlarından yasaklanmış ve Çin Cumhuriyeti de 1956'dan 1980'e dek olimpiyatlarda yer alamamıştır. Benzer bir uygulama, 1956'da Macaristan'ın ve 1980'de Afganistan'ın Sovyet saldırılarına maruz kalmasıyla Sovyetler Birliğine de uygulanmıştır. Gerçekte, çok az olimpiyat boykotsuz veya bazı uluslar için giriş reddi verilmeden geçmiştir (Crowther, 2004: 451).

Küçük ülkelerden gelen ve madalya kazanma umudu çok az olan birçok atlet ve yetkili, olimpiyatların en önemli parçası olmak için uluslarını gururla temsil ettikleri stadyumdaki töreni de dikkate alır. Atletler ve izleyiciler genelde olimpiyat hareketinin bir parçası olmaktan ziyade, kendilerini bir ulusun temsilcisi olarak sunarlar. Bu nedenle birçok ülkenin kazanan atletlerinin ulusal kahraman niteliği kazandığı görülür (Crowther, 2004: 451-452). Buna verilebilecek bir örnek, 1968 Meksika Olimpiyatlarında Tanzanyalı John Stephen Akhwari yolda düşüp sakatlanmasına rağmen yaralı bacağının acısına aldırmadan koşmaya devam etmesi, son atlet olarak yarışı bitirdiğinde ise bir gazetecinin "Sonuncu olacağımızı bile bile yarışı neden bırakmadınız?" sorusuna "Ülkem beni yarışa

başlamam için değil, bitirmem için yolladı” cevabını vermesi gösterilebilir (Koryürek, 2003: 120).

1.3.2. Şiddet, Savaş ve Barış

Spor gerçekten uluslararası ilişkileri iyileştirir mi? Yoksa Orwell, olimpiyatların sadece ulusalcılığa değil; fakat aynı zamanda şiddete yol açtığı konusundaki değerlendirmesinde haklı mıdır? (Crowther, 2004: 454)

Olimpiyatlardaki birçok olay savaşı sembolize ettiği için insanlar olimpiyatları neredeyse sahte bir savaş olarak gördüler. Örneğin, 14 Temmuz 1969’da Honduras ve El Salvador arasındaki Dünya Kupası oyunu 3000 insanın ölümüne ve iki ülke arasındaki sınırların kapanmasına yol açtığı için “Futbol Savaşı” olarak adlandırılmıştır. Olimpiyatlar savaşı sembolize etse de, oyunların hiçbir zaman bir savaşı başlatmadığı belirtilmelidir (Crowther, 2004: 454). Olimpiyatlar için son yıllarda artan en büyük problemlerden biri, terör hareketleri olmuştur. Münih Olimpiyatları tüm dünyayı şoke edecek gelişmelere de sahne olmuştur. Bu olimpiyatlar, uluslararası terörün karıştığı ve artık olimpik köylerin güvenliğine verilen önemin artırılması gereğinin anlaşılması ile sonuçlanmıştır. Arap teröristler, 5 Eylül’de olimpiyat köyünü basarak İsrail takımından bazı sporcu, antrenör ve idarecileri rehin almış ve güvenlik görevlilerinin kurtarma operasyonu başarılı olamayınca tüm rehineler ve teröristler ölmüştür (Koryürek, 2003: 61-62). Bunun yanı sıra, 1996 Atlanta Olimpiyatları’nda Olimpiyat Parkı’nda bir bomba patlamış ve bu patlama sonucunda yüzden fazla kişi yaralanmıştır (<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr>).

1.3.3. Kadın Sporcular

Olimpiyatların ilk yıllarında kadın sporcular göz ardı edilmiş, ilk olimpiyatlarda kadınların yarışmalarına izin verilmemiştir. Ancak 4 yıl sonra Paris’te golf ve tenis olmak üzere iki spor dalı kadınlar için programlanmıştır. Zamanla daha fazla kadının oyunlarda yer almasına izin verilmiştir. 1900’de yüzde 1’den daha az olan kadın atlet sayısı, çoğunluğu Rusya, Almanya ve İngiltere konuşan ülkelere gelen kadın sporcuların katılımı ile artış göstermiştir. 1932 ve 1936’da kadın atletlerin oranı yüzde 10 olmuş, 1988’de yüzde 30’un üzerine çıkmış, 2002’de de bu oran yüzde 45 civarına yükselmiştir.

Kadın sporcuların katılımlarının az olmasının yanı sıra diğer bir problemleri de zorunlu uygulanan kadınlık testidir. 1968’de uygulanmaya başlanan bu cinsiyet testine karşı pek çok protesto olmuştur. Ancak kabul etmek gerekir ki, eğer bu test 1932 ve 1936’da yapılsaydı, ölümü üzerine erkek olduğu keşfedilen Stanisława Walasiewicz (Stella Walsh) koşuda kazandığı madalyayı kazanamayacaktı. Zorunlu kadınlık testi 1999 yılında IOC tarafından durdurulmuştur. Kadın yarışmacılar daha fazla testten kaçınmak için artık IOC Sağlık Komisyonu tarafından düzenlenmiş “kadınlık sertifikasına” ihtiyaç duymaktadırlar. Günümüzde kadınlar olimpiyatlarda hala eşit olarak temsil edilmese de, kahramanlıkları her zaman iyi hatırlanmaktadır (Crowther, 2004: 454-455).

1.3.4. Performans Arttırıcı İlaçlar

24 Eylül’de steroidlerin işe yaradığını dünyaya kanıtlayan ve diskalifiyesinden sonra bile hala talep edilen ünlü Kanadalı sürat koşucusu Ben Johnson’ın önceki antrenörü “Ben onu hile olarak tanımlamıyorum. Benim hile tanımım, başka hiç kimsenin yapmadığı bir şeyi yapmaktır” der (Crowther, 2004: 455). Ben Johnson steroid almış, yakalanmış ve sonra adını temizlemek için bir soruşturma açılmasını istemiştir. Kanada hükümetinin bu isteği üzerine açtığı soruşturma modern sporların başından geçen en geniş kapsamlı araştırma olmuştur. Doping zamanlarını iyi kontrol eden Johnson, Seul Olimpiyatlarından önceki yılda on dokuz kere test edilmiş ve hepsinden temiz çıkmıştır. Uluslararası Atletizm Federasyonu tıbbi komisyonunun İsveçli başkanı Arne Ljungqvist, 1.600 Atlite yapılan testte sadece onunun sonuçları pozitif çıktığı için Seul oyunlarının doping olimpiyatları olarak kabul edilemeyeceğini, Seul’un sorununun dopingli sporculardan birinin adının Ben Johnson olmasından kaynaklandığını söylemiştir (Simson ve Jennings, 1992: 226-227).

Performans arttırıcı ilaçlar, olimpiyatlar için yeni bir sorun değildir, önceki maratonlarda da koşucular açıkça alkol içmişlerdir. Esasen Olimpik Şart’ın 28. Maddesi dopingin yasak olduğunu belirtse de sorun karmaşıktır. Konu neyin yasal veya etik olduğunun dikkate alınmasında yatmaktadır; değerler ülkeden ülkeye değişebilmekte ve olimpiyat kuralları farklı biçimlerde yorumlanabilmektedir. Dünya Anti-Doping Şirketi (WADA) başkanı Richard Pound’a göre, dopingin ne olduğuna dair açık bir tanım bulunmamaktadır. Ayrıca, performans arttırıcı ilaçlardan sadece atletler ve antrenörleri sorumlu tutmak doğru değildir. Bazı ülkelerin en iyi atletlerini ve buna bağlı olarak da

prestij ve statülerini kaybetmemek için uygulanan pozitif testleri gizledikleri bilinir. Tam da bu noktada bu sorunu, daha önce de bahsedilen olimpiyatların yol açtığı ulusçuluk problemi ile birlikte düşünmek anlamlı olacaktır. Örneğin Doğu Almanya'da 1976 Olimpiyatları'nda kazanılan madalyaların 40'tan fazlası, 1980'de de 47'den fazlası performans artırıcı ilaçların yardımıyla alınmıştır. Ancak Batılı ülkeler rutin bir biçimde atletlerini örtbas etmiştir. Ben Johnson da muhtemelen Seul'daki yarışta hile yapan tek sürat koşucusu değildir. Medya raporlarına göre, Carl Lewis, yarışın nihai kazananı, olimpiyat duruşmalarındaki uyarıcı madde testinde 3 kere pozitif çıkmıştır (Crowther, 2004: 456). Daha da inanılmazı, Ben Johnson'ın iki yıllık yarışma yasağının sonunda oyunlara dönebilmesidir (Simson ve Jennings, 1992: 230).

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Clinton, Sydney Olimpiyatları öncesi sporda madde kullanımının sadece atlet rekabetinin yasallığını değil aynı zamanda atletlerin hayatını ve sağlığını da tehlikeye atan bir düzeye ulaştığını söylemiştir. Artık atletlerin zaferini kabullenmeden önce, tedbirli gözlemciler madde testinin sonuçlarını beklemektedir. Örneğin, 15 Şubat 2002'de Kanadalı Beckie Scott, Salt Lake Kenti Oyunlarında bronz madalya kazanmıştır; fakat yarışın Rus galibi madde testinden pozitif çıkınca madalyası gümüşe yükseltilmiştir (Crowther, 2004: 456-457). Samaranch ve Nebiolo dopingin kötülüğü hakkında konuşmalar yapsa da bu konu hakkında ciddi önlemler alınmamıştır (Simson ve Jennings, 1992: 294).

1.3.5. Oyunların Amerikanlaşması

Time dergisinin bir sayısının kapağında çıkan resimde dünya, ağzında bir Coca-Cola şişesi tutan bir insan gibi gösterilerek "Dünya bu şişeden içiyor" şeklinde karakterize edilmiştir. Coca-Cola'nın uluslararası spor dünyasını ayakta tuttuğu ve en büyük olimpiyat sponsoru olduğu doğrudur. Coca-Cola'nın olimpiyatlarla geçmişi 1960'da Roma'da, 1968'de Meksika'da, 1972'de Münih'te, 1976'da Montreal'de ve 1980'de Moskova'da da görülmektedir. Amerikan sporcuları Rus Olimpiyatlarını boykot etse de Coca-Cola şirketi orada satışını yapmıştır. 1984 Los Angeles, 1988 Seul ve 1992 Barselona Olimpiyatlarının resmi içkisi yine Coca-Cola olmuştur. Nally'e göre dünyanın en büyük şirketlerinden biri olan Coca-Cola yaptığı her şeyde başarılı olmalı ve herkes onu izlemeliydi (Simson ve Jennings, 1992: 60-61). 1996 Olimpiyatlarında, Atlanta Yunanistan'ı yendiğinde, Yunan

Olimpiyat Komitesi üyesi Melina Mercouri, Coca- Cola'nın Parthenon tapınağına galip geldiğini söylemiştir. Aslında en uzun süreli olimpiyat sponsoru Coca Cola'nın kendi evinde Yunan duygusallığına galip gelmesine şaşırılmamak gerekir (Crowther, 2004: 457).

Olimpiyat hareketi merkez bürolarının Avrupa'da kalmasına rağmen bugün finansal olarak Amerika'dan beslenmektedir. En eski olimpiyatlarda bile, Amerikan sporu, milliyetçilik ve kültür birbirine geçmiştir. Kolezyum'da "Tanrı Amerika'yı kutsasın" (God Bless America) adlı şarkıyı söyleyen izleyiciler ve Hollywood tiyatrocuları bu olimpiyatları unutulmayacak bir törene dönüştürünce Reagan bunu vatanseverliğin bir ifadesi olarak değerlendirmiştir. Crowther (2004: 457-458)'e göre, bunların hepsi, Amerikan ustalığı ve girişimciliği sayesinde yaşanmıştır.

1.3.6. Amatörlük veya Profesyonellik

Amatör kelimesi, sevmek, hoşlanmak anlamına gelen Latince "Amare" sözcüğünden gelmektedir. Bu nedenle sevdiği ve hoşlandığı için bir sporu yapan atlete amatör sporcu denir. Coubertin, 1894'teki Paris Kongresi'nde oyunların sadece amatörler için olduğunu söylemiştir. Çünkü profesyonel sporcu para kazanmak gayesi ile bir organizasyona bağlı olan sporcudur. Olimpik sporcunun amacı ise üstün başarıdır. Ancak O'na göre, sporculara ödenen yolluk ve iaşeler profesyonellik demek değildir, sportif hazırlıklar için kaydedilen gelirlerin organizatörlerce karşılanması amatörlüğün ihlali değildir. Coubertin, 1914 Yılından beri sporcuya yardım etmek gerektiğini vurgulayarak mutlak amatörlüğün var olduğuna inanmadığını da belirtmiştir. Bir olimpiyat sporcusuna yapılacak maddi, manevi bütün yardımlar bağlı bulunduğu NOC veya ulusal federasyonlar aracılığı ile olmalıdır (TMOK, 1985: 90-92). Nitekim 1986'da olimpiyatların amatör ya da profesyonel bütün atletlere açık olduğu deklare edilmiştir. Bazı yazarlar hala "yakalanması zor amatör ruhu" aradıklarını ve paranın birincil motivasyon olmadığını söylemelerine rağmen IOC bugün amatör kelimesini bırakıp onu "liyakat" kelimesi ile değiştirmiştir (Crowther, 2004: 449). Olimpik liyakat koşullarını tespit etmek ise her spor dalına göre şartlar değiştiği için Uluslararası Spor Federasyonları'na bırakılmıştır. Bir ülke sporcusunun liyakatini o ülkenin Milli Spor Federasyonu ve Olimpiyat Komitesi yapar (Serdaroğlu, 2002: 46). Ayrıca 1996 Atlanta Oyunlarından sonra altın madalya kazanan 4 Yunanlının her birinin 285.000 Amerikan doları kazandığını da not etmek gerekir

(Crowther, 2004: 449). Bu nedenle Samaranch'in olimpiyatların bir iş olmadığı ve amaçları spordan para kazanmak olanların bu organizasyona istenmediği şeklindeki ifadesi bugün açık bir biçimde yanlışlanabilir. Çünkü IOC'nin oyunlar için televizyon şirketleri ve çok uluslu şirketlerden aldığı para göz ardı edilecek boyutlarda değildir (Simson ve Jennings, 1992: 26).

Olimpiyatların ve olimpik hareketin karşılaştığı söz konusu sorunların yanı sıra örneğin oyunlarda madalyaların giderek birkaç gelişmiş ve gün geçtikçe yakalanması zorlaşan ülkelerin elinde toplanması da önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum fırsat eşitliği yönünden büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca oyunların devleşmesi yani her olimpiyatta yeni spor branşlarının ve sporcu sayısının artması, oyunların yapılacağı ve sporcuların konaklayacağı olimpiyat tesislerinin sayı ve kapasitelerindeki anormal boyutlara varan artış ve bununla birlikte maliyet artışlarının artık küçük ve fakir ülkelerin boyutlarını geçecek duruma gelmesi gibi göz ardı edilen problemleri de unutmamak gerekir (TMOK, 1985: 88-92).

Görüldüğü üzere, olimpiyatları ortaya çıkış amacından saptırdığı görülen bu problemler ciddiye alınmalı, bu kadar uzun bir geçmişe rağmen hala ayakta kalabilmiş olan bu oyunların geleceği de garanti altına alınmalıdır. Sporun geleceği garanti altına alınamadığı takdirde büyük bir tehlike doğacak ve bizden sonraki kuşağa aktaracağımız bu hazine yok olacaktır.

1.4. Kent ve Kentleşme Kavramları

Kent ve kentleşme kavramları konusunda, tıpkı sosyal bilimlerdeki diğer kavramlar gibi, üzerinde fikir birliğine varılmış ortak bir tanım bulmak zordur. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde kent; “Nüfusun çoğunun ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan genellikle tarımsal etkinliğin olmadığı yerleşim alanı” olarak tanımlanır. Her ne kadar kentleri tanımlamada sayısal veriler yeterli olmasa da coğrafi anlamda kent; genellikle nüfusu 10 binin üzerinde olan yerleri tanımlamak için kullanılır (Yerebasmaz, 2006: 4).

Kısaca kent kavramı ‘kırsal alandan farklı olan yerler’ olarak görülebilir (Eraslan, 2008: 42). Tam da bu farklılık göz önüne alındığında kent şöyle tanımlanabilir: “Kent tarım dışı ve tarımsal tüm üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, ekonomisi bunu destekleyecek şekilde, tarım dışı üretime dayalı bulunan, teknolojik gelişiminin beraberinde getirdiği nüfus büyüklüğüne, yoğunluğuna varmış toplumsal heterojenlik ve entegrasyon düzeyi yükselmiş, karmaşık ve mekanik bir mekanizmanın sürekli olarak işlediği bir insan yerleşmesidir” (Yerebasmaz, 2006: 5). Bu özelliklere ek olarak Kızılcılık, kenti, ikincil toplumsal ilişkilerin, toplumsal farklılaşma, uzmanlaşma ve hareketliliğin yaygın olduğu yerleşim alanı olarak tanımlar (Kızılcılık, 2000: 114).

Kent kavramını köy ya da kırsaldan ayıran birtakım temel özellikler bulunmaktadır (Eraslan, 2008: 44-45). Buna göre kent:

- Heterojen bir yapıya sahip sosyal bir topluluktur.
- Fazla nüfusa sahip olmasına rağmen yerleşim alanının sınırlı olması nedeniyle nüfus yoğunluğu fazladır.
- Mekân bakımından insanlar birbirlerine yakın olsalar da sosyal mesafe olarak birbirlerinden uzaktırlar.
- Kent bireyselliğin ve özgürlüğün gelişmiş olduğu bir yapıdır.
- Yol ve ulaşım imkânları ile sosyal unsurların mekânsal hareketliliği ve sınıflar arasında sosyal hareketlilik ileri düzeydedir.
- Kent kültürü dinamik bir yapıya sahiptir.
- Kentler sosyal ilişkilere açık, sosyal – kültürel değişimin yoğun yaşandığı yerlerdir.
- Kent ekonomik imkânlar, sağlık, eğitim, bilim, sanat vb. bakımından gelişmiştir.

- Diğer taraftan kentler kaza, suç işleme, alkol, uyuşturucu, sefalet, yabancılaşma gibi sorunları da üretmektedir.

Kentleşme kavramına bakıldığında, Keleş'in kentleşmeyi "sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumsal yapıda artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci" olarak tanımladığı görülmektedir (Keleş, 2006: 24).

Sencer (1979: 2-3)'e göre kentleşme, ilk olarak demografik bir olaydır. Doğal nüfus artışı ve göçler ile kent nüfusu artmaktadır. Kentleşmenin ikinci yönü, çeşitli ekonomik kesimlerin etkin nüfus içindeki payında bir değişme olmasıdır. Diğer bir deyişle, nüfusun tarımdan endüstri ve hizmet sektörlerine kaymasını anlatır. Üçüncü olarak kentleşme, fiziksel özelliği ile işlevsel bir iç bütünlüğe sahip bir yerleşme biçimidir. Dördüncü boyutuyla kentleşme, bir toplumsal değişme ve yeni bir biçimlenme sürecini anlatır. Son olarak kentleşme, kentin çok organlı ve merkezi sistem içinde örgütlendiği bir süreçtir.

Mekân olarak kentleşme, hem çok boyutlu hem de pahalıdır; altyapının, meskenlerin, kültür/sağlık/egitim/dinlenme ve eğlenme gibi alanların ve binaların hem nitelik hem de nicelik açısından iyileşmesi, hem estetik görünüm kazanması hem de kullanım açısından daha elverişli hale gelmesini anlatır (Kazgan, 2003: 11).

Kentleşme, sanayileşme ile doğrudan ilişkilidir. Sanayi devrimi ile birlikte üretim biçimi değişince fabrikalar gündeme gelmiş ve buralarda çalışacak insana ihtiyaç duyulmuştur. Tarım ile uğraşan ve yeterli kazanç elde edemeyen insanlar, buralarda çalışmaya yönelmişlerdir. Böylece kentleşme sanayileşmenin bir yan ürünü olmuştur ve kentleşme ile sanayileşme birbirinden ayrılmaz ve birbirini tamamlayan olgular olarak değerlendirilmiştir (Yerebasmaz, 2006: 6).

Kentleşmenin, bu anlamlar dışında, 'kentlileşme' kavramı ile ifade edilen kente özgü yaşam biçimlerinin ve kültürlerinin yaygınlaşması anlamına gelen, daha çok nitelikle ilgili olan bir anlamı daha vardır. İngilizcedeki 'urbanization' kelimesi her iki anlamı birlikte içermesine karşılık Türkçede 'kentleşme' ve 'kentlileşme' kavramları iki ayrı

kavram olarak kullanılmaktadır. Kentleşme kavramı, kente göç edenlerin değişik evrelerden geçerek kararlı bir biçimde ve sürekli olarak kentte yaşamaya alışmaları ve böylece kentin yerlileri haline gelmelerini ifade etmektedir. Bu insanlar kentleşerek kırdaki kültürlerini, alışkanlıklarını ve yaşam biçimlerini terk etmekte ve kente özgü davranış biçimleri kazanmaktadır (Özfidaner, 2007: 51).

1.5. Kentsel Dönüşüm Kavramı

Kentsel dönüşüm kavramı, İngilizce “urban regeneration” kavramının Türkçe karşılığı olarak kullanılır. Bu kavramın Türkçe sözlük karşılığı “yeniden hayat verme, canlandırma”dır (Kütük, 2006: 6). Kavramın Türkçeye aktarılmasında özellikle de kavram Türkiye’de yeni olduğu için bazı karışıklıklar yaşanmaktadır. Bazen literatürde kentsel dönüşüm kavramı “urban transformation” olarak da kullanılmaktadır. “Urban regeneration” kavramı ise hem kentsel dönüşüm, hem de kentsel yenileşme olarak kullanılır (Barka, 2006: 6). Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü, ‘dönüşüm’ kelimesini, “olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, tahavvül, inkılâp, transformasyon” olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle kentsel dönüşüm, kentsel alanların var olan durumundan başka bir biçime girmesi, başka bir durum alması olarak tanımlanabilir. Bu tezde kullanılan kentsel dönüşüm kavramı ise, bozulma ve çökme olan kentsel alanın ekonomik, sosyal ve fiziksel koşullarının kapsamlı ve bütünlük yaklaşımlarla iyileştirilmesine yönelik olarak uygulanan strateji ve eylemler bütünü ifade eder. Bu nedenle kentsel dönüşüm, yeni kentsel alanların planlanması ve geliştirilmesinden çok, var olan kentsel alanların planlanması ve yönetimi ile ilgilidir (Akkar, 2006: 29).

Anlaşılabileceği gibi, kentsel dönüşüm kavramı aslında oldukça karmaşık bir kavramdır. Bazı akademisyenler kentsel dönüşüm kavramını kentsel yenileme, iyileştirme, sağlıklılaştırma, yeniden canlandırma kavramlarıyla eş anlamlı tutarken bazıları da bu kavramların birbirinden farklı olduğunu iddia ederler (Yerebasmaz, 2006: 8). Tanım yapmadaki zorluklardan biri, kentsel dönüşümün sadece kentle ilgili bir dönüşüm mü, yoksa aynı zamanda kırsal da ilgilendiren bir dönüşüm mü olduğu, eğer kırsal da ilgilendiriyorsa ona neden mekânsal dönüşüm değil de kentsel dönüşüm dendiği üzerinedir. Aslında kentsel dönüşüm, genel olarak mekânsal dönüşümün parçasıdır ancak

kentsel dönüşümden bahsedebilmek için özellikle “kent olarak yer”e ilişkin belirli saptamaları da yapmamız gerekir. Kentsel alan ilk olarak sermayenin genişletilmiş yeniden üretiminin alanıdır ve kırsal bir yerleşim gibi üretim aracı topraktan ibaret değildir (Gündoğan, 2006: 40).

Kentsel dönüşüm ile kentli insanın, kent mekânı, kent kültürü ve kent yaşamı ile birlikte yeniden yapılandırılması ve kent ekonomisinin çevre ile birlikte canlandırılması amaçlanmaktadır. Yalnız fiziksel mekânın yeniden düzenlenmesi değil, aynı zamanda yerel halkın da katılımı sağlanarak, kentin yeniden canlandırılması ve küreselleşen dünyada, kentlere yeni bir yer edindirilmesi hedeflenmektedir. 21. yüzyılda dünyada ekonomik, politik, sosyal ve kültürel dönüşümler hızlandıkça bu süreçte kentlerin önemi de gittikçe artmaktadır. Kentsel dönüşüm;

- Kent içindeki terk edilmiş çöküntü alanlarını canlandırmakta,
- Kenti, sağlıklı ve etkili bir şekilde geliştirmekte,
- Kent ekonomisini güçlendirmekte,
- Kentsel yaşam kalitesini ve toplumsal gönenci artırmaktadır (Köktürk ve Köktürk, t.y.: 3).

Kentsel dönüşümle, kentin planlı gelişmesi, çok katılımlı ve güvenli yatırım olanaklarına kavuşması ve önemli bir çekim merkezi durumuna gelmesi amaçlanmaktadır. Kentsel dönüşüm, çoğunlukla kamu-özel sektör işbirliği ile gerçekleşmekte ve rant değeri yüksek kent merkezlerindeki çöküntü alanlarını kente yeniden kazandırmak düşüncesiyle yaygın biçimde uygulanmaktadır. Böylece, yaşanabilir çevreler yaratılmakta ve bu yolla meydana gelen ekonomik ve sosyal kazançlar da paylaşılmaktadır (Sökmen, 2003: 47-51).

Kentsel dönüşümü tanımlamanın bir başka yolu, üç ayırt edici özelliğini belirlemektir:

- Bir yerin doğasını değiştirmeyi ve yerleşik halk ile söz konusu yerin geleceğinde söz hakkı bulunan diğer aktörleri sürece dahil etmeyi amaçlar.

- Bölgenin özel sorunlarına ve potansiyeline bağlı olarak devletin temel işlevsel sorumlulukları ile kesişen çok çeşitli hedefleri ve faaliyetleri içerir.

- Ortaklığın özel kurumsal yapısı değişkenlik gösterse de, genellikle farklı paydaşlar arasında işleyen bir ortaklık yapısı içerir (Kütük, 2006: 9).

Bu 3 madde, aslında kentsel dönüşüm için anahtar denebilecek 3 kavramı da belirlemektedir:

- 1- Katılım
- 2- Kamunun rol ve sorumlulukları
- 3- Ortaklıklar

Kentsel dönüşüm kentsel alanların bütününe yaşam kalitesi açısından etkiler. Kentsel dönüşüm kapsamında her kent kendi ekonomik, fiziksel, siyasi ve sosyal koşulları içinde değerlendirilir. Her kentsel dönüşüm politikası farklı kentler için değişkenlik arz eder. Bir kent için kentsel dönüşüm kapsamında ortaya çıkan kararlar ve öneriler, bir başka kent için yetersiz veya anlamsız olabilecektir. Dolayısı ile bu sorunların çözümünde rol oynayacak araçlar da genelde kamu yönetim ve politikalarının ulusal yapısı ile bağlantılı olmaktadır (Kütük, 2006: 10).

Atkinson (2005: 88) ülkeler arasında farklılıklar olsa bile kentsel dönüşümün ortak sorunlarını şu şekilde belirtir:

- Kentsel sorunlara ortaklaşa yaklaşım
- Yerel halkın katılımı
- Kentsel sosyal dışlanma sorununa işaret edilmesi

Kentsel dönüşümün ayırt edici özelliklerinden bir diğeri de değişen koşullar ile birlikte kentlerin artık geleneksel planlama anlayışı ile ele alınamayacağına anlaşılmasıdır (Karaman, 2003: 3). Kentsel dönüşüm her şeyden önce, içinde kentsel yoksunluğu barındırır. Kentsel yoksunluğun nedenleri arasında, toplumun içinde bulunduğu durumdan hoşnut olmama durumu ile bağlantılı olarak gelişen problemler, anti- sosyal

davranışlar, vandalizm, çocukların suç işlemesi, alkolizm, kriminal faaliyetler ve hizmetlerin yetersizliği sayılabilir. Tüm bu sebepler, kentsel çöküntünün de başlıca nedenlerini oluşturur (Kocamemi, 2006: 4).

Kentsel dönüşüm beş temel amaca hizmet eder (Roberts, 2000: 12-15):

Birincisi, kentin fiziksel koşulları ile toplumsal problemleri arasında doğrudan bir ilişki kurulmasıdır. Kentsel alanların çöküntü alanı haline gelmesindeki en önemli nedenlerden birisi toplumsal çökme ya da bozulma olduğu için kentsel dönüşüm projeleri bu bozulmanın nedenlerini araştırır ve onu önleyecek önerilerde bulunarak, kentsel çöküntü ve bozulma problemine çözüm bulmayı amaçlar. Kentsel dönüşümün *ikinci amacı*, kentin hızla büyüyen, değişen ve bozulan dokusunda ortaya çıkan yeni fiziksel, toplumsal, ekonomik, çevresel ve altyapısal ihtiyaçlara göre, kent dokusunu oluşturan birçok ögenin yeniden geliştirilmesi ve sürekli değişim ihtiyacına cevap verilmesidir. *Üçüncü amaç*, kentsel refah ve yaşam kalitesini artırıcı başarılı bir ekonomik kalkınma yaklaşımını ortaya koymaktır. Fiziksel ve toplumsal bozulmanın yanı sıra, kentsel alanların çöküntü bölgeleri haline gelmelerinin en önemli nedenlerinden birisi, bu alanların ekonomik canlılıklarını yitirmesidir. Bu nedenle kentsel dönüşüm projeleri bu alanlara yeniden ekonomik canlılık getirecek stratejileri geliştirmeyi ve böylece kentsel refah ve yaşam kalitesini arttırmayı amaçlar. *Dördüncü amaç* ise, kentsel alanların en etkin biçimde kullanımına ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınmaya yönelik stratejilerin ortaya koyulmasıdır. Günümüzde ‘sürdürülebilirlik’ hedefi ile bağlantılı olarak, kentlerde daha önce kullanılmış ve atıl olan alanların tekrar kullanımını sağlayan ve kentsel büyümenin ve yayılmanın sınırlandırılmasına yönelik kentsel dönüşüm projelerinin geliştirilmesi, bu amaca yöneliktir. Son olarak *beşinci amaç*, toplumsal koşullar ve politik güçlerin ürünü olarak kentsel politikanın şekillendirilme ihtiyacını karşılamaktır. Çünkü günümüzde Batı’da ve Türkiye’de kentsel dönüşüm için kamu ve özel sektör katılımı yanı sıra, özellikle sivil toplum örgütleri ve toplumun farklı kesimlerinin katılımını sağlayan bir planlama anlayışı benimsenmekte; kentsel politikanın çok-aktörlü müzakere süreçleriyle şekillenmesi gerekliliği kabul edilmektedir.

1.6. Kentsel Dönüşüm Stratejileri

1.6.1. Kentsel Koruma

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri, taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım, restorasyon işlerine Koruma (*Conservation*) denir. Bir korumanın başarılı olabilmesi için, korunması gereken taşınmazların çevrelerinden soyutlanmadan bir bütün olarak ele alınmaları, fiziksel, sosyal, ekonomik sorunlarla beraber tüm kaynakların seferber edilmesi gerekmektedir. Başarılı bir koruma politikası şu iki maddeyi kapsar:

1. Yapıları ilk şekillerini, tarihi ve karakteristik değerlerini koruyarak ve bilimsel verilere dayanarak restore etmek.

2. Bu yapılara gelişmekte olan toplumun gereksinmelerine göre fonksiyon yüklemek (Kocamemi, 2006: 14).

Aralarında çok büyük farklılıklar olmasa da iki türlü korumadan söz edilebilir: Özgün niteliği ile koruma 'Preservation', sınırlı değişimle koruma 'Conservation' olarak ifade edilebilir. Her ikisi de kültür varlıklarını hasar ve çöküntüden korumayı amaçlar. Ancak 'Preservation' yapıları veya yapı gruplarını ya da varlığı özgün niteliğinde tutarak, detayların, dekorasyonun, konumunun ve yapısının eksiksiz bütünleştirilmesini sağlayarak, olduğu gibi tutulmasını amaçlar ve çoğunlukla müze alanları olarak korunması öngörülen alanlarda uygulanır. 'Conservation' ise, yapıların veya yapı gruplarının ya da varlığın ekonomik kullanımında kalmasını sağlamak üzere karakterin ve ölçeğin korunarak günün koşullarına uyarlanması, eklentiler yapılması ve geliştirilmesi, çağdaştırılması gibi değişimlere olanak sağlar (Kocamemi, 2006: 14).

Kentsel koruma, özellikle tarihi kentlerin zaman içinde yaşamış olduğu köhneme ve bozulma durumlarının önüne geçilmesi ve maddi kültür öğelerinin korunarak gelecek nesillere aktarılmasını hedefler. Böylece kentsel koruma, kentsel mekânlardaki mevcut doğal, kültürel ve tarihsel değerleri bu günün ve yarının kullanım eğilimlerini de

değerlendirerek yeni çözümler arayan kentsel dönüşüm stratejilerinden biridir (Demirsoy, 2006: 25).

1.6.2. Kentsel İyileştirme

Avrupa’da kentsel iyileştirme (*rehabilitasyon*) kavramı ilk kez 1950’lerde sefalet yuvaları (*slum*) olarak adlandırılan çöküntü alanlarının temizlenmesi ile gündeme gelmiştir. Bu hareket, 1960’larda tarihi ve kültürel mirasın korunması düşüncesinin yerleşmeye başlaması ile birlikte terk edilmiştir. Bireylerin eşitliğini ve bireylerin kararlara katılım hakkının olması gerektiğini savunan görüşlerin ağırlık kazandığı ve kentsel rehabilitasyonun gerekliliğinin toplumun büyük bir kesiminde ve yerel yönetimlerde kabul görmeye başladığı 1960’lardan sonra temizleme operasyonlarına karşı yoğunlaşan tepkiler nedeniyle yerel yönetimler ve merkezi idareler daha yumuşak politikalar ve uygulamalara yönelmişlerdir. 1970’ler, özellikle konut alanlarının rehabilitasyonu alanında yaygın uygulamaların görüldüğü bir dönem olmuştur. 1980’lerden sonra ise yeni üretim biçimleri şekillenmiş ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan planlamalarda sürece yeni kavramlar kazandırılmıştır (Kocamemi, 2006: 17- 18).

Kentsel iyileştirme, korumacı bir bakış açısına sahiptir. Bir yerleşim yerinin tümünü ya da bir bölümünü, işlevlerini gereği gibi yerine getirilemez durumdan kurtarmak, özellikle oturulabilirlik niteliklerini yitirmiş ve eskimiş konut alanlarını daha üstün standartlara kavuşturmak olarak tanımlanmaktadır. Kentsel alanın özgün niteliğine zarar veren, aykırı tüm oluşumların ayıklanması kentsel iyileştirmenin hedefleri arasındadır (Özden, 2002: 89).

Kentsel iyileştirme olgusunu mevcut fiziki çevreyi sadece çevrenin ‘sağlamlığı’ nı korumak anlamında algılamak, kentsel fiziki yapıyla birlikte sosyal ve kültürel yapının da iyileştirilmesi amacına yönelik yeniden yapılanma biçiminde örgütlenmesi anlamında değerlendirmek gerekmektedir (Demirsoy, 2006: 26).

1.6.3. Kentsel Yeniden Dönüş

Kentsel Yeniden Dönüş (*Rönesans*), bu strateji daha çok kentlerin merkez alanlarındaki fiziksel ve çevresel koşullara ve nüfusun buralardan kent çevrelerine doğru yayılmasını önlemeyi amaçlayan, daha kaliteli kentsel tasarımı, karma mahallelerde yaşayan daha yoğun nüfusu, daha temiz caddeleri, daha iyi kamusal alanları, daha az kirliliği ve otomobile bağlı özel ulaşım yerine kamu ulaşımı yoluyla daha az izdihamı teşvik eden bir stratejidir (Kocamemi, 2006: 18-19).

Bu strateji ile kentli insanın kent mekânı ile birlikte ele alınması, kent kültürü ve kentsel yaşamın yeniden canlandırılması amaçlanmaktadır. Böylece, çöküntüye uğrayarak sorunlu hale gelen kentsel yaşam çevreleri, artık sorunlu olmaktan çıkarak yaşamaktan zevk alınacak, herkesin yaşamak isteyeceği kentsel mekânlara dönüştürülmekte; eskiyerek özgün niteliklerini ve önemlerini yitiren tarihsel çevreler, tümüyle yıkıp yenilemek yerine bir tür koruma yoluyla yeniden kullanılabilir duruma getirilebilmektedir (Kocamemi, 2006: 24).

1.6.4. Kentsel Yeniden Canlandırma

Kent merkezlerinin sıklıkla karşılaşmakta olduğu hızlı ve kontrolsüz göç hareketleri bu alanlarda sağlıksız ve hızlı kentleşme gibi sorunlara yol açar ve kentlerde çok boyutlu kırılmalara neden olur. Yeniden canlanma stratejisi (*Revitalization*) bu kırılmalara çözüm bulmaya çalışır. Uygulama alanı ise, eğer bir kentsel alandaki fiziksel yapının sağlıksızlaştırılması ve yasallaştırılmasıyla alandaki ekonomik yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin canlandırılması isteniyorsa mümkün olabilmektedir (Kocamemi, 2006: 19).

Bir kentsel dönüşüm stratejisi olarak revitalization, köhnemiş ve bozulmuş kent bölgelerinin içinde bulunduğu çöküntü sürecinde sosyal, ekonomik, kültürel ve fiziki açıdan bu hale gelmesine sebep olan etkilerin ayıklanması ve bölgenin kent sistemi ile yeniden bütünleştirilmesi, tekrar hayata döndürülmesi, güçlendirilmesi ve canlandırılmasını ifade eder (Demirsoy, 2006: 30).

1.6.5. Kentsel Yenileme

Kentsel yenileme (*Renewal*), kentsel alanın yeniden üretilmesi-koordinasyonunu öngörmesinin yanı sıra yıkıp yeniden yapmayı da kapsamaktadır. Ancak bu süreç sadece fiziksel mekân olarak değil, sosyal, ekonomik, kültürel ve fizik mekân bütünselliği içerisinde, kamu, özel sektör veya her ikisinin birlikteliği ile yoksul komşulukların ve yapıların iyileştirilmesi, daha iyi barınma koşulları, kamusal alan yaratımı gibi eylemleri de içermektedir. Ayrıca kentlerin ve kent merkezlerinin tümünü ya da bir bölümünü günün değişen koşullarına daha iyi yanıt verebilecek bir duruma getirmek, iyileştirilmesi mümkün olmayan yoksul konutların yıkılması ve bunların oluşturduğu alanların yeni bir planlama düzeni içinde geliştirilmesi olarak tanımlanabilir. Günümüzde bu strateji, kentin dışındaki olumsuzlukları engellemesi nedeniyle önem taşımaktadır (Demirsoy, 2006: 27-29).

1.6.6. Kentsel Yeniden Oluşum

Kentsel Yeniden Oluşum (*Regeneration*), kentsel dönüşüm sürecinde sosyal, ekonomik, mekânsal ve ekolojik niteliklere ve etkileşimlere bağlı olarak ortaya çıkan bütünleştirilmiş geniş kapsamlı bir vizyon ve kentsel sorunları saptayarak çözümleyen eylemler bütünüdür. Sorunların çözümüne yönelik yaklaşımla birlikte, iyileşmeyi bütünsel olarak kapsar ve bütünsel planlama yaklaşımı içerisinde yeni mekanizmaları ortaya koyar (Kocamemi, 2006: 22).

Bu strateji, kentsel yeniden canlandırma stratejisi ile büyük ölçüde benzerlik gösterir. Uluslararası kapitali yeniden yapılandırmanın sonucu oluşan kent merkezlerinin canlılığını sürdürebilmek, kentsel mekânları yeniden donatmak için geliştirilmiş bir kültürel yenileme politikasıdır. Ayrıca, özel sektör-kamu sektörü işbirliği bağlamında pozitif bir kamu sektörü girdisidir. Konut-iş ve ticari gelişme alanlarında, sosyal konularda oluşan kamu politikaları bütünüdür (Demirsoy, 2006: 32).

1.6.7. Soylulaştırma

Soylulaştırma (*Gentrification*) kavramı, İngilizce kökenli bir sözcük olan 'orta sınıf, aydın tabaka' anlamındaki 'gentiry' sözcüğünden gelmektedir. Meslek sahibi, üst orta

sınıftan konut sahiplerinin, kentin belli semtlerine yerleşmesini ifade eden bu eylem, fiziksel çevrenin iyileştirilmesinde yerel yönetimlerin kullandığı yöntemlerden biridir. Gentrification (soylulaştırma) politikası, kent merkezlerindeki binaların ve çevrenin iyileştirilmesi sonucu orta ve üst sınıfın bu alana yerleşmesi ve bu alanın eski kullanıcılarının buradan çıkarılmaları ilkesine dayanır (Kocamemi, 2006: 26).

Soylulaştırmanın bir küresel kentsel strateji olarak 1990'lar sonrası yaygınlaştırılması, neoliberal şehircilik için iki şekilde önemli rol oynamıştır: İlk olarak, 20. yüzyıl liberal kentsel politikasının terk edilmesiyle ortaya çıkan boşluğu doldurmaktadır. İkincisi, üretken sermaye yatırımının gelişen sektörleri olarak kent merkezindeki gayrimenkul piyasasına hizmet etmektedir. Soylulaştırmanın kendiliğinden sınırlı kaldığı yerlerde bile, sermaye birikiminin aracı olarak kentsel gayrimenkul piyasalarının harekete geçirilmesi oldukça yaygındır. Gayrimenkul endüstrisinin neoliberal şehirciliğin açıklayıcı özüne yoğun entegrasyonunun daha açık bir belirtisi, Kuala Lumpur, Singapur, Rio de Janerio ve Mumbai gibi gayrimenkul fiyatlarının 1990'larda birkaç kez katlandığı kentlerde görülmektedir. Bu durum küçük ölçekli de olsa bazı mahallelerde soylulaştırmaya yol açmıştır (Smith, 2002: 25-26).

Soylulaştırma kavramı talep merkezli ve arz merkezli olmak üzere ikiye ayrılarak incelenebilir: Talep merkezli tartışma, yeni oluşan orta sınıfın kent merkezi alanı talebinden doğmuştur. Arz merkezli tartışmalar ise sınıf varlığını reddetmez; ancak soylulaştırmada gerçek etkenin talep değil hükümetlerin arz mekanizmaları olduğuna inanır (Kocamemi, 2006: 25).

Bu stratejinin olumsuz yönü, içeriğinden kaynaklanmaktadır: "Soylulaştırıcılar" ın bireysel müdahalesi sonucunda, bölge fiziksel bir dönüşüm sürecine girmektedir; fakat bu dönüşüm sürecinin sosyal boyutu, organize edilmiş bir eylem bütünlüğü taşımadığından dikkate alınamamaktadır. Bu stratejilerin mekânsal alana yansımaları sonucunda farklı statü gruplarının birbirinden yalıtılmış ve kendi içlerine kapalı olarak yaşaması ve üst gelir gruplarının kent merkezindeki yoksul mahallelere yerleşmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Demirsoy, 2006: 33-34).

1.7. Kentsel Dönüşümde Rol Oynayan Aktörler

1980'lerden sonraki süreçte kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve yerel halkın da yer aldığı katılımcı anlayışın benimsenmesi üzerine kentsel dönüşümde de çok çeşitli aktörler ortaya çıkmıştır. Ancak kentsel dönüşüm projeleri bu ulusal aktörlerin yanı sıra uluslararası bağlantılar da gerektirmektedir. Uluslararası Para Fonu (*IMF*) ve Dünya Bankası gibi uluslararası kaynaklardan sağlanan fonlar, kentlerin geleceği üzerinde etkili olmaktadır. Alt küresel seviyedeki aktörler ise kendi bölgelerindeki ekonomik politikaları koordine etmek amacıyla oluşturulan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması (*NAFTA*) ve Güney Doğu Asya Ulusları Birliği (*ASEAN*) ve daha geniş bir politik alanda çalışabilen Avrupa Birliği (*EU*) dir. Ulusal düzeyde ise, kent yönetiminden “yönetişim” anlayışına geçilmesi ile yerel yönetimler kentsel dönüşümde daha aktif rol oynamaya başlamışlardır. Kentsel yönetim, planın öncelikleri yerel politik kararlarla belirtileceği için bir kentin stratejik planını anlamada oldukça önemlidir. Kent politikacıları farklı ilgi grupları tarafından etkilendiğinden kamu kurumları karar verme süreçlerinde serbest kalamamaktadır. Bu nedenle kentler, sivil toplumun etkinlik derecesine ve sunulan katılım olanaklarına bağlı olarak kentsel dönüşüm sürecinde farklı etkinlik düzeyine sahip olmaktadır (Kütük, 2006: 18).

Anlaşılabacağı üzere yerel seviyede kentsel dönüşümde rol oynayacak aktörler uluslararası fon sağlayan kuruluşlar, yerel yönetim kuruluşları, uluslararası yatırımları destekleyen özel sektör yatırımcıları ya da yerel sermayenin temsilcileri ile uluslararası, ulusal ve yerel seviyede çalışan çok çeşitli sivil toplum grupları ile yerel halk olabilir. Günümüzde yeni olan nokta, yerel halkın ve daha kısıtlı da olsa gönüllü grupların katılımının sağlanması ile kentsel dönüşümde çok aktörlü katılımın sağlanarak demokratikleşme yolunda ilerlenmesinin sağlanmasıdır (Kütük, 2006: 19).

Eğer bir kentsel dönüşüm projesi güçlü bir sosyal boyuta sahipse bu durumda yerel katılımın yüksek olması ve yerel halkın bu projenin uygulanmasına dahil olması ve onu sahiplenmesi beklenir. Ayrıca bireyler, özel program ve projeler yöneterek ve bu planlarda çalışarak kentsel dönüşüm programlarına meşruiyet, güvenilirlik, yerel bilgi ve aidiyet katabilirler. Yerel katılımın dışında, kar amacı gütmemeleri ve kaliteli hizmet sunmaları nedeniyle kendilerine özel sektörden daha fazla güvenildiği için kentsel dönüşüm projeleri

tarafından görevlendirilen gönüllü kuruluşlar da mevcuttur. Ayrıca çarpıcı fiziksel ve ekonomik hedeflere sahip dönüşüm programlarının, özel sektör katılımını içermesi muhtemeldir. Bu tür girişimler emlak sahipleri ile emlak işinde çalışanları, yerel firmaları, büyük işverenleri ve potansiyel iç yatırımları içerebilir. Bunların yanı sıra, ilgili kentsel dönüşüm projesinin amacına bağlı olarak bütün kentsel dönüşüm projelerinde ekonomik kalkınma kurumlarından, bölgesel sağlık ve polis makamlarından, kamu kurumlarından, üniversite ve yüksekokullardan, bölgesel ve ulusal yönetim temsilcilerinden oluşan kamu sektörü katılımı da unutulmamalıdır (Kütük, 2006: 19-20). Kamu sektörünün dönüşüm projelerinde düzenleyici ve denetleyici rolü üstlenmesi gerekir. Ayrıca özel sektörün risklerini, alanın mekânsal planlamasına ve alandaki politika gereksinimlerine ilişkin bilgi üretme gibi yollarla azaltması, kamu sektörünün diğer bir önemli işlevidir (Barka, 2006: 10).

Ancak gerek kamu kaynaklarının sınırlılığı gerekse kentsel dönüşümde muhtarlık gibi mikro birimlerin dönüşümünün bütün ayrıntılarıyla planlanmasının mümkün olmayışı nedeniyle dönüşümde sivil toplum kuruluşlarının rolü önem kazanmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının kentsel dönüşümde oynadıkları rolün bir boyutu; çevreyi koruma, yaşanan alanı güzelleştirme, tarihsel ve kültürel yapıtları koruma gibi rollerdir. Ancak sivil toplum kuruluşlarının çoğu, kendisinden beklenen dönüşüm rollerini yerine getiremediği için hayal kırıklığı yaratmıştır. Çünkü esasen sivil toplum kuruluşlarının etkin olarak faaliyette bulunabilmeleri için kendilerini destekleyen güçlü bir mali kaynağa, çoğu kez bir vakfa, sahip olmaları gerekir. Aksi takdirde sahip olduğu kaynaklar sınırlı olduğu için faaliyetleri de sınırlı olacaktır. Bu noktada, sayıları son yıllarda hızla artmakta olan vakıf üniversiteleri de dönüşümde bir aktör olarak devreye girmektedir. Buna verilebilecek en iyi örnek, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin yerleşkelerinden birinin bulunduğu Kuştepe mahallesinde gerçekleştirdiği kentsel dönüşümdür. Üniversitenin mekânsal açıdan gerçekleştirdiği kentsel dönüşüm, anacade olan İnönü caddesinin ağaçlandırılması, yeşillendirilmesi, asfaltın daha bakımlı bir hal alması, bu cadde üzerindeki çöp yığınlarının ortadan kaldırılması, kafe ve restoranların açılması ve yanındaki ilkokulun da binasını yenileyerek bu okulun kapasitesini arttırmak adına bakımlı ve yeni bir ilköğretim binası eklemesi şeklinde olurken, ekonomik açıdan gerçekleştirdiği kentsel dönüşüm, bu semtten ücretli işçi talep ederek aile bütçelerine katkı yapması, sosyal yönden gerçekleştirdiği kentsel dönüşüm ise lise mezunlarına üniversite bünyesinde ücretsiz İngilizce, Bilgisayar,

Bilgisayarlı Muhasebe, Pazarlama, gençlere de müzik eğitimi gibi kurslar vermesi, spor tesislerini semtteki gençlerin de kullanımına açması şeklinde olmuştur (Kazgan, 2003: 14-16).

Kentsel dönüşümde rol oynayan aktörlerin önemi yanında kentsel dönüşüm projesinin niteliğine, mekânsal ölçeğe göre bu aktörlerden hangisinin projede ağır basacağını yani güç dengesinin değiştiğini de belirtmek gerekir. Dolayısıyla bir kentsel dönüşüm projesinin amacına ulaşabilmesi için aktörler arasında dönüşümün amacına ve diğer öznel koşullara göre değişen hassas bir dengenin söz konusu olduğu dikkat çekmektedir (Kütük, 2006: 19).

1.8. Dünyada Kentsel Dönüşüm Süreci

Sanayi Devrimi sonrasında Avrupa’da oluşan işçi sınıfının oturduğu alanlar ve içinde buldukları kötü yaşam koşulları kentlerin iyileştirilmesi gereğinin anlaşılmasına yardımcı olmuş, böylece kentsel dönüşüm kavramı ortaya çıkmıştır (Öztaş, 2005: 11). Sanayinin gelişmesi ve sanayi kentlerinin ortaya çıkması ile birlikte bu kentlere olan yoğun göç olayı, kentlerin yapısını bozmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrası yıkılan kentlerde ise, kent planlaması anlayışı bir kamu görevi olarak düşünölmeye başlanmış ve kentlerin korunması fikri benimsenmiştir. İkinci Dünya Savaşı da Birinci Dünya Savaşı’na benzer biçimde kentsel dönüşümde dönüm noktalarından biri olmuş, büyük yıkım yaşayan kentlerin yeniden ıslah edilmesi ve canlandırılması, korumacılık anlayışına da yeni bir boyut getirerek kentin bir bütün olarak korunması anlayışını gündeme taşımıştır (Genç, 2003: 420).

Dünyada kentsel dönüşüm sürecinin bilinçli ve planlı olarak başlaması 1950’li yıllarda gerçekleşmiştir. Bu süreç, ölkeler arasında farklılıklar gösterse de 1950-2005 yılları arasında bütün dünyada etkinlik kazanmıştır (Eren, 2006: 20-21). 1950’li ve 1960’lı yılların önemli bir özelliği, kent merkezindeki çöküntü alanlarının tamamen yıkılarak kent merkezlerinin yenilenmesidir. 1970’lerde sanayi ve idari merkez işlevleri de merkezden uzaklaşmaya başlayınca yeni alt merkezler oluşmuş ve eski kent merkezlerinde çöküntü alanlarının oluşumu hızlanmıştır (Uzun, 2006: 49). 1970-1980 yılları arasında batı kentlerinde yaşanan kentsel dönüşüm uygulamalarının ortak özelliği, bütünsel fiziki

değişimleri içermesi ve farklı düzeylerde devlet eli ile yapılan kent planlarının yine kamu kaynakları kullanılarak uygulanmış olmasıdır (Yılmaz ve Bozkurt, 2007: 9). 1980’li yıllar, önemli bir dönüm noktası olmuş, servis sektörünün gelişmesi ile birlikte büyük kent merkezleri tekrar yönetim merkezleri olarak önem kazanmıştır. Buna paralel olarak, kent merkezlerindeki konut alanlarının önemi de giderek artmıştır (Uzun, 2006: 49). Bu yıllardan itibaren, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde, özellikle kent merkezlerine yönelen nüfus ve finansı yönlendirmek ve fiziksel dokuyu iyileştirmek amacıyla kentsel dönüşüm kavramı geliştirilmiştir. Kentsel dönüşümün rehabilitasyon, canlandırma, rönesans, güzelleştirme gibi yaklaşımlardan farkı, kente bütüncül bir bakış açısı ile bakması ve sürdürülebilir iyileşmenin sosyal, fiziksel ve ekonomik bileşenlerini birlikte ele almasıdır. Amerika, “New Heaven” kentini baştan aşağıya yenilemek amacıyla; Almanya, İkinci Dünya Savaşı’nın Alman kentlerindeki yıkıcı izlerini silmek amacıyla; İngiltere, Sanayi Devrimi’nin etkisiyle hızla oluşmuş işçi kentlerini, yaşanabilir insancıl kentlere dönüştürme amacıyla ve Fransa, ülkesindeki kent isyanlarını önleyerek kontrol altına almak amacıyla kentsel dönüşüm sürecini başlatmıştır (Eren, 2006: 20).

1987’de gerçekleştirilen Bellagio Konferansı, savaş sonrası kentlerde yeniden yapılanmayı ele almıştır. 1990 yılında Batı Avrupa hükümetleri Avrupa Topluluğu Komisyonu tarafından hazırlanan ve kentsel çevreyi ele alan “green paper” raporu ile kendi hedeflerini ortaya koymuştur. Söz konusu bu rapor 1993’te Çevre Departmanınca yeniden düzenlenerek “Kent Merkezleri ve Yeniden Gelişim” başlığıyla yayınlanmıştır (Özden, 2001: 259). Sürecin analizi, bu konudaki en iyi örneklerden biri olan İngiltere üzerinden yapılmıştır (Eren, 2006: 19-24): İlk yapılan kentsel dönüşüm faaliyetlerinin ağırlıklı kapsamını fiziksel boyut oluşturmaktaydı. Köhneyen ve yıpranan kentsel dokuyu onarmak, kentsel çevre kalitesini arttırmak hedefleniyordu. 1960’lardan 1980’lerin sonuna kadar kentsel dönüşüm faaliyetlerinde ekonomik boyut önem kazanmıştır. Çünkü bu dönemde dünyada ekonomik buhranlar yaşanmakta ve küreselleşme ile beraber kentler ekonominin merkezleri olarak yükselmekteydi. 1960’lı yıllarda bölgesel düzeyde kentsel dönüşümü gerçekleştirmek üzere eylemler gerçekleştirilmeye başlanmış, 1980’lere doğru küreselleşmenin etkisiyle belli mahallelerin ve kentlerin doğrudan uluslararası şirket yatırımlarına teslim edildiği, gösterişli, prestijli ve pahalı projelerin hayata geçirildiği bir dönem yaşanmıştır. 1990 sonrasında, kentlerdeki ırksal ve sınıfsal çatışmalar, suç oranlarındaki artış gibi nedenlerle sosyal boyuta ağırlık verilmeye başlanmıştır. 2000’li

yıllara gelindiğinde ise, stratejik perspektife dayalı, hem küçük, hem de büyük mahalleleri kapsayan, kent ve bölge ölçeğinde uygulanan eylemler hayat bulmaya başlamıştır.

1.9. Kentsel Dönüşüm Projelerinin Başarılı Olması İçin Gerekenler

Bir kentsel dönüşüm projesinin başarısı, sürdürülebilirlik ilkesi ile ölçülür. “Sürdürülebilirlik” kavramı, ilk olarak 1987 Yılında Brundtland’ta toplanan Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu’nun Brundtland Raporu’nda ortaya atılmış, dünya çapında büyük ilgi görmüş ve çeşitli bilim insanları, sürdürülebilirlik kavramı üzerinde, önce çevresel boyuta, ardından sosyal boyuta ve son olarak da ekonomik boyuta vurgu yapma ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu raporda yer aldığı şekliyle sürdürülebilirlik: “Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerine gölge düşürmeden, bugünün ihtiyaçlarını karşılamaktır”. Başarılı sürdürülebilir kentsel dönüşüm stratejilerinde, kamu–özel ortaklık yapılarının kurulması, ekonomi ile ilgili konuların baştan halledilmesini sağlar ve böylece topluma ve çevresel değerlere yönelik hedeflerin gerçekleşmesi de o kadar kolay olur. Sürdürülebilir kentsel dönüşümde, “projeler zinciri” vardır. Sürdürülebilirlik tanımlarına göre düşünüldüğünde, bir dönüşüm projesine harcanan para, diğer bir dönüşüm projesini yapmaya engel teşkil etmemeli, hatta projeler birbirini desteklemeli ve her projede toplumsal ve çevresel hassasiyetleri aynen devam ettirmelidir. Böylece amaç ve vizyonun uzun vadeli olarak ve istenen şekilde gerçekleşmesi mümkün olabilmelidir. Bu nedenle sürdürülebilir kentsel dönüşümün felsefesinin, “proje tabanlı” uygulamalar yerine “program tabanlı” uygulamalara dayandığı söylenebilir (Eren, 2006: 26-29).

Kentsel dönüşüm projelerinin tasarlanması ve gerçekleşmesi için dört önemli kriter bulunmaktadır (Göksu, t.y.: 2-5): *Birinci kriter*, vizyondur. Buna göre, söz konusu projeler, hem büyük ölçekli kentsel dönüşüm projelerini hem de orta ve uzun vadeli süreçleri içeren bir vizyon içermelidir. Ayrıca bu projelerin geleceğin tasarlanmasını ya da geleceğin yaşam biçimini, hedef ve amaçlarını belirleyen bir vizyonu olmalıdır. *İkinci kriter*, yeni bir yaklaşımdır. Kentsel dönüşüm projelerinin, bilinen klasik planlama ve proje geliştirme anlayışı ile gerçekleştirilmesi mümkün gözükmemektedir. Yeni yaklaşımda temel kriter uzlaşmaya dayanan ve geniş tabanlı katılımın sağlandığı ortamların yaratılması olmalıdır. Stratejik işbirliği, ulusal düzeyden, mahalle düzeyine kadar, yatay ve dikey ilişkiler çerçevesinde ve farklı ölçeklerdeki yönetim biçimi ile kurulmalıdır. Çünkü kentsel

dönüşüm projeleri doğası gereği, uzlaşma gerektirir. Uzlaşma, mülkiyetin ve değerın proje bazında bir araya getirilmesi ve paylaşılması esasına dayanmaktadır. Bu nedenle, kentlerimizde dönüşümün gerçekleşmesi için başta mülkiyet problemleri olmak üzere çözülmesi gereken önemli sorunlar vardır. Örneğin çok aktörlü ortaklıkları, yukarıdan-aşağı örgütlenme yerine aşağıdan-yukarı örgütlenme anlayışı, proje ve yerel odaklı programlar ve proje üretme biçimi anlayışı ile çözmek gerekmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesinde *üçüncü kriter*, proje ortaklıklarıdır. Yerel örgütler ile projeden etkilenen grupların, kentsel dönüşüm projelerinin uygulanabilir olmasında ve stratejilerin doğru üretilmesinde büyük önemi bulunmaktadır. Yurtdışı örneklerine baktığımızda, mahalle odaklı planlama, ekonomik gelişme, kentsel hizmet üretme gibi örgütlenmeler ile mahalle geliştirme şirketleri, kar amacı gütmeyen konut şirketleri, dönüşüm projelerinin gerçekleşmesinde önemli işlevler üstlenmektedir. Proje ortaklıkları, projeden özellikle birinci derecede etkilenen grupların, birlikte yaratılan proje senaryosu kurgusu içinde bir araya geldikleri yerlerdir. Proje ortaklıkları kimi projelerde, şirket örgütlenmesi, kimi projelerde ise güvene dayalı taahhüt biçiminde oluşmuştur. Kimi projelerde ise, yalnızca uzlaşma süreci içinde olmak üzere ortaklık, değerlendirme komisyonu, dernek, ortak hareket platformu olarak gerçekleşmiştir. *Dördüncü kriter* ise, yenilikçi modellerdir. Kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesinde klasik yöntemlerin yanı sıra yenilikçi birtakım model ve yöntemlere gereksinim vardır. Model ve yöntemler, işbirliği süreci içinde, projeden etkilenen gruplar tarafından geliştirilmeli ve yaygınlaşabilir olması için de mutlaka uygulanabilir özelliklere sahip olmalıdır.

Kentsel dönüşüm projelerinde de artık planlama ve yönetim anlayışı insan ve vizyon odaklı olmalıdır. Stratejik planlama anlayışının genel çerçevesini, yeni bir vizyon temelinde özellikle mekânsal, toplumsal ve ekonomik gelişme stratejilerinin belirlenmesine yönelik olarak stratejik hedeflerin ortaya konulması, hedefler doğrultusunda eylem alanları ve vizyon belirlenmesi ve bunların takibi için izleme ve değerlendirme kriterlerinin ortaya konulması oluşturmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın, dönüşüm ve stratejik planlama kavramlarının temel ilkeleri olan;

- Ekonomi, eşitlik, ekoloji (3E)
- Kentsel, kültürel, kurumsal (3K)
- Plan, program ve proje (3P)

arasında bir ilişki sistemi kurulmalıdır. Bu kriterlerin geliştirilmesi ancak mevcut durum analizi ve gelecek beklentisi ile başlayan süreç, vizyon, stratejik hedefler, program ve proje ilişkisi içinde ve stratejik plan anlayışı çerçevesinde bir sistematığın kurulmasına bağlıdır. Stratejik plan kapsamlı dönüşüm sürecinin tüm ilkelerini öncelikleri ile uygulama araç ve yöntemlerini ortaya koymalıdır. Kamu, özel ve sivil toplum işbirliği ile geliştirilen ve kamuoyu ile paylaşılan stratejilere uygun olarak kısa, orta ve uzun vadeli ‘stratejik eylem planları’ hazırlanmalıdır. Strateji ve eylem planları projeden etkilenen tüm grupların görüşlerine sunulmalı ve onlar tarafından benimsenmeleri sağlanmalıdır (Göksu, t.y.: 1-2).

Kentsel dönüşümün yaşama geçirilmesinde eylem planı, kentsel dönüşüm politikalarının ve stratejilerinin araştırılması ve yaşama geçirilmesi faaliyetlerini içermelidir. Bunun için;

- Kentsel dönüşüm projesi ve uygulama programları,
- Projenin yönetim yapısı,
- Projenin finansmanı

gibi konuların ayrı ayrı modellenmesi gerekmektedir. Kentsel dönüşüm çalışmaları, bu üç konunun iç içe yürütüldüğü ve ayrıca birçok tarafın katıldığı karmaşık bir düzene sahiptir (Köktürk ve Köktürk, t.y.: 4).

Batı’da özellikle 1990’ların başından itibaren başarılı olarak kabul edilen kentsel dönüşüm projelerinin bazı ortak özellikleri şu şekildedir (Akkar, 2006: 34-35): İlk olarak, bu projeler, stratejik planlama yaklaşımı ile geliştirilmiş ve belirli bir vizyon doğrultusunda tasarlanmışlardır. Bu projeler aynı zamanda esnek olup zaman içinde değişen ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullara göre tekrar gözden geçirilmektedir. Bu projelerin ikinci ortak özelliği, işbirlikçi ve katılımlı planlama yaklaşımıyla geliştirilmiş olmalarıdır. Kentsel dönüşüm politikalarının başarıyla hayata geçirilmesindeki en önemli etkenlerden birisi, farklı sektörler arasında işleyen müzakereci yöntemlerle geliştirilmiş olmalarıdır. Bu projelerin diğer bir önemli özelliği, sürdürülebilirlik açısından vazgeçilmez olan çok-aktörlü ve çok-sektörlü koalisyonlara bağlı olarak kurulmuş olmalarıdır. Kentsel dönüşüm projelerinin diğer bir özelliği ise, kentsel dönüşüm probleminin fiziksel mekân yanında, ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutlarını da ele alan kapsamlı ve bütünleştirilmiş bir

yaklaşımına sahip olmasıdır. Bu projelerde, aynı zamanda, yasal, kurumsal, örgütlenme yönlerinin yanı sıra, projenin izleme, değerlendirme ve geri-bildirim süreçleri de önceden kurgulanmaktadır. Uygulama süreçlerinde, belirli aralıklarla projelerin başarılı yürütülüp/yürütülmediğine dair incelemeler yapılmakta; geri bildirimler aracılığıyla, kentsel dönüşüm strateji ve alt politikaları gözden geçirilmektedir. Batı'daki kentsel dönüşüm deneyimi, başarılı projelerin yerel bağlamı olduklarını göstermiştir. Batı yazınında yerelin koşullarının, sorun ve ihtiyaçlarının incelenmesi ve araştırılması ve ona göre çözümler önerilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun için, yerele bağlı kentsel dönüşüm problemlerinin açık bir biçimde tanımlanması gerekir. Bunların yanı sıra, kentsel dönüşüm politika ve stratejilerine uygun bir kurumsal örgütlenmenin oluşturulması, projelerin başarılı olarak hayata geçirilmesi açısından çok önemlidir. Başarılı olarak saptanan kentsel dönüşüm projelerinin bazılarında var olan kurumsal yapıda uyum çalışmaları yapılmış; hatta yeni kurumsal yapılanma ve örgütlenmeler hayata geçirilmiştir. Batı'daki başarılı kentsel dönüşüm projelerinin son ortak özelliği ise, kolektif çabayı harekete geçiren projeler olmalarıdır. Bu nedenle, bu projelere yukarıda bahsedilen müzakereci yöntemlerle özel ve kamu sektörünün, gönüllü kuruluşların ve toplumun farklı kesimlerinin desteğinin ve katılımının sağlanması ve bu paydaşların da projeleri sahiplenmesi şarttır.

1.10. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Sonuç olarak denebilir ki, Avrupa'da başarılı olmuş deneyimler, kentsel dönüşümün başarısının nelere bağlı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu başarının, söz konusu ülkelerde kentsel dönüşümün ülkelerin ulusal stratejisi olarak ele alınmasına ve devlet politikası olarak benimsenmesine bağlı olduğu görülmektedir. Ayrıca bu uygulamalar stratejik planlama ve kamu yararı ilkelerinden ödün vermeden yürütülmeli, projeyi oluşturan taraflar arasında uzlaşma sağlanmalı ve merkezi hükümetin desteği alınmaya çalışılmalıdır. Aksi takdirde bu projelerden sonuç almak zor görünmektedir.

Tezin ikinci bölümünde olimpiyatların ve kentsel dönüşümün tarihine, Türkiye'deki gelişim süreçlerine, mevzuatımızda kentsel dönüşümün ne şekilde yer aldığına ve ülkemizdeki uygulanma boyutuna değinilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. OLİMPİYATLARIN VE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TARİHİ

2.1. Modern Olimpiyatların Gelişimi

23 Haziran 1894 günü Amerika ve Avrupa'nın 12 ülkesinden gelen delegeler yaptıkları toplantıda oybirliği ile modern olimpiyatların yapılmasını onaylamışlardır. Böylece Coubertin ve iki arkadaşının hazırladığı statü kabul edilmiştir. Bu statünün en önemli maddeleri şunlardır (TMOK, 1985: 31-32):

- Olimpiyatlar her dört yılda bir yapılacak, oyunlara bütün ülkelerin sporcuları eşit bir şekilde katılacaktır.

- Olimpiyatlarda din, ırk ve politik etkinliklere yer verilmeyecektir.

- Bir olimpiyat o yıl yapılmayabilir, fakat ne sırası ne de dörder yıllık arası değiştirilemez.

- Her olimpiyatın yapılacağı kenti zamanında seçmek hakkı IOC'ye aittir.

- Olimpiyatlara katılacak her ülkede bir NOC kurulması zorunludur.

Gerçek anlamda modern olimpiyatlar, Pierre de Coubertin tarafından 1896'da yeniden uyandırılmış ve Atina'da Yunanistan ilk olimpiyatları, belki de Uluslararası Dünya Fuarları'ndan esinlenerek, 1896'da sahnelemiştir. 1900 Yılında Paris'te olimpiyatlar dünya fuarının kapsamı içine alınmış ve bu onu uluslararası bir düzeye çıkarmıştır. Bunun yanı sıra, 1904'de St. Louis Olimpiyatları ve 1908 İngiltere- Fransa Dünya Fuarı, ilk olimpiyatların aynı zamanda fuarların da düzenlendiği kentlerde yapıldığının örnekleridir (Crowther, 2004: 446-447). 1908'den sonra olimpiyatlar dolaylı

olarak fuarlar ile ilişkili olmuştur. Olimpiyatların sahnelendiği kentlerin, diğer kentlerden önemli ölçüde farklılıklar arz ettiği de bir gerçektir (Şahin, 2010: 74).

Modern olimpiyatların canlanmasına yaptığı katkı ile olimpiyatların babası ve kurucusu olarak kabul edilen Fransız Pierre de Coubertin'e karşı birçok tartışma süregelmiştir. Onun olimpiyatlara olan ana katkısı pedagojik ve felsefik görüşleri vurgulamasında, olimpizm ideolojisini yaratmasında ve olimpik hareketin organize edilmesine yardım etmesinde görülür. Coubertin'in de söylediği gibi olimpiyatları kutlamak, tarihi kutlamak anlamına gelir (Weiler, 2004: 433). Coubertin kendi sözleri ile olimpik oyunlar; 'sporları kuvvetlendirmek ve yüceltmek, onların özerkliğini ve devamlılığını sağlamak, toplum heyecanını yaşatmak, galeyana getirmek ve ideal rekabeti canlandırmak' amacını taşır. Coubertin tüm hayatını ve servetini olimpizm, olimpik hareket ve olimpiyatlar uğruna adamıştır. 1925'ten ölümüne kadar geçen sürede hiçbir olimpiyat oyununa katılamamasındaki en önemli sebebin parasızlık olduğu ve öldüğü 1937 tarihine kadar yakınlarından ve arkadaşlarından hiçbir yardım kabul etmediği bilinmektedir (TMOK, 1985: 28). Ancak Coubertin'in bu katkılarına rağmen kimin olimpiyatların babası olduğuna karar vermek kolay değildir. Weiler, modern olimpiyatların kurucusu olarak ifade edilebilecek birçok isim olduğunu savunur: O'na göre bu isimlerin bazıları 18. ve 19. yüzyılda Yunanistan'da yaşamışlardır, bazıları da Batılıdır. Hepsi de bilgileri ve antik olimpiyatlar hakkındaki yorumları ile yeni olimpizm kavramına katkıda bulunmuşlardır. Bu nedenle sadece Coubertin'i böylesine kültürel ve siyasi bir olgunun tek kurucusu olarak kutlamak mümkün görünmemektedir (Weiler, 2004: 438).

Olimpiyatlar başlangıçta ölümlerin ruhlarının 8 yılda bir dirileceği inancıyla 8 yılda bir yapılırken, sonraları bu süre kısaltılarak 4 yılda bir yapılmaya başlanmıştır. Yarışan sporcuların çıplak olarak mücadele etmelerinin de etkisiyle başrahibe dışındaki herhangi bir kadının oyunları izlemesi yasak olduğu gibi izlemeye çalışmanın cezası da ölüm olmuştur. Olimpiyatlara katılmak çok önemli bir olay olduğundan, katılacak olan sporcuların sicillerinin temiz olmasına önem verilmiş, oyunlar başlamadan önce stadyumun ortasına dizilen sporcular için halka "*Karşınızda duran atletlerin içlerinde hür vatanış olmayan var mıdır? Bunların içinde bir kabahat işlemiş, ceza görmüş olan var mıdır? Ahlaka uymayan bir iş yapmış olan var mıdır?*" gibi bir takım sorular yöneltmek oyunlara başlamadan önce yapılması gereken bir olimpik prosedür haline gelmiştir. İlk

zamanlarda oyunlara sadece Yunan asıllı soylular ve sabıkasız olanlar dahil edilirken sonraları yabancılar da kabul edilmeye başlanmıştır. Olimpiyatlarda zafer kazanan atletlere maddi ve şahsi herhangi bir menfaat sağlanmasına izin verilmeden sadece başlarına zeytin dalından taç takmak olimpiyat tarihiyle eş değer bir gelenek oluşturmuştur (Güngör, 2009: 20-21).

1896 yılından itibaren 2008'e kadar 27 olimpiyat düzenlenmiştir. 28. Olimpiyat ise 2012'de Londra'da düzenlenecektir (Bkz. Tablo 1).

2.1.1. 1896 Atina Olimpiyatları

5 Nisan 1896'da Yunan kralı I. George, Olimpia'da oyunları açtığını söylemiş ve böylece modern anlamdaki ilk olimpiyat yarışları başlamıştır. Oyunlarda ortaya konan performans, altyapının zayıf olması nedeniyle o günün standartlarına göre zayıf kalmıştır. Yunanistan'ın mali ve siyasal sıkıntıları, Yunan Hükümeti'nin olimpiyatları düzenlemedeki ağır tutumu ve katılımcıların masraflarını kendileri karşılamaları nedeniyle bu olimpiyatlara sadece 13 ülke ve 295 sporcu katılabılmıştır. Katılan ülkeler arasında; Yunanistan, Almanya, Fransa, İngiltere, Avusturya, Danimarka, İsviçre, İsveç, Macaristan, Bulgaristan, Şili, Amerika ve Avustralya bulunmaktadır (TMOK, 1985: 56).

Ekonomik olumsuzluklardan dolayı olimpiyatların programında yer alan yüzme yarışlarının yapılacağı bir havuz inşa edilmediğinden yüzme yarışları Pire'nin Zea Koyu'nda yapılmıştır (Seçilmiş, 2004: 23). (Helenizmin başarısından bahsedilen) bu ülkede (olimpik oyunların gördüğü ilgi üzerine) Yunanlılar olimpiyatların her dört yılda bir Olimpia'da yapılmasını önermiş, kral da bu fikri desteklemiştir. Ancak Coubertin'in bu fikirlere cevabı kısa ve kesin olmuştur: "Olimpik oyunlar hiçbir ülkeye ait değildir". Nitekim bu oyunları takiben yapılan ilk IOC toplantısında, Yunanlıların çabalarına rağmen Coubertin IOC Başkanı seçilince ilk işi 1900 Oyunlarının Paris'te yapılacağını ilan etmek olmuştur (TMOK, 1985: 56-57). Ayrıca 1960 Olimpiyatlarına kadar devam eden "Olimpiyat Marşı" ilk kez 1896 Atina Olimpiyatlarında okunmaya başlanmıştır (Seçilmiş, 2004: 24).

Tablo 1. Yıllar İtibariyle Yaz Olimpiyatları

Sırası	Yılı	Kentin Adı	Ülkenin Adı
1	1896	Atina	Yunanistan
2	1900	Paris	Fransa
3	1904	St. Louis	ABD
4	1906	Atina	Yunanistan
5	1908	Londra	İngiltere
6	1912	Stockholm	İsveç
7 (*)	1920	Anvers	Belçika
8	1924	Paris	Fransa
9	1928	Amsterdam	Hollanda
10	1932	Los Angeles	ABD
11	1936	Berlin	Almanya
12 (**)	1948	Londra	İngiltere
13	1952	Helsinki	Finlandiya
14	1956	Melbourne- Stockholm	Avustralya-İsveç
15	1960	Roma	İtalya
16	1964	Tokyo	Japonya
17	1968	Meksika	Meksika
18	1972	Münih	Almanya
19	1976	Montreal	Kanada
20	1980	Moskova	SSBC
21	1984	Los Angeles	ABD
22	1988	Seul	Güney Kore
23	1992	Barselona	İspanya
24	1996	Atlanta	ABD
25	2000	Sydney	Avustralya
26	2004	Atina	Yunanistan
27	2008	Pekin	Çin
28	2012	Londra	İngiltere

Kaynak: <http://www.olympic.org/uk>.

(*) Birinci Dünya Savaşı'ndan dolayı 6. olimpiyatlar ancak 1920'de oynanabilmiştir.

(**) İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı 11. olimpiyatlar ancak 1948'de oynanabilmiştir.

2.1.2. 1900 Paris Olimpiyatları

Coubertin'in oyunların değişik kentlerde yapılması kararından sonra 1900 Yılında Fransa'da yapılacak olan Dünya Fuarı nedeniyle, o yılki olimpiyatların kendi ülkesinde yapılmasına karar vermiştir. Ancak Fransızların bu organizasyon için tek bir tesisi bile yoktu. Zorlukla 2000 kişilik bir stadyum inşa edilmiş ve müsabakaların çoğu bir kulübün bahçesinde yapılmıştır. Başta yüzme ve atletizm olmak üzere çeşitli branşlar, bozuk ve yetersiz alanlarda yapılmıştır (Seçilmiş, 2004: 28). Bu olimpiyatlara katılanlar, olimpiyatlar dünya fuarının bir parçası olarak görüldüğü için bir panayır havasında geçtiğinden ve tanıtım broşürlerinde de olimpiyat adı yer almadığından olimpiyatlarda yarıştıklarını dahi bilememişlerdir. Bu nedenle dünya fuarı Paris için büyük bir başarı ile sonuçlanırken, Coubertin'in olimpiyatlar hakkındaki tüm beklentileri boşa çıkmıştır (Koryürek, 2003: 14-15). Dereceye giren sporculara madalya, kupa, sertifika ya da belge verilmesi yerine çeşitli kuruluşlardan şemsiye, traş takımı, bisiklet, kalem gibi hediyeler dağıtılmıştır. Ayrıca olimpiyatların zamanlaması da Mayıs ayından Ekim ayına kadar tam dört aylık bir zaman dilimini kapsamaması açısından bir skandal olmuştur (Seçilmiş, 2004: 28-29). Paris Oyunlarında milli takım kavramı olmadığı gibi olimpiyat köyü kavramı da henüz oluşmadığından katılımcılar otellerde konaklamıştır. Organizasyon bozukluğu, maraton sırasında da kendini göstermiş, koşu sırasında izlenecek parkur tam olarak belirli olmadığı için maratoncuların bazıları kestirme yollardan koşmuştur. Organizasyon bu denli kötü olunca, seyirci sayısı da beklenilenden az olmuştur (Üstel, 2005: 30).

2.1.3. 1904 St. Louis Olimpiyatları

Bir önceki olimpiyatlardaki aksaklıkların benzerleri ve işin ticari yönü 1904 Olimpiyatlarını gölgelemiştir (Üstel, 2005: 33). 1900 Olimpiyatları "kötü" olarak yorumlanırken, Amerika'da düzenlenen 1904 Olimpiyatları için "korkunç" tabiri dahi hafif kalmıştır. St. Louis'in uzaklığı nedeni ile olimpiyatlara az ülke katılmış, sporcuların çoğu Amerikalılardan oluşmuş ve bu durum doğal olarak Amerikalıların birbiri ile yarışması sonucunu doğurmuştur. Amerika, Avrupa için her zaman değişik ve renkli bir dünya olmuş ve tüm dünya sahip olduğu ekonomik güçten dolayı Amerika'nın kolayca bu organizasyonun üstesinden geleceğini düşünmüştür (Seçilmiş, 2004: 30). Ancak St. Louis yöneticileri olimpiyatları bir laboratuvar gibi kullanıp ilkel kabilelerden getirdikleri

insanların kapasitelerini ölçmek için “Antropolojik Olimpiyatlar” adı ile onları çeşitli spor dallarında yarıştıran olimpiyatları sirke dönüştürmüşlerdir. Oyunların birçoğu, örneğin buz hokeyini andıran “lacrosse” isimli oyunun olimpiyatlar ile pek ilgisi yoktur. Yarışmalarda disiplin yetersiz kalmış, parkur denetimleri de yapılmadığından bazı koşucular başıboş köpekler tarafından kovalanmıştır. Yarışın ilk yarısında koşuculara su temin edilmemiş ve yarışan sporculardan çoğu, hava sıcaklığı ve otomobillerin yarattığı toz nedeniyle yarışı bırakmak zorunda kalmıştır (Üstel, 2005: 34). Yüzme yarışları havuz yerine suni bir gölde yapılmış, maraton yarışı ise tam bir skandala sahne olmuştur. Amerikalı atlet Lorz, yarışın 10 km.’sini otomobille kat etmiş, bu durum ortaya çıkınca da birinciliği iptal edilmiştir (Seçilmiş, 2004: 30).

2.1.4. 1906 Atina Olimpiyatları

Coubert’in üst üste yaşadığı iki büyük hayal kırıklığının ardından elindeki Yunan kozunu kullanmaya karar vermiş ve 1896 Olimpiyatlarındaki başarıdan sonra oyunların her dört yılda bir Atina’da yapılmasını isteyen Yunanistan’a bu sefer yaklaşmak gerektiğini kavramıştır. Böylece Yunan hükümetine gönderdiği teklifle 1906’da Atina’da olimpiyat adı ile yakınlığı olabilecek bir ara olimpiyatın yapılmasını önermiştir. IOC, bir resmi olimpiyat olarak kabul etmese de, bu organizasyon olimpiyat kavramının yeniden yeşermesine zemin hazırlamıştır (Koryürek, 2003: 18). Söz konusu ara olimpiyat nispeten daha başarılı olmuştur. 20 ülkeden 826 yarışmacı katıldığı oyunlarda katılımcılar arasında 6 tane kadın yer almıştır. 1906 Atina Olimpiyatlarına Amerika ilk kez takım halinde katılmıştır. Bu olimpiyata katılmak için Milli Olimpiyat Komiteleri’nin amatörlük onaylarına bakılmamış, şampiyon olan ülkenin milli marşının çalınmamasına ve bayrağının göndere çekilmemesine karar verilmiştir (Üstel, 2005: 35).

2.1.5. 1908 Londra Olimpiyatları

Aslında 1908 yılındaki olimpiyatların Roma’da yapılması konusunda fikir birliğine varılmış ancak İtalyanlar finansal sorunlarını öne sürerek bu organizasyonu üstlenemeyeceklerini bildirince olimpiyatlar modern sporun beşiği olan İngiltere’de yapılmıştır. Tesis konusunda önemli sıkıntısı olmasa da, İngilizler bu konudaki eksiklerini hızla gidermiştir. Örneğin, olimpik bir stadı olmayan İngiltere hızla 500 metrelik pist ve

sahanın ortasında 100 metre uzunluk ve 15 metre genişliğindeki yüzme havuzu ile 68.000 kişilik modern bir stadyum inşa etmiştir. Olimpiyatlardaki ilk uluslararası olaylar da Londra'da olmuştur. Amerikan ve İsveç bayrakları stada çekilmemiş, Amerikalılar açılış töreninde Kral'ın önünden geçerken bayraklarını indirmemiş, Ruslar kendi topraklarında olduğunu iddia ettikleri Finlilerin kendi bayrakları ile geçmesini protesto etmişlerdir. 1908 Olimpiyatlarında ilk kez resmi geçit töreni yapılmış ve Avustralya ve Yeni Zelanda oyunlara "Avustraalasya" ismiyle katılmıştır (Seçilmiş, 2004: 32-33). Bu olimpiyatların önemi, katılımın bireysel olarak değil, ulusal bazda gerçekleştiği ilk olimpiyat olmasından kaynaklanmaktadır (Üstel, 2005: 36).

2.1.6. 1912 Stockholm Olimpiyatları

Bu organizasyon için İsveç'in yanında aday olan diğer ülke Almanya olmasına karşın Organizasyon Komitesi, Almanların savaş hazırlığı içerisinde olduğu gerekçesiyle oyunların Stockholm'de yapılmasına karar vermiştir. Oyunlara 28 ülkeden 2504 sporcu katılmış ve bu oyunlar için 35.000 seyirci kapasiteli bir olimpik stad inşa edilmiştir. Diğer spor yarışmalarının yapılacağı tesisler de en son teknoloji ile inşa edilmiştir (Seçilmiş, 2004: 35). İsveç programdaki spor yarışmalarının zamanında yapılmasını sağlamış, bundan önceki organizasyonlardan çok daha mükemmel ve o dönemki ileri teknolojinin kullanıldığı görkemli bir organizasyon sergilemiştir (Koryürek, 2003: 22). Bu oyunlarda uygulanan yenilikler arasında, kurulan uluslararası federasyonların bu olimpiyatlarda yapılan en iyi derecelerin dünya rekoru olarak kabul edilmesini kararlaştırması, elektrikli kronometre ve foto- finish aletlerinin de ilk kez uygulamaya konulması ve kadınların ilk defa bu oyunlarda yüzme branşında yarışmaları vardır (Seçilmiş, 2004: 35-37). Bu oyunlarda geleneksel sporlar olan atletizm, yüzme, eskrim, jimnastik ve güreşe ek olarak futbol, binicilik, atıcılık, kürek, çim tenisi ve pentatlon da programa alınmıştır. Ancak boks, o dönemde İsveç'te yapılması yasak olan bir spor olduğundan programda yer almamıştır. Yarışlar boyunca günlük sonuçlar, üç dilde basılarak dağıtılmış, yabancı takımların iletişimini sağlamak için memurlar görevlendirilmiştir. Ayrıca açılış seremonisinde ülkelerin alfabetik sıraya göre geçit törenine katılmaları da önemli bir yenilik teşkil etmiştir. Bu organizasyon başarı ile sonuçlandığından olimpiyat ruhu yavaş yavaş canlanmış ve Coubertin'e tekrar prestij kazandırmıştır (Üstel, 2005: 39).

2.1.7. 1920 Anvers Olimpiyatları

Stockholm Olimpiyatlarından 2 yıl sonra başlayan ve yayılan 1. Dünya Savaşı olimpiyatların yapılmasını engellemiş, sporun barış gücünü ve fair-play yönünü unutturmuştur. Bu olay, olimpiyat tarihine savaş nedeniyle yapılamayan ilk olimpiyat olarak geçmiştir. 1920 Anvers Olimpiyatlarında IOC, sporla ve olimpizm felsefesi ile bağdaşmayacak ve sonradan hep yanlış olarak nitelendirilecek olan bir karar alarak 1. Dünya Savaşı'nın mağlup devletleri olan Almanya, Avusturya, Macaristan, Türkiye ve Bulgaristan'ı oyunlara davet etmemiştir (Seçilmiş, 2004: 38). Anvers'de olimpiyatlara iki büyük yenilik getirilmiştir: Bunlardan ilki, iç içe geçmiş siyah, kırmızı, mavi, yeşil ve sarıdan oluşan beş halkalı olimpiyat bayrağının ilk kez göndere çekilmesi ve Coubertin tarafından çizilen bu amblemin olimpiyatların en belirgin sembolü olarak günümüze kadar gelmesidir. İkinci yenilik ise, organizasyonu üstlenen kentin seçeceği bir sporcu tarafından katılanların olimpiyat kurallarına göre yarışacaklarına dair yemin etmesidir (Koryürek, 2003: 26).

2.1.8. 1924 Paris Olimpiyatları

1920- 1924 yılları olimpiyatlar tarihi için önemli yıllardır. USF'nin temelinin atılması ve kış olimpiyatlarının düzenlenmesi kararı, bu dönemde gerçekleşmiştir. Ayrıca, kadınların katılımı yine bu dönemde etkinlik kazanmıştır (Üstel, 2005: 48). Amsterdam'da yapılması kararlaştırılmışken, 1894'de Coubertin'in olimpiyat fikrini kabul ettirmesinin 30. yıldönümü nedeniyle seçilen Paris, çeyrek asır evvelki kötü imajı silmek fırsatını sunmuştur. Fransızlar, daha önce olimpiyat düzenlemiş olmanın verdiği deneyimle bu sefer olimpiyatlara iyi bir şekilde hazırlanmış ve tesis yönünden zengin bir olimpiyat gerçekleştirilmiştir. 1920 Olimpiyatlarına alınmayan Türkiye ve Avusturya Macaristan bu oyunlara dahil edilmiştir. Bu oyunların ardından, olimpiyatların kurucusu Pierre de Coubertin IOC Başkanlığından ayrılmıştır (Seçilmiş, 2004: 38). Paris'te 44 ülke yarışmış, sporcu sayısı ise 3.000'i geçmiştir. Anlaşılacağı üzere, modern olimpiyat düşüncesi, genişleme dönemine girmiştir. Yüzme ve atletizmde birçok olimpiyat rekoru kırılmıştır. Köye hizmet verecek restoranların çok uzakta olması, olimpiyat stadının kent merkezinin uzağında olması, oyunlar sırasında hava sıcaklığının bir hayli yüksek olması gibi sorunlar

yaşansa da Paris Olimpiyatları, Coubertin'in 30 yıllık çabasının ödülü olmuştur (Üstel, 2005: 48-49).

2.1.9. 1928 Amsterdam Olimpiyatları

Amsterdam'da olimpiyatlar için inşa edilen 40.000 seyirciyi alabilecek kapasitede yepyeni bir stad ve Hollanda'nın milli sporu sayılabilecek bisiklet yarışmaları için bir velodrom inşa edilmiştir. Bu olimpiyatlar ile kadınlar arası atletizm (ilk kez) başlamıştır. Ancak kadınların ipi göğüsledikten sonra birbirlerine sarılıp öpüşmeleri dönemin tutucu anlayışına uygun olmadığı için tuhaf karşılanmıştır (Koryürek, 2003: 30). Bu olimpiyatlarda, oyunlar süresince stadda meşale yanması ve açılış merasiminde barış güvercinlerinin uçurulması ilk kez uygulanmıştır (Seçilmiş, 2004: 38). Bu oyunlar, olimpiyatların tamamen uluslararası nitelik kazanması açısından bir dönüm noktası olmuştur (Üstel, 2005: 53).

2.1.10. 1932 Los Angeles Olimpiyatları

1929'daki büyük ekonomik kriz Amerika'da ve bütün dünyada ekonomik ve sosyal çöküntülere neden olmuş ve bu durum olimpiyatlara da yansımıştır. Bunun yanı sıra coğrafik açıdan Los Angeles, birçok ülke için ulaşılması maliyetli ve uzak olan bir kent olarak görülmüştür. 1928 Amsterdam Oyunlarında 3.014 sporcu yarışırken, Los Angeles'a 1.408 sporcu katılabilmıştır (Koryürek, 2003: 32). Amerikalılar, ciddiyetsizliklerle dolu olan ve bir panayır havasında geçen 1904 St. Louis Olimpiyatlarının verdiği hırsla kısa sürede başarılı bir organizasyon düzenlemiştir. Kısa sürede 105.000 kişilik olimpiyat stadı ve modern bir olimpiyat köyü inşa edilmiştir (Seçilmiş, 2004: 47). Los Angeles'in bu başarısına bundan sonra hiçbir olimpiyat kenti erişememiş, ancak 52 yıl sonra yine Los Angeles'da yapılacak olimpiyatlarda buna benzer bir başarı elde edilebilmiştir. Ama bu kadar mükemmel bir organizasyon sergileyen komite iki büyük hataya imza atmıştır. Birincisi, atletizmde çıkış yerinde aralıklarla konan başlama çizgileri yanlış çizilince yarışmacı Meltcafe yarışa 1 metre geriden başlamıştır. İkinci büyük hata ise, koşu sırasında geçilecek engeller ve engelli su havuzunun konumu nedeniyle ölçümde bir hata yapılınca atletlerin bir tur fazla koşmak zorunda kalmaları olmuştur (Koryürek, 2003: 32-33). Olimpiyat yıldızı Johnny Weismuller'in Hollywood'a geçerek Tarzan filminde oynaması,

olimpiyatların cazibesinin artmasını ve Hollywood'un oyunlara büyük ilgi göstermesini sağlamıştır. Bu ilgi sayesinde, zaten yayılmaya başlayan olimpiizm kavramı küresel bir nitelik kazanmıştır (Üstel, 2005: 58-59).

2.1.11. 1936 Berlin Olimpiyatları

Berlin Olimpiyatları 110.000 seyirciyi alacak genişlikteki stadı, tüm sporların mükemmel bir şekilde yapılabileceği spor tesisleri ve olimpik köyü ile en görkemli organizasyon olarak kabul edilir. Aslında Hitler spor yapmayan ve sporu da sevmeyen bir insan olmasına rağmen, dönemin Propaganda Bakanı'nın Nazi felsefesini dünyaya yaymak amacıyla olimpiyatları kullanması için Hitler'i ikna etmesi ile Hitler olimpiyatları sisteminin propagandasını yapmak için kullanmış ve bunda büyük başarılar elde etmiştir (Koryürek, 2003: 36). Bu olimpiyatlar, ırkçılığın ve politikanın spora bulaştırıldığı, Nazi felsefesinin ve Hitler propagandasının hakim olduğu bir olimpiyat olmuştur. Hitler, oyunların mükemmeliyeti açısından hiçbir masraftan kaçınmamış, 110 bin kişilik stadyum, 18 bin seyirci kapasiteli yüzme havuzu, 15 bin kişilik spor salonu ve olimpiyat köyünün inşa edilmesi dışında yönetici ve ziyaretçilere de 5000 araç tahsis edilmiştir (Seçilmiş, 2004: 52). Batılı gazetelerde Almanya ve Berlin Olimpiyatları hakkında övgü içeren yazılar yayımlanmıştır. Sonuçta oyunların gerçek galibi, hem madalyaların çoğunu kazanması açısından hem de ziyaretçilerden aldığı övgüler açısından Nazi Almanya'sı olmuştur. (Üstel, 2005: 69).

2.1.12. 1948 Londra Olimpiyatları

IOC, 1948 Londra Olimpiyatlarında çeyrek yüzyıl önce yaptığı hatayı tekrarlamış ve savaşta yenik düşen Almanya ve Japonya'yı Londra'ya çağırılmamış, İtalya ise son anda kabul edilmiştir (Seçilmiş, 2004: 54). Londra II. Dünya Savaşı sonunda, 1920 yılındaki Anvers gibi, bitap haldeydi, yiyecek ve giyecekler karne ile dağıtılıyordu. Gelecek yabancı sporcular için bir olimpiyat köyü olmadığından erkek sporcular ordu mensuplarının kaldığı barakalarda, kadınlar da okullarda yatırılmıştır. Ancak türlü aksaklıklara rağmen 40 yıl sonra tekrar kente gelen bu organizasyonu Londra her şeye rağmen başarı ile tamamlamıştır (Koryürek, 2003: 42).

2.1.13. 1952 Helsinki Olimpiyatları

Küçük bir ülke olmasına rağmen atletizmdeki dünya şampiyonaları ile bilinen Finlandiya'nın başkenti güzel bir organizasyon ile dünya sporcularını ağırlamıştır (Koryürek, 2003: 46). Helsinki Olimpiyat Stadı, 70.000 seyirci kapasiteli büyük bir yapıydı. Bu oyunlar için daha önce yapılan Helsinki Stadı genişletilmiştir (Seçilmiş, 2004: 58). Özel ısıtma sistemine sahip olan yüzme yarışmalarının yapılacağı salon 8.000 kişi kapasiteli idi. Oyunlara toplam olarak 69 ülke katılmıştır (Üstel, 2005: 78). Helsinki'de II. Dünya Savaşı nedeniyle önceki olimpiyatlara alınmayan Almanya ve Japonya bu kez davet edilmiş, Sovyetler Birliği de ilk kez bu olimpiyatlara katılmıştır. İlk kez olimpiyatlara katılan Rus sporcuların başarısı dünya spor kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Toplamda 69 ülke olmak üzere 52.000 sporcu olimpiyatlara katılmıştır (Seçilmiş, 2004: 58).

2.1.14. 1956 Melbourne Olimpiyatları

IOC, olimpiyatların Amerika ve Avrupa dışına çıkışını sağlamak için 1956 yılında Melbourne kentini seçmiştir. Ancak Avustralya'da mevsimlerin Avrupa ve Amerika'nın tam tersine işlemesi ve yarışmalar için ülkeye sokulacak her hayvanın altı ay karantınada tutulması gibi koşullar gözden kaçırılmıştır. Bu nedenle at sporlarının bu konuda daha yumuşak kanunları bulunan İsveç'te ve Haziran ayı içinde yapılması kararlaştırılmıştır (Koryürek, 2003: 49). Bu oyunlar sırasında yaşanan kaosun nedeni, Ortadoğu'da tansiyonun yükselmesi idi. Mısır'ın Sovyet Bloku ile kurduğu ilişki, Birleşik Devletler'in ve İngiltere'nin Asuan Barajı'nın inşasına verdiği desteği çekmelerine neden olmuştur. İsrail, İngiltere ve Fransa Mısır'a karşı askeri bir harekâta girişince Mısır, İngiltere ve Fransa'nın olimpiyatlardan ihraç edilmesini talep etmiştir. Bu talep reddedilince Lübnan ve Irak ile beraber oyunları boykot etmiştir (Üstel, 2005: 84). Dünyada yaşanan bu siyasi kriz nedeniyle birçok ülkenin sporcularını göndermek istememeleri ve organizasyonun Kasım ayına denk gelmesi, katılımı düşürse de organizasyonun sorunsuz geçtiği söylenebilir. Eskrimde elektrikli kılıçlar ve yüzmede sonuçların daha kesin saptanabilmesi için ihtiyaç duyulan dijital göstergeli saatler ilk defa bu oyunlarda kullanılmaya başlanmıştır (Seçilmiş, 2004: 61-62).

2.1.15. 1960 Roma Olimpiyatları

Tarihin bir cilvesi olarak, 16 yüzyıl önce, Hristiyanlığa aykırı olduğu gerekçesiyle, Roma İmparatoru'nun emri ile sona eren olimpiyatlar, bu sefer Roma'da Papa'nın takdis etmesi ile başlamıştır. Bu olimpiyatların ilk defa dünya televizyonlarında yayınlanan bir olimpiyat olması, tüm dünyanın bu dev spor olayını daha yakından ve ilgiyle izlemesini sağlayınca ülkeler arasındaki sportif rekabet hızlanmıştır (Seçilmiş, 2004: 65). Olimpiyatlarda ilk kez doping kavramı dolaşmaya başlamış ve Yol Yarışı'nda bir Danimarkalı bisikletçi sıcağın etkisi ile düşüp kafatasını kırınca yarışmadan önce uyarıcı aldığı anlaşılmıştır. Böylece Jensen olimpiyatlarda doping nedeniyle ölen ilk yarışmacı olmuştur (Koryürek, 2003: 54). Fas, Sudan, San Marino ve Tunus ilk kez Roma Olimpiyatlarına katılmıştır. Maraton, olimpiyat tarihinde ilk olarak ana stadyumun dışında başlamış ve bitmiştir. Bu olimpiyatlara hiçbir politik hareketin karışmaması da dikkat çekici bir noktadır (Üstel, 2005: 92).

2.1.16. 1964 Tokyo Olimpiyatları

II. Dünya Savaşı'nda Amerika'ya habersizce saldırması ve savaş sırasında Japon ordusunun işgal ettiği yörelerde ve aldığı esirlere karşı vahşete yakın bir tutum sergilemesi nedeniyle Japonlar aslında olimpiyatları kullanarak politik imajlarını yenilemek istemişlerdir (Koryürek, 2003: 55). Asya kıtasında yapılan bu ilk olimpiyata katılım son derece yüksek olmuş ancak ırkçı tutum içerisinde olan Güney Afrika oyunlara alınmamıştır. 94 ülkeden 5586 sporcunun katıldığı oyunların açılışı bir insanlık ayıbı olan ırkçı tutumların protesto edilmesi anlamında önemlidir. Olimpiyatlar ilk kez Asya kıtasında düzenleneceği için hassasiyetle hazırlanan Japonlar, mükemmel bir organizasyon düzenlemiştir. Teknolojik imkânların tümü kullanılmış ve bu, dünya spor kamuoyu tarafından takdirle karşılanmıştır (Seçilmiş, 2004: 68-69).

2.1.17. 1968 Meksika Olimpiyatları

Meksika, oyunları düzenleme görevini üstlenen ilk endüstrileşmemiş kent olarak organizasyonu gerçekleştirme anlamında bazı çevrelerde şüpheler uyandırmıştır. Ayrıca kentin kurulu olduğu yükseklik, antrenörleri ve fizyoloji uzmanlarını telaşlandırmıştır. O

güne kadar hiçbir olimpiyat, 200 metreden daha yüksek bir ortamda düzenlenmediği için havadaki oksijen oranının deniz seviyesinden %30 daha az olduğu ve 2.240 metrelik yüksekliğin atletlerin performanslarını ne şekilde etkileyeceği bilinmiyordu. Ancak IOC Başkanı söz konusu tartışmalara şu sözleri ile son noktayı koymuştur: “Olimpiyatlar, rekor kırmak için değildir” (Üstel, 2005: 104). Olimpiyatlar ile boykot kelimesi moda haline gelmiş ve IOC Güney Afrika’yı ırkçı politikaları nedeniyle boykot ederek saf dışı bırakmıştır. Bunun yanı sıra, 200 metre finalinde altın ve bronz kazanan siyahî Amerikalı atletlerin çıplak ayak çıktıkları şeref kürsüsünde ellerinde siyah eldiven yumruklarını havaya kaldırıp ırkçılığı boykot etmeleri üzerine IOC bu iki atletin artık hiçbir oyunda yarıştıramayacağını ve olimpiyat köyünü terk etmelerini karara bağlamıştır (Koryürek, 2003: 57-58). Diğer taraftan, o yıllarda dünyada meydana gelen siyasi ve politik krizler, ayrıca Robert Kennedy’nin öldürülmesi Amerika, Fransa ve İtalya gibi ülkeleri zor durumda bırakmış ve tansiyonu yükseltmiştir (Seçilmiş, 2004: 72).

2.1.18. 1972 Münih Olimpiyatları

Bu olimpiyatlar, 1936 Berlin Olimpiyatları’nda yaratılan imajı silmek ve tüm dünyaya bir barış mesajı vermek isteyen Almanlar için büyük bir fırsat olmuştur. Bu fırsat büyük ölçüde olumlu sonuçlanmıştır. Oyunlar için hazırlanan stadyum, mimari açıdan devrimsel nitelikte olmuş, olimpiyat köyü, bu köyün bağlantılarını sağlayan yollar ve diğer yapıların maliyeti 750 milyon doları bulmuştur. Konaklamanın yanı sıra, ulaşım, iletişim, yiyecekler gibi bir sürü konu ayrıntılı bir şekilde planlanmıştır. İlk kez bu oyunlarda olimpiyat maskotu hazırlanmıştır (Üstel, 2005: 109). Ancak Münih Olimpiyatları tüm dünyayı şoke edecek gelişmelere de sahne olmuştur. Bu olimpiyatlar, uluslararası terörün karıştığı ve artık olimpik köylerin güvenliğine verilen önemin artırılması gereğinin anlaşılması ile sonuçlanmıştır. Arap teröristler, 5 Eylül’de olimpiyat köyünü basarak İsrail takımından bazı sporcu, antrenör ve idarecileri rehin almış ve güvenlik görevlilerinin kurtarma operasyonu başarılı olamayınca tüm rehineler ve teröristler ölmüştür. Hem bu olayı hem de oyunlara devam edilmesini Norveç, Hollanda ve Filipin takımları protesto etmiş ve yarışmayı terk etmiştir (Koryürek, 2003: 61-62).

2.1.19. 1976 Montreal Olimpiyatları

Bu olimpiyatlardan önce, iki önemli değişiklik yapılmıştır: Birincisi, Olimpiyat Şartı'ndaki 26. maddenin tamamen çıkarılarak tamamen saf amatörlüğün olanaksız olduğu gerçeğinin kabul edilmesi; ikincisi de Olimpik Dayanışma Komisyonu'nun 20 üye ile kurulması idi (Üstel, 2005: 115-116). Afrikalı ülkelerin boykotu Montreal Olimpiyatlarına gölge düşürmüştür. Kötü planlama nedeniyle organizasyonda aksamalar olmuş ve Montreal kenti 1 milyar dolar borç altına girmiştir. Olimpiyatlar kente verildiğinde başta belediye başkanı olmak üzere herkes çok sevinmiş, ancak bir süre sonra bu sevinç kâbusa dönüşmüştür. Olimpiyatlar 1 milyar dolar zarar ile sona ermiştir. Belediye başkanı, Montreal'in yeni olimpik tesisleri için bilgisi ve becerisi olmamasına karşın, kendini proje müdürü olarak seçmiş ve masrafları ciddi bir şekilde incelemeden sadece estetik ve görkem duyguları ile gereksiz lüks tesisler kurmuştur (Simson ve Jennings, 1992: 68).

2.1.20. 1980 Moskova Olimpiyatları

1980 Moskova Olimpiyatları için kentin olanakları arttırılmıştır. 1956 yılında yapılmış olan Lenin Stadyumu yenilenmiş, stadyuma yeni bir tartan pist eklenerek, seyirci kapasitesi 100.000'e çıkarılmıştır. 12.000 sporcuyla ağırlayabilecek nitelikte olan Olimpiyat Köyü, bu stadyumdan yarım saat uzaklıkta kurulmuştur. Açılış seremonisi de görkemli geçmiştir (Üstel, 2005: 120). Oyunların ilk defa komünist bir ülkede yapılacak olması, kamuoyunda tedirginlik yaratmış ancak Rusya tarafından batılı ülkelere verilen garantiler sonucu bu endişe biraz da olsa giderilmiştir. Ancak olimpiyatların başlamasından bir yıl önce Rusya'nın Afganistan'ı işgal etmesini neden olarak gösteren Amerika ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu pek çok Batılı ülke Moskova'yı boykot etmiştir. Sporcu kimliklerini unutmamasına karşın bu durumdan rahatsız olan bir grup ülke de oyunlarda bayraklarını taşımamış ve marşlarını çalmamıştır. Ancak tüm bunlara rağmen müsabakalarda ileri teknoloji kullanılan 1980 Olimpiyatları başarılı geçmiştir. IOC de sporla siyasetin birbirine karıştırılmaması gerektiğini söyleyerek oyunlar boyunca Rusya'dan desteğini çekmemiştir. Nitekim oyunların birinci yıldönümünde IOC Başkanı'nın Rusya'ya kutlama telgrafı çekmesi, bunun en açık örneğidir (Seçilmiş, 2004: 84-85). Ruslar ve Doğu Almanlar Amerika'nın yokluğunda pek çok branşta madalyaları paylaşmıştır (Koryürek, 2003: 70).

2.1.21. 1984 Los Angeles Olimpiyatları

1976 Montreal Olimpiyatları sonrasında birçok kent ekonomik iflas ve boykot gibi riskler almak istemediklerinden oyunlara aday olmaktan çekinmiştir. Bu nedenle 1984 oyunlarına tek aday olarak ev sahipliği hakkını kazanan kent, Los Angeles olmuştur (Simson ve Jennings, 1992: 274). 1980 Moskova Olimpiyatlarına misilleme olarak (Los Angeles'daki güvenlik tedbirlerini bahane ederek) Rusya ve Rusya'nın çağrısına uyan hemen tüm Doğu Bloku ülkeleri 1984 oyunlarına katılmamıştır. Bu oyunlara sosyalist ülkelerden sadece Romanya katılmış ve bu tutumu sonucunda, Romen Olimpiyat Kafilesi açılıшта büyük alkış almıştır. Amerikalılar bu organizasyon için var olan tesislerini bakıma almış, bir iki yeni tesis de inşa edilmiştir (Seçilmiş, 2004: 89). Oyunların ardından organizatörler 250 milyon dolar kar elde ettiklerini açıklayınca kentlerin yeniden aday olma istekleri canlanmıştır (Simson ve Jennings, 1992: 274). Ayrıca 1980 Yılında Juan Antonio Samaranch'ın IOC Başkanlığına seçilmesi ile olimpiyatların yapısı, hem yönetim hem de sportif açıdan amatör olmaktan çıkarak profesyonel bir nitelik kazanmıştır. 1983 Yılında Isava Foseca ve Pirjo Haggman isimli kadınlar, ilk kadın IOC üyeleri olmuştur (Üstel, 2005: 123-124).

2.1.22. 1988 Seul Olimpiyatları

Seul'un 1988 Olimpiyatları için sloganı "Uyum ve İlerleme" olmuştur (Simson ve Jennings, 1992: 164). Büyük ülkelerin başı çektiği iki büyük boykot olayından sonra, olimpiyatlara aday olan kentlerin azlığından istifade eden Seul, olimpiyat organize etme hakkını kazanmıştır. 1988 Seul Olimpiyatlarında da doping skandalları yaşanmıştır. Erkekler 100 metrede koşan ve dünya rekorunu büyük bir farkla kıran Kanadalı Ben Johnson'ın dopingli çıkması, bazı Doğu Bloku ülkeleri güreşçi ve haltercilerinin doping almaları büyük yankılar uyandırmıştır. 160 ülkenin katıldığı Seul Olimpiyatlarında Kuzey Kore, programdaki bazı branşların kendi sınırları içinde yapılmasını yani bir bakıma oyunların iki Kore tarafından paylaşılması gerektiğini öne sürerek boykot kararı almış, Küba ve Etiyopya da ona katılmıştır. Bu gelişme sonucunda ile IOC artık bu tür uygulamalara bir son vermenin zamanı geldiğini düşünmüş ve bundan böyle oyunları boykot eden ülkelerin IOC'den çıkarılacağını ve hiçbir zaman olimpiyatlara davet edilmeyeceğini açıklamıştır (Koryürek, 2003: 77-78). Seul Oyunları, askeri cuntanın vahşi

görüntülerini saklama ve dinamik ekonomileri için yeni pazarlar bulma isteğinden doğmuştur. Kore'nin şansı, 1976 Montreal Oyunlarının getirdiği ekonomik iflas nedeniyle birçok ülkenin aday olmaktan çekindiği bir dönemde aday olması idi. Ancak olimpiyatları kazandıktan sonra Koreliler sert gerçeklerle yüz yüze gelmiştir. Oyunları organize etmek için bir ekip ve para bulmak zorunluydu. Ayrıca Seul Olimpiyatları Organize Komitesi'nin askerlerle doldurulması da önemli bir sorun olmuştur. Oyunlar sırasında rüşvet vakaları ile de karşılaşmıştır. Koreliler, oyunlardan önce o yılın boks turnuvalarında hakem olacak kişileri lüks bir şekilde ağırlayıp bazılarına rüşvet verme girişiminde bulunmuştur. Bunun sonucunda bir boks maçının sonucunda Jones seksen altı, Koreli Park otuz iki yumruk vurmuş olmasına rağmen, Park galip gelmiş ve hakemlerden bazıları bu sonucu "rezalet" olarak nitelemiştir (Simson ve Jennings, 1992: 169, 176-178).

2.1.23. 1992 Barselona Olimpiyatları

Barselona, 197 ülkeden 9.367 sporcunun bir araya toplandığı, tarihin en kalabalık ve en büyük olimpiyatlarına sahne olmuştur. İzleyiciler, Amerikan Ulusal Basketbol Liginin temsilen "Dream Team" basketbolunu da izleme şansına erişmiştir. Büyük ülkeler yanında küçük ülkelerden gelen sporcuların da kürsüye çıktıkları 1992 Oyunları'nda İspanyollar bu olimpiyatların en başarılı ülkesi olmuştur. İspanya'nın yanında 64 ülke daha madalya kazanma şansını yakalamıştır. Bu sayı, olimpiyat tarihi için o güne kadar rekor sayılabilecek bir sayı olmuştur. Diğer taraftan, olimpiyat, huzur içinde geçmiştir. Güney Afrika yıllar sonra ilk kez bu olimpiyatlara katılmış, Almanya tek ülke olarak yarışmış ve hiçbir boykot girişimi olmamıştır. Ayrıca Avrupa'nın temizlik bakımından geri kalmış kentlerinden olan Barselona, bu olimpiyatlar ile kentsel dönüşümünü yaşamış ve kent adeta yeniden yapılanmıştır (Seçilmiş, 2004: 96-97).

2.1.24. 1996 Atlanta Olimpiyatları

Atlanta halkı, beysboldan başka spor bilmezken olimpiyatların kente gelmesi ile yeni spor tesisleri yapılmış, yerli ve yabancı yatırımcılar bölgeye akın etmiş ve Atlanta havaalanı Amerika'nın en çok uçağın inip kalktığı bölgesi olmuştur (Koryürek, 2003: 84). Çok sıcak ve nemli hava, ulaşımdaki aksama ve haberleşmedeki büyük tıkanıklığa rağmen, Atlanta Olimpiyatlarında katılan ülke ve sporcu sayısı bakımından rekor kırılmıştır. O güne

kadar olimpiyat tarihinde ilk kez IOC üyesi olan ülkelerin tümü oyunlara katılmıştır. Katılımın bu kadar fazla olmasının dışında, bu oyunlar rekor bakımından da zengindir. Plaj voleybolu, kadınlar futbol müsabakaları, hafif sıklet kürek ve dağ bisikleti ilk kez olimpiyat programına alınmıştır (Seçilmiş, 2004: 101).

2.1.25. 2000 Sydney Olimpiyatları

Konuştukları değişik İngiliz aksanı, yaşadıkları büyük ve uzak kıtanın verdiği rahatlık Sydney'in yabancıları sıcak karşılamasını ve oyunların hakkını vermesini sağlayan faktör olmuştur. Spor tesisleri, organizasyonun planlandığı gibi gitmesi ve trafik probleminin olmaması gibi nedenlerle oyunlar dünyanın ilgisini çekmeyi başarmıştır (Koryürek, 2003: 90). 15 Eylül-1 Ekim 2000 tarihleri arasında yapılan Sydney Olimpiyatları'na 10.300 sporcu, 5100 idareci, antrenör ve sağlık görevlisi ile 15.000 medya mensubu katılmıştır. Toplam 26 branşta yarışmanın düzenlendiği Sydney 2000 Olimpiyatları'nda 199 ülke yer almıştır. Çok renkli görüntülere sahne olan Sydney Olimpiyatları, adeta şölen havasında geçmiştir. Her yönüyle muhteşem olan organizasyonu izlemek için kıtaya 5 milyon turist giriş yapmıştır. Halk da bu organizasyona ilgi gösterince biletler, aylar öncesinden tükenmiştir (Seçilmiş, 2004: 106-107).

2.1.26. 2004 Atina Olimpiyatları

Bu olimpiyatlarda tüm Atina, canla başla çalışarak mükemmel bir organizasyon hazırlamıştır. Ancak diğer olimpiyatlarda olduğu gibi bu olimpiyatta da bunu gölgeleyen olaylar olmuştur. Bu sefer patlak veren skandal yine doping skandalı olmuştur. Açılıştan az bir zaman önce Yunanlı atletlerden ikisinin doping testine girmeyi reddetmesi ile başlayan ve çekiç atma şampiyonu Macar Adrian Annus'un madalyasının, oyunların son gününde geri alınmasıyla son bulan skandallar zincirine 25 sporcunun adı karışmıştır. Ayrıca iki sporcu, motosiklet kazası geçirdikleri gerekçesi ile esrarengiz bir şekilde oyunlardan çekilmiştir. 13-29 Ağustos 2004 tarihleri arasında gerçekleştirilen olimpiyata 202 ülke ve 10568 sporcu katılmıştır. Bu sporculardan 4309'u kadın ve 6259'u ise erkek olan sporcular toplam 29 branşta yarışmıştır. Oyunlarda toplam 103 madalya ile Amerika 1. sırada, 92 madalya ile Rusya 2. sırada yer alırken 3. sıraya da 63 madalya ile Çin yerleşmiştir (Üstel, 2005: 155- 161).

2.1.27. 2008 Pekin Olimpiyatları

8 Ağustos - 24 Ağustos 2008 tarihlerinde Çin Halk Cumhuriyeti'nde yapılan Pekin Olimpiyatları'nda 28 spor dalında 302 karşılaşmada 11,028 atlet yarışmıştır. Olimpiyatların büyük kısmı Pekin'de gerçekleşmiş olmakla birlikte futbol ve yelkencilik gibi bazı branşlar diğer kentlerde gerçekleşmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti, olimpiyatları, kendilerinin bir dünya devi olarak yükselişinin simgesi olarak kullanmak için çaba göstermiştir. Olimpiyatlara damgasını, Jamaikalı koşucu Usain Bolt ve Amerikalı yüzücü Michael Phelps vurmuştur. Madalya sıralamasında Amerika 110 madalya ile 1. sırada, Çin 100 madalya ile 2. sırada, Rusya ise onları takiben 72 madalya ile 3.sırada yer almıştır (<http://www.olympic.org/beijing-2008-summer-olympics>).

2.1.28. 2012 Londra Olimpiyatları

27 Temmuz- 12 Ağustos 2012 tarihleri arasında İngiltere'nin başkenti Londra'da gerçekleştirilecek olan olimpiyat ile birlikte Londra, 1908 ve 1948 Yıllarında düzenlediği olimpiyatlardan sonra üçüncü olimpiyatlarını düzenlemiş olacaktır. Bu olimpiyatlar için Londra'da 80.000 kişi kapasiteli ve sonradan kent için bir çekim merkezi olması beklenen olimpik stadyum yapılması planlanmaktadır. Ayrıca, sporcuların ve delegelerin barınacağı yaklaşık 17,320 yataklı bir olimpiyat köyü de planlanmaktadır. Bunların yanı sıra bir su sporları binası, yarışlar için 6.000 kişi kapasiteli velopark, hokey merkezi, basketbol ve hentbol arenaları, bir tenis çalışma sahası ve basın merkezi de oluşturulacaktır. Müsabakalar toplam 39 disiplinde olmak üzere 26 spor dalında; Paralimpik oyunlarda ise 21 disiplinde olmak üzere 20 spor dalında yapılacaktır. Ayrıca önemli bir sorun olan ulaşım sorununun çözülebilmesi amacıyla Londra metrosunun doğu kısmının ve Docklands Hafif Tren Hattı'nın geliştirilmesini ve "Cirit" adı verilen yeni yüksek hızlı tren servisini de içine alan bir takım düzenlemeler yapılmaktadır (<http://www.olympic.org/london-2012-summer-olympics>).

Sonuç olarak denilebilir ki, "evrensel bir anlayış, kardeşlik ve barış" duygularını teşvik etmesi için düzenlenen olimpiyatların çoğunda başarılı organizasyonların yanı sıra başarısızlıklar, hayal kırıklıkları ve skandallar da yaşanmıştır. Örneğin 1900 Paris Olimpiyatlarının dünya fuarının gölgesinde kalması, 1904 St. Louis Olimpiyatlarının ise

denetim ve disiplin yetersizlikleri gibi nedenlerle adeta bir sirke dönüşmesi büyük hayal kırıklığı yaratmıştır. Bunların yanı sıra, bazı olimpiyatlar dünya savaşları nedeniyle yapılamazken, bazıları da boykotlara ve doping skandallarına sahne olmuştur. Olimpiyatlar bazen de ülkelerin daha önce düzenlediği ve başarısız olduğu olimpiyatların yarattığı imajı silmek ve böylece politik imajlarını yenilemek için kullanılmıştır. Böylece olimpiyatlar ülkeler ve kentler için önemli bir prestij unsuru olarak görülmüşlerdir. Kentler bu oyunlar sayesinde binlerce kişiyi ağırlayarak uluslararası arenada kendilerine yer edinmiştir. Olimpiyatları elde eden kentler, bir an önce tesis eksiklerini gidermeye çalışmış, olimpiyatlar sonrasında kent için bir çekim merkezi olabilecek çeşitli kapasitelerde stadlar, müsabaka alanları ve olimpiyat köyleri inşa etmişlerdir. Bazen de var olan tesisleri genişletme veya yenileme yoluna gitmişlerdir. Barselona bunun çok daha ötesine geçerek olimpiyatlar sayesinde kentsel dönüşümünü başarıyla gerçekleştirmiş ve Avrupa'nın yaşanabilir kentleri arasında yerini almıştır. 1984 Los Angeles Olimpiyatları bunu başararak ekonomik açıdan birçok kente olimpiyatları kullanarak önemli ölçüde kar elde edebileceklerini gösterdiği için birçok kenti sonraki olimpiyatlara aday olmaları konusunda teşvik etmiştir. 2000 Sydney Olimpiyatları da kente çok sayıda turist getirmesi ve turizm patlaması yaşanması açısından kayda değer bir olimpiyat olmuştur. Turistlerin yanı sıra olimpiyatlar nedeniyle kente yerli ve yabancı yatırımcılar ve televizyon yayımcılarının gelmesi ile kent birçok gelir elde etmiştir. Ev sahibi kentlere sağladığı bu faydalar düşünüldüğünde olimpiyatların iyi değerlendirildiği takdirde kentler için büyük bir fırsat olduğu söylenebilir.

2.2. Türkiye’de Olimpiyatların Gelişimi

Olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için dünya çapında kentler arasında gittikçe artan rekabet ve istek, son yıllarda Türkiye’de de kendini göstermektedir. Türkiye de büyük spor olaylarına ev sahipliği yaparak turizm endüstrisini ve gelirlerini arttırmayı, dünyaya kendini tanıtmayı ve kentin fiziksel görünüşünü iyileştirmeyi hedeflemektedir. Bu konuda verilebilecek en güncel örnekler, 2011 Üniversite Kış Oyunlarına ev sahipliği hakkı kazanan Erzurum ile 2011 Avrupa Gençlik Olimpiyat Oyunlarına ev sahipliği yapma hakkı kazanan Trabzon kentleridir. Bu amaçla hareket etmesine rağmen başarılı olamamış kentlerimiz de bulunmaktadır. Örneğin, İstanbul 2000, 2004 ve 2008 Yaz Olimpiyatlarına

ev sahipliği yapmak için aday olmuş, bu çerçevede Atatürk Olimpiyat Stadı inşa edilmiş ancak bu çaba sadece bir girişim olarak kalmıştır (Şahin, 2010: 77-78).

Kronolojik sıraya bakıldığında, Türkiye’de olimpiyatların gelişimi şu şekilde bir seyir izlemiştir:

Bazı spor tarihçileri 1896 Atina Olimpiyatları’na ilk kez bir Türk pehlivan olan Koç Mehmet’in gittiğini yazarlar. Ancak bu dönemde Osmanlılar ile Yunanlılar arasındaki uyuşmazlıklar ve Girit adasındaki ayaklanmalar nedeniyle bir Osmanlı vatandaşının Atina’da yarışmaya katılması güç görünmektedir. Ayrıca, Coubertin’in Amerika’ya yaptığı ziyaretler sırasında tanıştığı ve 1925 yılına dek birlikte görev yapacakları Prof. William M. Sloane’nin 1898’de Coubertin’e gönderdiği mektupta o yıllardaki Avrupa ve Amerika’daki egemen topluluklarda Türkiye’ye pek olumlu gözle bakılmadığı anlaşılır. 1896 Atina Olimpiyatları’na Türklerin davet edildiğine dair hiçbir belge bulunamamıştır (Koryürek, 2003: 100).

1900 Paris Olimpiyatlarına hiçbir Türk sporcu katılmamıştır (Seçilmiş, 2004: 29).

1904 St. Louis Olimpiyatları’na ise zaten uzaklığı nedeniyle Amerikalılar dışında pek az ülke katılmıştır. Katılan bu ülkeler arasında Türkiye yoktur (Seçilmiş, 2004: 30). 1906’da Atina’da yapılan ara olimpiyatlarda, daha sonraları Osmanlı’da yeşerecek olan spor kavramının öncüleri olacak gençler harekete geçse de, etraftaki II. Abdülhamit korkusu nedeniyle İstanbul, İzmir ve Selanik’ten bazı gayrimüslimler olimpiyatlara katılabilmıştır. Ancak söz konusu kentlerden katılan Rum asıllı Türk vatandaşlarının çoğu Organizasyon Komitesi tarafından Yunan vatandaşı olarak kabul edilmiştir (Koryürek, 2003: 101).

Olimpiyat yazarları, 1908 Londra Olimpiyatları hakkında Coubertin’in 1907’de İstanbul’a geldiğini ve Selim Sırrı’ya IOC üyeliği teklif ettiğini yazarlar (Koryürek, 2003: 103). Selim Sırrı ise cevap olarak, Coubertin’in teklifinin çok hoşuna gittiğini ancak uygulama sahası olmadığını, böyle bir cemiyet kurmaya kalkarsa bunun hayatına mal olacağını söylemiştir (Yılmaz, 1999: 24). Böylece Türkiye’nin olimpiyatlara ilk kez 1907 yılında davet edildiği, 1908 yılında Olimpiyat Komitesi’nin kurulduğu ve resmen ilk kez

Galatasaray Lisesi öğrencisi Moulos'un 1908 Londra Yaz Olimpiyatları'nda jimnastik dalında Türkiye'yi temsil ettiği ve başarılı olamadığı vurgulanması gereken olaylardır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Moulos'un Londra'daki yarışmalara katıldığı resmi raporda olmasına rağmen Moulos'un yarışmalara katıldığını gösteren hiç bir belge görülmediğinden yarışmış kabul edilip edilmeyeceği tartışmalıdır. Çünkü aldığı derece hakkında elde hiçbir bilgi bulunmamaktadır (Koryürek, 2003: 103-104).

Türkiye hem ülkede organize bir spor grubu bulunmadığından hem de elde yeterli finansal kaynak olmadığından 1912 Stockholm Olimpiyatları'na yine etkin bir şekilde katılamamıştır. İstanbul'daki bir atletizm kulübünün götürdüğü, diğeri de kendi parası ile yarışmalara katılan iki Türk sporcusu, Vahram Papazyan ve Mıgırdıç Mıgıryan katılmıştır (Koryürek, 2003: 104). Her iki sporcu da ciddi başarılar elde edemese de, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin resmi yolla olimpiyatlara gönderdiği ilk Türk sporcular olarak tarihe geçmişlerdir (Üstel, 2005: 42).

Türkiye IOC'nin I. Dünya Savaşı nedeniyle saldırgan olarak nitelendirdiği Almanya, Avusturya, Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye davet edilmediği için 1920 Anvers Olimpiyatları'na katılamamıştır (Seçilmiş, 2004: 38).

1924 Paris Olimpiyatları'na sporcularımızı gereğince hazırlayabilmek için Amerika'dan atletizm, İngiltere'den futbol, Macaristan'dan güreş antrenörleri getirilmiş ve Türk sporcuları tarihte ilk kez kampa alınmıştır. Ancak Türkiye futbolda Çekoslovakya'ya yenilmiş, güreşte Tayyar Yıldız güzel bir oyun çıkartırken kolunu sakatladığı için tek kolla güreşmek zorunda kalınca rakibine az bir farkla yenilmiş ve sakatlığı yüzünden diğer maça da çıkamamıştır (Serdaroğlu, 2002: 80-81). Yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti için bu organizasyona katılabilmek büyük bir parasal külfet getirmiştir (Seçilmiş, 2004: 42). Bu nedenle Mustafa Kemal önderliğinde toplanan Bakanlar Kurulu, Türkiye'nin olimpiyatlara katılması için bütçeye 50.000 liralık bir ek ödenek koymuştur. Gruplar halinde Paris'e giden Türk kafilesi içinde 12 yönetici ve antrenör, ayrıca 41 sporcu bulunmaktaydı. Sporcularımız önemli başarılar elde edemeseler de, bu olimpiyatlar, genç Türkiye Cumhuriyeti için iyi bir başlangıç olmuştur (Üstel, 2005: 50).

1928 Amsterdam Olimpiyatları'nda yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen katılan sporcularımız çok büyük başarılarla imza atmıştır (Seçilmiş, 2004: 45). Başkanı Burhan Felek olan Türkiye kafilesinde sekiz yönetici ve antrenör, ayrıca kırk sporcu yer almış ve Türkiye atletizm, bisiklet, eskrim, futbol, güreş ve halter dallarında temsil edilmiştir (Üstel, 2005: 54). Türk sporcuları bu olimpiyatlarda güçlü rakipleri karşısında zorlu bir sınav vermiştir. 38 sporcunun katıldığı beş yarışmada 1 dördüncülük, 1 altıncılık, 2 yedincilik ve 1 de sekizincilik almaları önemli bir başarı olmuştur (Serdaroğlu, 2002: 86).

1932 Los Angeles Olimpiyatları'na gereken parasal gücü ne Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı, ne de Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi karşılayamadığı için birkaç gözlemci dışında Türk sporcuları bu olimpiyatlarda yer almamıştır (Seçilmiş, 2004: 48). Gözlemciler, oyunlardaki gelişmeleri mektupla Cumhuriyet Gazetesi'ne bildirmişlerdir (Üstel, 2005: 60).

Türkiye olimpiyatlardaki ilk madalyasını, 1936 Berlin Olimpiyatları'nda, "Mersinli" lakabıyla anılan Ahmet Kireççi'nin serbest güreşte 3. olarak bronz madalya kazanması ile almıştır. İlk altın madalyasını ise, 61 kiloda güreşen Yaşar Erkan Türkiye'ye kazandırmıştır. Ayrıca kadınlarda ilk kez ülkemiz bu olimpiyatta temsil edilmiştir. Berlin Olimpiyatları sonrasında olimpiyat şampiyonluğunun getirdiği moralin de etkisiyle spor konusunda daha disiplinli ve kontrollü bir çizgi yakalanmaya çalışılmıştır. Bunun en önemli örneği, devletin spor işlerini ele alması ve sporun devlet eliyle yürütülmesine karar verilmesi olmuştur. Tüm spor işlerinde, önce Türk Spor Kurumu ile yumuşak bir geçiş döneminin ardından Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla sporda tek söz sahibi artık devlet olmuştur. 1938 yılında çıkarılan Beden Terbiyesi Kanunu sporu, ülkenin her köşesine yaymak ve uluslararası arenada propaganda amacı ile kullanmak için kabul edilen bir kanun olmuştur (Güngör, 2009: 88). Atatürk, güreşçi Yaşar Erkan'ı, Berlin'e bir telgraf yollayarak kutlamış: "Kendin küçüksün, ama memleket için çok büyük bir iş yaptın. Sen çok yaşa, Yaşar!" ifadesini kullanmıştır (Üstel, 2005: 69). Olimpiyat tarihinde ilk kez sporcularımız şeref kürsüsüne çıkarak Milli Marşımızı çaldırmışlardır (Seçilmiş, 2004: 51).

Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan 1948 Londra Olimpiyatları'nda da Türk sporcuları oldukça başarılı olmuştur. Serbest ve grekoromen güreşte 6 altın, 4 gümüş ve 1 bronz,

atletizmde ise uzun atlamada Ruhi Sarıalp ile 1 bronz olmak üzere toplam 12 madalya olarak madalya tablosunda 7. sırada yer almıştır. Bu nedenle Londra Olimpiyatları Türk olimpiyat tarihinde çok önemli bir yere sahiptir (Seçilmiş, 2004: 55). Yabancı kaynaklar, Türk güreşçilerinin teknikleri sınırlı olduğu için Türkiye'nin güreşte elde ettiği bu başarıların “umulmadık” olduğunu yazmışlardır (Üstel, 2005: 74).

1952 Helsinki Olimpiyatları'nda, bir önceki olimpiyatlar ile kıyaslanamayacak derecede kötü sonuçlar alan Türk sporcularında bazı sorunlar yaşanmıştır. Madalya umutları olan Nasuh Aksar, Gazanfer Bilge, Halil Kaya, Yaşar Doğu gibi güreşçiler ve atlet Ruhi Sarıalp, 1948 Londra Olimpiyatlarından sonra maddi ödüller aldıkları için amatörlük statüsünden çıkarılmışlar ve 1952 Helsinki Olimpiyatlarına alınmamışlardır (Seçilmiş, 2004: 59). Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri konu hakkında çok üzgün olduklarını ancak yapacak bir şey olmadığını söylemiştir. Türkiye oyunlara, aralarında 13 yönetici, 4 antrenör, 3 hakem, 13 atlet, 18 güreşçi, 17 futbolcu ve 12 basketbolcu olmak üzere 80 kişilik bir katile ile katılmıştır. Ancak sadece Hasan Gemici serbest güreşte olimpiyat şampiyonu olarak Türkiye'ye tek başarısını kazandırmıştır (Üstel, 2005: 81).

1956 Melbourne Olimpiyatları'na kış ayına denk gelmesi ve yolun uzaklığı nedeniyle Türkiye sadece 27 kişilik bir sporcu kafilesi ile ve sadece güreş dalında katılabılmıştır. Güreşçilerimiz 3 altın, 2 gümüş, 2 bronz madalya olmak üzere toplam 7 madalya kazanmıştır (Seçilmiş, 2004: 62).

1960 Roma Olimpiyatları Türkiye'nin en başarılı olduğu olimpiyatlardan biri olmuştur. Türkiye bu oyunlarda spor tarihine “minderde Türk fırtınası” olarak geçmiştir. O günler, 27 Mayıs 1960 darbesi ile ordunun yönetime el koyduğu günler olması açısından Türkiye'nin zor günleriydi (Üstel, 2005: 93). Sporcularımız 7 altın madalya kazanmıştır. Bu oyunlara Türkiye 55 sporcusu ile katıldı ki bu sayı olimpiyat tarihinde Türkiye'nin katılımı açısından en kalabalık sayılardan biriydi. Ancak bundan sonra güreşin sürüklediği Türk Sporu'nda büyük bir duraklama dönemi başlamıştır (Seçilmiş, 2004: 65).

1964 Tokyo Olimpiyatları'na Türkiye, coğrafi konumu sebebiyle katile olarak yeterli sayıda katılamamıştır. Türkiye 25'i sporcu olmak üzere toplam 41 kişilik bir katile ile Tokyo'ya gitmiştir. Sadece atletizm, halter, güreş ve yelkenden oluşan dört spor dalında

yarışmalara katılmış ve toplamda 2 altın, 3 gümüş ve 1 bronz madalya olmak üzere 6 madalya kazanmıştır (Seçilmiş, 2004: 69).

1968 Meksika Olimpiyatları'na Türkiye, atıcılık, atletizm, boks ve güreş dallarında katılmıştır. Meksika'ya giden kafilede 3 atıcı, 4 atlet, 6 boksör ve 20 güreşçi bulunmaktaydı (Üstel, 2005: 106). Türkiye'nin bu oyunlardaki tek başarısı yalnızca serbest güreşte 2 altın madalya kazanabilmesi olmuştur (Seçilmiş, 2004: 73).

Türkiye 1972 Münih Olimpiyatları'na oldukça geniş bir katile ile katılmıştır. Serbest güreşte Vehbi Akdağ 2. olarak gümüş madalya kazanırken, Sefer Baygın ve Ali şahin de 4. olmuştur (Seçilmiş, 2004: 77).

1976 Montreal Olimpiyatları'na Türkiye 53 kişilik bir katile ile katılmıştır. Ancak Türk sporcuları 1936 Berlin Olimpiyatlarından bu yana ilk defa madalya almadan dönmüştür (Serdaroğlu, 2002: 130).

1980 Moskova Olimpiyatları'na Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 66 ülke, Sovyetlerin Afganistan'ı işgalini öne sürerek boykot etmiş ve oyunlara katılmamıştır (Serdaroğlu, 2002: 131). Türkiye'yi temsilen Sinan Erdem, Suat Erler, Vehbi Emre ve Ahmet Cömert Moskova'da hazır bulunmuştur (Seçilmiş, 2004: 86).

Türkiye 1984 Los Angeles Olimpiyatları'na, ilk defa bu kadar uzaktaki bir olimpiyata, geniş bir katile ile katılmıştır. Atletizm, atıcılık, boks, judo, okçuluk, halter, güreş, yelken ve yüzme müsabakalarına katıldığımız bu olimpiyatlarda, 1948 Londra Olimpiyatları'ndan beri ilk kez güreş dışında bir spor dalından, bokstan, iki adet bronz madalya kazanılmıştır. Bunun üzerine 1948 Olimpiyatlarında 3 adım atlamada 3. olan Ruhi Sarıalp "36 yıllık yalnızlıktan kurtuldum" diyerek sevincini dile getirmiştir (Serdaroğlu, 2002: 138).

1988 Seul Olimpiyatları'nda, Türkiye'nin olimpiyatlardaki durumu Naim Süleymanoğlu'nun Türk vatandaşlığına geçmesi ile tamamen değişmiştir. Naim Süleymanoğlu, 60 kiloda ard arda 6 dünya ve 9 olimpiyat rekoru kırarak ve kendi

ağırlığının 3 katından fazlasını kaldırarak çok parlak bir başarı elde etmiş ve Türkiye'ye güreş dışındaki ilk altın madalyayı kazandırmıştır (Seçilmiş, 2004: 93).

1992 Barselona Olimpiyatları'na Türkiye kalabalık bir kabile ile katılmıştır. Naim Süleymanoğlu, 1992 Barselona ve 1996 Atlanta Olimpiyatlarında başarısını yinelemiştir. Süleymanoğlu'nun 3 olimpiyatta üst üste altın madalya alan tarihteki ilk halterci olmasının yanı sıra Türkiye ayrıca bu olimpiyatlarda 28 yıllık aradan sonra ilk kez 6 madalya birden görmenin sevincini yaşamıştır. Ayrıca Naim Süleymanoğlu'nun yanı sıra, göze çarpan başka bir konu da ilk kez Türk kadın sporcularının kendilerini şeref kürsüsünde göstermeleri olmuştur (Seçilmiş, 2004: 97).

1996 Atlanta Olimpiyatları'nda Halil Mutlu 1996, 2000 ve 2004'de 3 altın kazanarak Naim Süleymanoğlu'nun rekorunu egale etmiştir. Atlanta türlü şanssızlıklara rağmen Türk sporcuları için başarılı bir olimpiyat olmuştur. Sporcularımız 4 altın, 1 gümüş, 1 bronz madalya kazanabilmiştir. Bu tür başarılar gerçekleşirken en az 3 altın olmak üzere 5-6 madalyanın da göz göre göre elden kaçtığı gerçeğine şahit olunmuştur (Serdaroğlu, 2002: 147).

2000 Sydney Olimpiyatları'nda Türkiye doping kontrolü yapılmadan giren tek ülke olmuştur. Sporcularımız bu olimpiyatlarda 3 altın ve 2 bronz madalya kazanmıştır (Serdaroğlu, 2002: 156-157). Ancak bronz madalyalardan biri, olimpiyatlarda gösteri sporu olarak yer alan Taekwondo'da kazanıldığı için genel klasmanda dört madalya olarak görülmüştür (Üstel, 2005: 153).

2004 Atina Olimpiyatları'na Türkiye büyük beklentiler ile ve büyük bir coşku ile hazırlanmıştır. Ancak oyunların başlamasına 1 aydan az bir süre kala Türkiye "Süreyya Ayhan" şoku yaşamıştır. Süreyya Ayhan'ın eşi ve antrenörü olan Yücel Kop, doping kontrolü için gelen WADA yetkilileri ile tartışmış ve Ayhan'ın idrar örneği vermesini engellemiştir. Bu arada Süreyya Ayhan'ın kasığındaki eski sakatlığın nüksettiği ve olimpiyatlara katılamayacağı duyurulmuştur. Bunun yanı sıra Türk kadın halterci Şule Şahbaz da doping skandalına karışan isimler arasında yerini almıştır. Oyunlardan men edilen Şule Şahbaz, olimpiyat tarihinde doping yaptığı tespit edilen ilk Türk sporcu olmuştur. 10 spor dalında 66 sporcu ile yer aldığımız bu oyunlarda 3 altın, 3 gümüş ve 4

bronz olmak üzere toplam 10 madalya kazanılmıştır. Ancak bu sayı, ülkenin nüfusu ile oranlandığında geri sayılabilecek bir sayıdır (Üstel, 2005: 162).

2008 Pekin Olimpiyatları'nda Türkiye pek parlak olmasa da bir altın, dört gümüş ve üç bronz madalya kazanarak toplamda sekiz madalyaya sahip olabilmıştır (<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/tr/Sporcularimiz/Yaz-Olimpiyat-Oyunlari-ve-Turkler/Pekin-2008>).

2008 Olimpiyatlarına 12 dalda 68 sporcu ile katılan Türkiye 2012 Londra Olimpiyatları'na bu sayıyı daha da arttırarak katılmayı düşünmektedir. Türkiye'yi 2012 Olimpiyatlarında temsil etmeye hak kazanan sporcular arasında atlet Aslı Çakır Alptekin, Modern Pentatlon dalında yarışacak olan milli takım sporcusu Ebru Doğan gibi sporcularımız bulunmaktadır (<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/tr/Haberler/Kasim-2010/2012-Londra-Olimpiyat-Oyunlari>).

Sonuç olarak Türkiye'nin olimpiyatlardaki durumuna bakıldığında, başlangıçta durumun pek de parlak olmadığı görülür. 1912 Yılına kadar Türkiye'nin olimpiyatlarda yer alıp almadığı dahi tartışmalıdır. 1912 Olimpiyatları sonrasında; 1920 Yılında IOC'nin saldırgan olarak nitelendirdiği Almanya, Avusturya, Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye'nin olimpiyatlara davet edilmemeleri nedeniyle; 1932'de Los Angeles'ın uzaklığı nedeniyle; 1980 Moskova Olimpiyatları'na da Batı'nın boykot kararına uyularak gidilmemesi nedeniyle katılmayan Türkiye, bu olimpiyatlar dışındaki tüm olimpiyatlara katılmış ancak 1936 olimpiyatlarına kadar önemli başarılar elde edememiştir. Diğer taraftan 1936 Olimpiyatlarından itibaren, bazı duraklamalar yaşansa da, spora daha disiplinli ve bilinçli yaklaşılmaya başlanmış, Türk sporcuları önemli derecelere imza atmıştır. 1988 Seul Olimpiyatları ve sonrası da Türkiye için olimpiyatlardaki altın yıllar olmuştur. Ayrıca olimpiyatlarda Türk sporcularının inişli çıkışlı bir seyir izlediği, en başarılı olduğu dal olan güreş dışındaki dallarda ise daha az başarılı olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan spor açısından küreselleşme hareketlerinin Türk spor tarihine canlılık kazandırdığı ve olumlu yönde etkilediğini de söylemek mümkündür.

2.3. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

2.3.1. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Gelişimi

Son 50 yılda yaşanan sosyal ve ekonomik değişiklikler kentleri de etkilemiştir. Bununla beraber kentlerin sahip olduğu tarihi ve doğal doku, sağlıksız ve kaçak yapılaşmalar nedeniyle kentsel dönüşümü olabildiğince zorlaştırmıştır (Kütük, 2006: 48). 1950’li yıllardan itibaren Türkiye’deki kentlerde de Avrupa ve Amerika kentlerine benzer değişimler gözlenmiştir (Uzun, 2006: 50). 1950’lerde kırsaldan kente olan göçlerin hızlanması ancak mevcut kentsel altyapının bu hızı yakalayamaması nedeniyle ülkemizde çarpık kentleşme yaşanmıştır. Tarımda makineleşmenin artması ile tarımda çalışan işgücü artık tarım işçisi olmaktan çıkarak kentlere göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç, kentlerde barınma sorununu ortaya çıkarmış ve peş peşe gecekondular inşa edilmeye başlanmıştır (Kütük, 2006: 48-49).

Diğer taraftan bu dönemde, çok partili hayata geçiş ve ekonomide liberalizasyonun uygulanmaya başlaması ile yeni imar hareketleri gündeme gelmiştir. Gündeme gelen bu yeni imar hareketleri halk arasında “Menderes İmarı” olarak adlandırılmış ve kentsel yenileme uygulamalarının başlangıcı olmuştur. Bu bağlamda Menderes hükümeti döneminde gerçekleştirilen ve Amerika’nın buldozerlerle yıkıp yeniden yapma politikasına benzeyen bu yaklaşım, ülkemizde kent yenilemesinin ilk örneklerinden sayılabilir. Ancak her ne kadar ilk örnekler sayılabilirse de bu eylemler gerçek bir yenileme anlayışına sahip olmadığından sonuçta kentlerdeki barınma sorunları kalıcı olarak çözülememiştir (Kütük, 2006: 50).

1960’lara gelindiğinde ise gecekondular artık masum bir barınma gereksinimi olmaktan çıkmıştır. Artık devlet gecekonduya göz yummuş, hatta gecekonducuyu oy kaygısına kapılıp teşvik etmiş ve özendirmiştir. Böylece kaçak yapılaşmaların artması da kaçınılmaz olmuş ve 1970’lere gelindiğinde gecekondular tehdit olarak görülmeye başlamıştır (Kütük, 2006: 50-51). 1966 Tarihinde gecekonduların sorunlarını çözmeyi amaçlayan 775 sayılı Gecekondular Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun, 1976 Tarihinde 1990 sayılı kanun ile ufak değişikliklere uğramış, ancak temelde bütünlüğü korunmuştur (Keleş,

2000: 567). Böylece 1970'lerde büyük kentlerde bir taraftan kentleşme devam ederken diğer taraftan uydu kentler oluşmaya başlamıştır (Uzun, 2006: 49).

1980'ler kentsel dönüşüm uygulamaları açısından kırılma noktası olmuştur. 1980'lere kadar Türkiye kentlerindeki planlama sorunları, kente yeni göç edenlerin kurduğu yoksul mahaller bağlamında düşünülmekteyken, 1980 sonrasında kent rantlarından sağlanan kazancın, kent yönetimleri ve özel sektör için giderek en önemli kriter olarak ortaya çıkmasının ardından büyük kent merkezlerinde yeniden bir hareketlenme başlamıştır. Bu süreçte merkezi iş alanlarının kentte yer değiştirmesi, yeni ekonomik sektörlerin kentte yer edinmeye başlaması ile kentsel projeler de gündemde yer edinmeye başlamıştır. Artık kent alanı içinde yeni iş alanları, merkezler, kamusal alanlar ve büyük kentlerin dünya kenti olma yolunda uluslararası spor ve kongre merkezlerinin almaya başlaması ile imar planları giderek daha da gözden düşmeye başlamış ve küçük ölçekli tasarım ve dönüşüm projeleri kent yönetimlerinin gündemine yerleşmiştir (Kütük, 2006: 54-55). Kentsel dönüşümün Türkiye'de planlama literatüründe tartışılmaya başlaması, 1980'lerin dışı dönük ve küreselleşen dünyada bir yer edinme çabaları ile şekillenen hükümet politikalarının bir uzantısıdır (Dündar, 2003: 65).

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de kentlerin tarihi dokusu ve eski kent merkezleri önem taşımaktadır. Var olan tarihi yapıların korunarak yenilenmesi ve çoğu zaman da işlevlerinin değiştirilerek yeniden kullanılmaları bu alanlardaki dönüşüm projelerinin temelini oluşturmaktadır. Türkiye'de kentsel dönüşüm daha yoğun olarak gecekondularında gerçekleşmektedir. Gecekondularının dönüşüm sürecinde 1984 yılında çıkartılan 2981 sayılı "İmar ve Gecekondular Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" ile gecekondular alanları için ıslah ve imar planı yapma imkânı ortaya çıkmıştır. Ayrıca söz konusu mevzuat ile kentsel dönüşüm projelerinin oluşması, gecekonduların kat sayısının artması, gecekonduların alınıp satılması ve müteahhitlere verilmesi mümkün kılınmıştır (Uzun, 2006: 50).

Türkiye'de kentsel dönüşümün özellikle son yıllarda sık sık gündeme gelmesinin önemli nedenlerinden biri, 1999 Marmara Depremi sonrasında kentlerde deprem sonrası meydana gelebilecek hasarların boyutlarının anlaşılmasıdır. Bu durum kaçak ve sağlıksız

yapılaşmalardan kaçınılarak kentsel dönüşümün yapılması gereğini bir kere daha gözler önüne sermiştir. Bu nedenle son dönemlerde yerel yönetimler gündemlerine kentsel dönüşümü almaktadır. Ancak büyük kentlerdeki düşük yaşam standartları, bürokrasi, sağlıksız yapılaşma, plansızlık gibi birçok soruna sadece kentsel dönüşüm projeleri ile çözüm bulunacağını düşünmek bir yanılgıdan ibarettir (Barka, 2006: 35-36).

Yakın zamanda yapılan bir başka araştırma ise kentsel dönüşümün gelişim süreci içindeki izlerini dönemsel dalgalar olarak ifade etmektedir (Özden, 2008: 120):

- Kentlerimizde ilk dönüşüm dalgası Tanzimat dönemi ile birlikte başlamıştır. 1838 Tarihli Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşmasının özellikle liman kentlerinde meydana getirdiği dönüşümler, yerel yönetim anlayışının kent mekânındaki yansımaları ve ilk dönüşüm dalgasının göstergeleridir.

- Bunu, Cumhuriyet döneminde başlatılan, daha bölgesel ölçekte, ancak kentleri doğrudan ilgilendiren (örneğin Ankara'nın başkent olması, demiryolu yatırımları, KİT'lerin orta büyüklükte kentlerde yer seçimi gibi) bir dönüşüm dalgası izlemiştir.

- Türkiye'de özellikle büyük kentlerdeki 3. dönüşüm dalgasını 1950'lerdeki göçlerle yaşamıştır. Bu süreçte barınma, çalışma, ulaşım büyük kentlerin temel sorunları haline gelmiş ve kentler büyük bir hızla yatayda ve dikeyde dönüşmeye başlamıştır.

- Bir sonraki dalga, 1980'li yıllarda başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerin imar aflarıyla yasadışı bir kentsel dokuya dönüşümünün yaşandığı, büyük yıkımların yapıldığı ve işlevsel dönüşümlerin başlatıldığı dördüncü dalgadır.

- Beşinci dalga, 1990'lı yıllarda küreselleşmenin kent mekânında meydana getirdiği dönüşümleri ihtiva etmektedir. Büyük ofis yapıları, plazalar, alışveriş merkezleri kent mekânında kapsamlı dönüşümlere yol açmıştır.

- 1990'ların sonlarıyla birlikte ve Marmara Depreminin de etkisiyle 2000'li yılların başlarında ise bugün yaşamakta olduğumuz son dönüşüm dalgası başlamıştır.

Türkiye’de, gerek Ankara Dikmen Vadisi, Portakal Çiçeği Vadisi, Esenboğa Havalimanı Protokol Yolu gibi bazı gecekondu alanlarında ve gerekse kent merkezlerinde, gelişmiş ülkelerdeki kentsel dönüşüme benzer uygulamalar yapılmıştır. Son yıllarda, atıl durumda ve boş bekletilen yerlerde ve çöküntü bölgelerinde iş merkezleri, spor kompleksleri, rekreasyon tesisleri, oteller, kongre-fuar-kültür merkezleri şeklindeki bütünleşik proje uygulamalarında da gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Bu tür kentsel dönüşüm uygulamaları, Haziran 1996’da İstanbul’da toplanan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II’den sonra daha da artmış ve ayrıca çeşitlenmiştir. Sürdürülen kentsel dönüşüm faaliyetleri ile Türkiye’de kentlerin tarih, turizm, ticaret, kongre ve fuar merkezi işlevleri artırılarak kentin çekiciliğinin ve dünya kentleri ile rekabet edebilme kapasitesinin artırılması öngörülmektedir (Barka, 2006: 37).

Kentsel dönüşümün giderek kent planlamasında yerini alması, kentlerin bütün olarak algılanması yerine parçalar halinde algılanması riskini de beraberinde getirir. Diğer yandan, kentsel dönüşümün bir imar affi olarak algılanması ve haksız rant sağlama amacına dönüşmesi konusunda da çekinceler vardır (Barka, 2006: 39).

Türkiye’de planlama uygulamalarının yerini kentsel dönüşüm projelerinin alması, beraberinde bazı tehlikeleri de getirir (Özdemir, Özden, Turgut, 2005’ten aktaran: Barka, 2006: 39):

- Kentsel dönüşüm sadece fiziksel bir uygulamadan ibaret olarak görülmektedir. Bu nedenle bütüncül planlama dikkate alınmaz.
- Dönüşüm uygulamalarının getirdiği kazanımların kamuya geri dönüşümü konusu göz ardı edilmektedir.
- Yerel yönetimlerin zamanı kısıtlı olduğu için genellikle kaynaklar, araçlar, yöntem ve stratejiler belirlenmeden uygulama aşamasına geçilmektedir.
- Dönüşümün ilkeleri, mantığı, gerekçeleri, ölçütleri gibi konularda uzlaşmaya varılmamıştır.

- Dönüşümden söz eden yasalar yürürlüğe girmiştir ve girecektir; ancak bunların mevcut sisteme ne kadar uyum sağladığı konusu belirsizdir.

Türkiye’deki dönüşüm projeleri kavramsal olarak Batı’dan farklılıklar içerse de Batı kentlerindeki benzer olarak mekânın yeniden biçimlenmesinde önemli bir araç olmuştur. Bunun için çeşitli etkinlikler yapılmıştır. Örneğin, 1990’ların sonunda sanayi alanları ve işlevini yitirmiş liman alanlarının dönüşümleri için yarışmalar düzenlenmiştir. Bu projelerden kent yönetimleri prestij, özel sektör ise rant beklentisi içine girmiştir. Ancak kentsel dönüşümün sadece bir fiziksel planlamadan ibaret olmadığı, sosyal ve ekonomik boyutlarının da bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiği kavranamamıştır. Türkiye Batılı ülkelerin ulaştığı düzeye ulaşmayı planlasa da bu hedef tam olarak gerçekleştirilememiştir. Planlama, başlangıçtan itibaren, sadece fiziksel müdahale içeren planları kapsamıştır ve kentlerdeki imar hareketleri sadece yasalarla düzenlenen bir sistemin fiziksel mekâna uygulanmasını sağlamıştır. Bu planlar, kentlerdeki sosyal ve ekonomik sorunlara çözüm getirmekten çok uzak kalmıştır (Kütük, 2006: 55-56).

Türkiye’de merkezi ve yerel yönetimlerin kentsel dönüşüm söylemleri üç noktada yoğunlaşır (Barka, 2006: 36):

- Rekreatif, Kültür ve Turizm
- Ekonomik Büyüme ve Rekabet
- Konut Alanlarının Dönüşümü

Rekreatif, Kültür ve Turizm: Türkiye’nin birçok kent merkezindeki tarihi değerlerin mekânsal, sosyal ve çevresel sorunlarının koruma, iyileştirme ve sağlıklı hale getirme gibi yollarla yeniden kente kazandırılmasını hedefler. Tarihi kent merkezleri canlanınca, turizm potansiyeli ve istihdam da artacaktır. Gündemin diğer bir amacı, Ankara’da 1990’lı yıllarda uygulanan Dikmen Vadisi ve Portakal Çiçeği Vadisi projeleri ya da İstanbul Küçükçekmece-Avcılar İç-Dış Kumsal Bölgesi gibi projelerde amaçlandığı gibi kentlerdeki mekânsal kalitenin yükseltilmesidir (Barka, 2006: 36-37).

Ekonomik Büyüme ve Rekabet: Merkezi yönetimin yeterli ekonomik desteğini alamayan yerel yönetimlerin ekonomik anlamda kendi kendilerine yetme zorunluluğu ve

karşılaştıkları ulusal ve yerel rekabet üzerinde durur. İstanbul'daki Haydarpaşa Projesi buna örnek olarak verilebilir (Barka, 2006: 37).

Konut Alanlarının Dönüşümü: Nitelikli, çağdaş, doğal afetlere karşı güvenli konutlar sağlamak amacıyla mevcut konut alanları üzerinde yapılmak istenen girişimleri kapsar (Barka, 2006: 37-38).

2.3.2. Yasalarımızda Kentsel Dönüşüm

Yukarıda da belirtildiği üzere, ülkemizde kentsel dönüşüm, planlamadan kopuk, sosyal ve ekonomik boyutları bulunmayan, rant baskısı altında yalnızca parçacı fiziksel düzenlemeler tanımlayan, kent parçalarını daha yüksek yapılarla yenileyerek tüm sorunları çözme anlayışıyla yapılmaya çalışılan ve bu nedenle çok büyük sorunlar taşıyan uygulamalar şeklinde yürümektedir. Türkiye'de kaçak yapılaşma 1950 sonrasında artmış ve bunun nedeni olarak da genelde "imar affı" olarak tanımlanan yasaların imar mevzuatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmesi gösterilmiştir. İmar afları, kentsel alanlarda imarlı ve imarsız, yapılaşma sürecinde de ruhsatlı ve ruhsatsız olmak üzere ikili bir yapının oluşmasını tetikleyen ve kaçak yapılaşmayı körükleyen en önemli etkenlerden biri haline gelmiştir. Önceleri sadece hazine arazilerinin işgal edenlere devrini öngören ve gecekonduluya tapu veren nitelikteki imar afları, gecekonduların alanlarına "imar düzeni" getirmek anlayışıyla düzenlenmiştir. Son olarak 1983 Yılında çıkarılan 2805 sayılı İmar Affı Yasası ve 1984 Yılında yürürlüğe giren 2981/3290/3366 sayılı yasalar ile sadece gecekondular değil, imar mevzuatına aykırı tüm yapı ve tesisler af kapsamına alınmıştır. Bu yasa ile gecekonduların alanlarında kamu arazilerinin şahıslara devredilmesinin yanı sıra ıslah imar planları ile gecekonduların sahiplerine 4 kata kadar yapılaşma hakkı verilmiştir (Kütük, 2006: 92-93).

Söz konusu imar aflarının hiçbirinde konuya bir kent planlama ve çağdaş kentçilik anlayışı içinde yaklaşılmamıştır. 2981 Sayılı yasada gecekondular kavramının göz ardı edilmesiyle de aslında bir taraftan kentlerde bu kaçak yapılaşmaya izin verilmekte ve hatta bu yapılar teşvik edilmekte, diğer taraftan gecekonduların alanlarında piyasa mekanizmalarına bırakılan dönüşüm süreci, bu bölgelere programsız bir biçimde götürülen kentsel altyapı hizmetlerinin maliyetini artırmaktadır. Büyük kentlerde her yıl kentsel hizmetler için

ayrılan bütçenin yarısına yakını kaçak yapılaşmış ve ıslah imar planları kapsamında yeni yapılaşan alanlara ayrılmaktadır (Kütük, 2006: 93).

Türkiye’de kentsel dönüşüm ile ilgili çıkarılan yasalar şu şekildedir (Genç, 2008: 119):

- Haydarpaşa Limanı olarak kullanılan taşınmazlarla ilgili, 21.09.2004 tarihli ve 5234 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararname’de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Geçici Madde: 5),
- 04.03.2004 tarihli ve 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu,
- 16.06.2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun,
- 03.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu (Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı başlıklı Madde 73).

5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanununda büyükşehir belediyeleri kentsel yenileme konusunda yetkilendirilirken, 5393 Sayılı Belediye Kanunu ile ilk kez belediyelere kentsel dönüşüm konusunda görevler verilmiştir. Kanunun arsa ve konut üretimi başlıklı 69. maddesinde, “Belediye; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve alt yapı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlar ve bankalarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir” denilmektedir (Genç, 2008: 119).

Kentlerde kentsel dönüşüm projelerinin hazırlanması için kentsel dönüşüm ve gelişim alanlarının belirlenmesi gerekir. Bu alanların belirlenmesinde bazı kriterler dikkate

alınmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesine göre; bir yerin kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanı olarak ilan edilebilmesi için (Kara, 2007: 4);

- O yerin belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması,
- En az 50.000 m2 olması şarttır.

Ülkemizde, yanlış kentleşme politikalarından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunların aşılmasında başta Anayasa olmak üzere yürürlükte olan imar mevzuatının yetersizliği ve tutarsızlığının, karmaşayı barındırmakta olduğu ve bu sorunların akılcı, sürekliliği olan bir biçimde çözümlenebilmesi amacı ile imar mevzuatında köklü ve kapsamlı değişikliklere gidilmesinin bir zorunluluk olduğu bilinmektedir. Bu gereksinimden hareketle, 3194 Sayılı İmar yasasını revize eden ilk taslak, 17 Ağustos depreminden hemen önce Ortadoğu Teknik Üniversitesi Deprem Mühendisliği Araştırma Merkezi tarafından Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve Toplu Konut İdaresi (TOKİ) için hazırlanan ve Ağustos 1999'da tamamlanan "Mekânsal Planlama ve İmar Yasa Tasarısı"dır. Bu taslaktan iki yıl sonra Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2001 Yılında ilgili kurumlara görüş almak üzere gönderilen "İmar ve Kentleşme Kanunu Tasarısı" taslağında, önceki taslaktan bir miktar yararlandığı ancak çok kısıtlı bir revizyonla yetinildiği görülmektedir. İmar yasasını revize eden üçüncü yasa taslağı İstanbul Deprem Master Planı kapsamında Yıldız Teknik Üniversitesi tarafından hazırlanmıştır. Taslakta, kentsel dönüşüm amaçlı olarak "Afet Risklerinin Azaltılmasına" ilişkin "Mevcut Yapılaşmış Alanlarda Plan Kararı ile Yoğunluk Azaltılması", "Yüksek Riskli Afet Bölgelerinde Bir Topluluğun, ya da Yüksek Riskli Yapıların Kaldırılarak Başka Yerlere Taşınması", "Üyelik Hakkı Takası" ve "Değer Takdir Sertifikaları" gibi uygulama araçlarının yanında vatandaş-kamu işbirliğini sağlayacak bir ortaklık modeli sunulmuştur (Kütük, 2006: 96).

Konumuz gereği "Yıpranan Kent Dokularının Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Yasası" na da değinmek gerekir. Her ne kadar bu yasa ileri bir adım sayılarak olumlu sonuçlar vermesi beklense de, aslında incelendiğinde bazı duraksamalar yarattığı doğrudur. Tasarının "gerekçe metni", "tarihî kent merkezlerinin" kültürel ve mimari özellikleri gözetilerek yenilenmesi ve "yıpranmış" olan bu bölgelerin altyapı ve diğer donanımlarla da desteklenerek yeniden "yaşama dönüştürülmesi" ni

öngören; bu anlamda örneğin İstanbul'daki Süleymaniye ve Zeyrek gibi yıllardır özel yasalarla kurtarılmayı bekleyen ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (*UNESCO*) gündeminde yer alan tanınmış semtler de örnek gösterilerek kentsel kimliğe ve değerlere duyarlı beklentiler için de çekici olabilecek ifadeler içermektedir. Ancak incelendiğinde; belediyelerin sadece bu gibi bölgelerde değil, her türlü yapılaşma bölgelerinde bu kanunu uygulayabilecekleri, gecekodu, kaçak yapı ve hukuk dışı planlara aykırı spekülatif kentleşme bölgelerini “yasallaştırmak” için yine bu kanundan rahatlıkla yararlanabilecekleri dikkat çekmektedir. Yasada kentsel dönüşüm alan sınırlarının belirlenmesinde “sit sınırlarına” hiçbir gönderme yapılmayarak, bu yasal uygulama adeta yok sayılmış, Koruma Bölge Kurulları da yok sayılarak “yeni ve özel koruma kurulları” öngörülmüştür. Ağırlıklı olarak “kaçak yapı bölgelerinde yeni bir imar affı ve meşrulaştırma” süreci başlatacağı görülen yasanın farkı, yalnızca oluşturulan mülkiyet hakkının kentsel toprağı değil, üzerindeki yapıyı ilgilendiriyor olmasıdır (Keleş, 2004: 74-75).

Türkiye’de kentsel dönüşüm bağlamında karşılaşılan sorunlar şu şekilde özetlenebilir (Barka, 2006: 40):

- Mülkiyet yapısı: Kentlerde arsalar çok hisseli ve imar parseli küçük olduğu için mülkiyet yapısı farklılaşmakta ve ruhsatsız yapı çokluğu nedeniyle ortaya fiili durumlar çıkmaktadır.
- Ekonomik koşullar: Arsa sahiplerinin ekonomik koşulları yetersiz olduğu için bakım- onarım vb. işler için yeterli finansal kaynağı ulaşamamaktadır.
- Planlama sistemi: Dönüşüm alanlarındaki problemlerin karmaşık olması nedeniyle imar mevzuatı bu problemleri çözmek için yeterli değildir. Bu konudaki eksiklik giderilerek üst ölçek planlamaya geçilmelidir.
- Kurumsal yapı eksikliği: Kurumsal yatırımcıların yeterli sayıda olmadığı için bireysel üretim biçimleri yaygınlaşarak kayıt dışı ekonomi yaratılmıştır.

- Yasal düzenlemelerin olmaması: Kentlerimiz klasik imar mevzuatı çerçevesinde planlandığı için birbirine benzer mimari yapılar ortaya çıkmıştır.

- Proje finansmanı: Kamudaki yetki karmaşası kaynakların kullanımını verimsiz hale getirmektedir. Yaşanabilir kentsel alanların oluşturulması için kurumsal ve mali örgütlenme tek bir çatı altında yapılmalıdır.

Kentsel dönüşüm konusuyla ilgili sorunların aşılması, sadece hukuk ya da yasa metni hazırlamaktan geçmez. Sorunun geniş ölçüde ekonomik olduğu, toplum yaşamına ve ekonomiye kamunun yapacağı planlı müdahalelere siyasi iktidarların ideoloji olarak ne ölçüde hazır olduklarının belirlenmesi gerektiği anlaşılmalıdır (Keleş, 2004: 75).

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Nisan 2009'da yayınladığı “Kentsel Dönüşüm, Konut ve Arsa Politikaları Raporu”nda kentsel dönüşüm ile ilgili karşılaşılan sorunlar hakkında bazı stratejilere yer vermiştir. Rapora göre bu stratejilerin bazıları şu şekildedir (<http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/kentlesme/kitap3.pdf>):

1. Kentsel dönüşümüne konu olan alanların / yapıların farklı özellikler (konumlandığı alan, mülkiyet, yapısal durum, doğal özellikler, arsa değeri, kullanıcı profili vd.) taşıması nedeniyle dönüşüm türlerinin tanımlanması,

2. Oluşturulan dönüşüm türlerine göre her dönüşüm türü için müdahale biçimlerinin ve ilkelerinin ortaya konulması ve uygulamayı yönlendirecek mevzuatın oluşturulması,

3. İkincil mevzuatın düzenlenmesi, uygulama yöntemlerinin tanımlanması,

4. Kentsel dönüşüm mevzuatının ilgili yasalarla uyumlaştırılması,

5. Kentsel dönüşüm projelerinin diğer sektörel politikalar ve üst ölçekli plan kararlarıyla ilişkilendirilerek planlanması,

6. Barınma hakkı kapsamında hak sahipliliği ölçütlerinin yönetmeliklerle belirlenerek hak sahiplerinin sürece katılımının sağlanması,

7. Hak sahipleri yanında projeye ilgili diğer tarafların (projelerin uygulanacağı alanda yaşıyan kiracı, esnaf vb.) da katılımının sağlanması,

8. Dönüşüm kararının verilme sürecinin toplumsal müzakere süreçleriyle desteklenmiş olması,

9. Dönüşüm projelerinin şeffaf, hesap verebilir, katılımcı süreçleriyle bütünleşmiş bir planlama yaklaşımıyla hazırlanması,

10. Üst ölçekli planlara uygun kentsel tasarım projeleri hazırlanarak dönüşümün gerçekleştirilmesi,

11. Kentsel dönüşüm alanlarındaki hak sahiplerinin yaşam kültürüne uygun nitelikli proje seçenekleri sunulması,

12. Proje beklentilerine cevap verilme düzeyinin yükseltilmesi,

13. Üst ölçek planlar ile “yenileme alanı kentsel dönüşüm plan” önerilerinin ve ilgili kentsel tasarım projelerinin çelişmemesi,

14. Yerel yönetimler ve ilgili potansiyel / tanımlı kentsel dönüşüm alanlarında yaşıyanlar arasında güven oluşturulması,

15. Kentsel dönüşüm projelerinin çevresel ilke ve politikalarla uyumlu olarak geliştirilmesi,

16. Projelerin uygulanmasına, gerçekçi maliyet ve getiri tahminleri ile finansman gereksinimlerinin belirlenmesine dayalı yapılabirlik analizleri esas alınarak karar verilmesi,

17. Dönüşüm projelerinin kamu-özel sektör işbirliği ilkesiyle gerçekleştirilmesi, kamuya yeni projelerin uygulanmasını güçleştirecek maliyetler getirmemesi,

18. Kentsel dönüşüm uygulama alanları ve önceliklerinin bilimsel ve teknik yöntemlerle belirlenmesine ilişkin ilkelerin oluşturulması,

19. Yerel yönetimlerin bünyesinde ‘Dönüşüm Projesi Uygulama Birimi’nin oluşturulması,

20. Projelerin uygulama ve finansmanında kamu-özel sektör işbirliği ilkesinin benimsenmesi,

21. Ulusal ve uluslararası kaynakları harekete geçirebilecek nitelikte öncü projelerin kurgulanması,

22. Kentsel dönüşüm projelerine ilişkin çevresel koruma ve sürdürülebilir kentsel dönüşüm stratejilerinin geliştirilmesi.

2.3.3. Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Uygulanma Boyutu

Ülkemizde bugüne dek kentsel dönüşüm uygulamalarında iki planlama aracına başvurulmuştur: *Birinci araç*, İslah İmar Planları ile yenilemedir. Türkiye’de gecekonduların yenilenecek kentsel alana kazandırılmasında kullanılan ilk çözüm bu olmuştur. İslah imar planlarında arazinin temizlenerek altyapısının getirilmesi ve parselasyon yapılmasından ilgili belediye sorumludur ve gerçekleştirilecek olan yeni yapılaşma gecekondular ile müteahhidin anlaşmaya varması sonucunda şekillenir. Bu araç ile dönüşümün gerçekleştirilmesinde üç farklı sonuç doğmaktadır (Dündar, 2003: 66):

1. Büyük inşaat firmaları en yüksek rantlı alanların dönüşümünü hızlı bir şekilde gerçekleştirmektedir.

2. Küçük ölçekli firmalar daha az karlı alanların-önemli ulaşım aksları ve/veya prestijli konut alanları çeperi vb. dönüşümünde etkin rol oynamaktadır.

3. Kentin karsız alanlarında, kent çeperinde, topografik engelli, çöp toplama ya da sanayi alanlarının yanında yer seçmiş gecekonduların dönüşüm

gerçekleştirilemezken, gecekondu ıslah imar planlarının yarattığı rant beklentisi ile farklı çözümlerin tümüyle reddedilmesi sonucu bu alanlarda eskime hızlanmaktadır.

Böylece ıslah imar planları ile gecekondu alanlarındaki kentsel dönüşüm gerçekleştirilmeye çalışılırken, bir yandan da belki de en problemlili alanlarda ıslah imar planlarının dönüşümü engellediği görülmektedir (Dündar, 2003: 67). ıslah imar planı adı altında yapılan planlar, eski gecekondu yerleşiminin organik yerleşim dokusunu yok ederek yerine arazi koşulları ve topografya ile uyumsuz, arazi mülkiyetini olası en kolay biçimde yeniden düzenlemeye yönelik basmakalıp parselasyon planları oluşturmaktadır; standart plan kararları ve imar yönetmelikleri ile getirilen tekdüze ve yoğun yapı düzeni, genellikle planın arazi ile uyumsuzluğu nedeniyle uyumsuz, düzensiz bir yapıyı çevre yaratmaktadır. Çevre estetiğini ve üçüncü boyutta kentsel tasarımı dışlayan, kentsel biçimlenmeyi ve arazi plastiğini tümüyle göz ardı eden bu standart imar planı uygulaması hiçbir görsel yapısı olmayan, karmaşık ve niteliksiz çevreler yaratmaktadır (Kütük, 2006: 58-59). ıslah imar planları ile var olan tüm gecekondu alanlarının dönüştürülememesi ve dönüşümü sağlanan alanlarda da yeni problemlerle karşılaşılması sonucu yerel yönetimler farklı çözüm önerileri geliştirme yoluna giderek kentsel dönüşüm projelerini ikinci bir araç olarak kullanmaya başlamışlardır (Dündar, 2003: 67).

İkinci araç olarak kentsel dönüşüm projeleri, öncelikle kent merkezlerinde ve terk edilen sanayi alanlarında hızlı ve toplu yenileme ile kentsel cazibe alanları oluşturulmasına dayanır. Bu uygulamalar aynı zamanda özel sektör- kamu ortaklıkları, kent işletmeciliği, proje ortaklığı gibi yeni kavramlar tanımlamakta, böylece kentsel mekânın yeniden yaratılmasında kentsel arazi rantının kazanımı yolları aranmaktadır. Böylece müdahale rant alanlarına yönelirken, dönüşüm yerel otoritelerin desteği ile özel sektör elinde çöküntü alanlarından ofis ve prestijli konut alanlarına doğru şekillenmektedir. Amaç dönüşümü sağlanacak alanda yaşayan nüfusun problemlerine çözüm bulmak ya da bu alanı ıslah etmek değil, kentsel arazi rantını en iyi şekilde kullanarak bundan pay almaktır. Dünya kentlerinde izlenen bu gelişmeler, Türk yerel otoritelerine ıslah imar planları ile çözüm getirilemeyen gecekondu alanları için yeni bir model sunmaktadır. Böylece 1980'lerle birlikte kentsel dönüşüm projeleri dönüşümü sağlanamamış gecekondu alanlarında tek çözüm olarak sunulmaktadır (Dündar, 2003: 67-68).

Türkiye’de 1980 sonrası süreçte gecekonduların dönüştürülmesi amacıyla uygulanmaya başlanan projelerin ilki, Dikmen Vadisi ve Portakal Çiçeği Vadisi Projeleridir. Daha sonra İstanbul ve İzmir gibi hızla büyüyen kentlerde de kentsel dönüşüm projeleri uygulanmaya başlamıştır. Türkiye’de bu alandaki projeler şu şekilde sıralanabilir (Genç, 2008: 121-122):

a) Çöküntü bölgelerinin / gecekondularının dönüşümü: İstanbul’da kıyı alanlarında Tuzla, Beykoz, Sarıyer, Silivri’deki gecekonduların, eski sanayi alanlarının (Kâğıthane Deresi ve çevresi, Pendik, Kartal sahili ve Maltepe’de eski mermer ocaklarının bulunduğu bölge; Beykoz’da Beykoz Deri Kundura, Paşabahçe tesislerinin üretimlerine son vermeleri ile ortaya çıkan boş alanlar) yerlerine lüks konut alanları, iş merkezlerinin yapılması; Ankara’da Güneypark Konutları, TOKİ’nin farklı kentlerde uyguladığı projeler, gecekonduların yoğunlaştığı bölgeler (Çankaya, Altındağ, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle) İzmir- Kadifekale, Karşıyaka-Şemikler, Ege Mahallesi örnekleri başta olmak üzere kentsel dönüşüm projeleri uygulanmaktadır. Bunlara örnek olarak GEÇAK (Çankaya), Aktaş-Atilla (Altındağ), Ege (Mamak) ve Şirindere (Yenimahalle) kentsel dönüşüm projeleri örnek olarak verilebilir.

b) Soylulaştırma: İstanbul’da kıyı kesimindeki tarihi yapılarda; 1970 ve 1980’lerde Kuzguncuk, Arnavutköy, Ortaköy, Cihangir, Beyoğlu, Galata, Balat ve Fener gibi tarihi veya özgün niteliği olan ve zaman içinde çöküntü sürecine girmiş olan semtlerin dönüşümü, soylulaştırmaya örnek olarak verilebilir.

c) Merkezi iş alanlarının dönüşümü: İstanbul’da Beşiktaş ve çevresinin yeni merkezi iş alanı olması, iş merkezlerinin burada yer seçmesiyle yaşadığı dönüşüm; Maslak ve Büyükdere aksı; İzmir’de 3. İzmir Kent Merkezi Projesi ile gerçekleştirilen dönüşüm bu tip dönüşümlerdir.

d) Prestij projeleri ile dönüşüm: İstanbul’da Beyoğlu, Galataport, Kadıköy’de Haydarpaşa Liman Bölgesi dönüşümü prestij projeleri ile gerçekleştirilmiştir.

e) Sit alanlarının korunması ve turizm amaçlı dönüşüm: İstanbul’da Tarlabası, Hacıhüsrev, Tophane, Dolapdere, Okmeydanı’ndaki Kısmi Projeler; Tarihi Yarımada’yı

kapsayan Fatih ve Eminönü'deki Turizm Amaçlı Dönüşüm, Ulus Tarihi Kent Merkezinin Dönüşümü Projesi, Beypazarı Evlerinin Restorasyonu Projesi örnek olarak verilebilir.

f) TOKİ'nin öncülüğünde başlatılan dönüşüm projeleri: İstanbul- Tuzla'da, Pendik'te İstanbul Park Formula 1 Pisti, Yat Limanı, Sabiha Gökçen Havaalanı gibi dönüşüm projeleri TOKİ'nin öncülüğünde başlatılmıştır.

g) Doğal afetler nedeniyle kentsel dönüşüm: İstanbul'da Zeytinburnu, Bakırköy, Küçükçekmece'de bu amaçla projeler yapılmaktadır. İzmir'de heyelan bölgesi olan Ballıkuyu ve Vezirağa'daki bölgelerin tasfiyesi bu bağlamdaki diğer örneklerdir. Bunların yanında, depremden hasar gören kentlerde (Adapazarı, İzmit, Değirmendere, Düzce gibi) zorunlu olarak yeni konut alanlarının yapılması, yeni gelişme alanlarının belirlenmesi ile dönüşüm sürecine girmişlerdir.

2.4. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Sonuç olarak, 1980'lerin hükümet politikalarının bir uzantısı olarak şekillenen kentsel dönüşüm, Türkiye'de de çöküntü alanlarında ve dönüşüme ihtiyacı olan gecekondu alanlarında uygulanan önemli bir çıkış yolu olarak görülmektedir. Ancak bu tür uygulamalar, sadece uygulamaya yöneldiği ve sorgulanmadan uygulandığı için beklentilerin boşa çıkması ile sonuçlanabilmektedir. Yıllardır Türkiye'de çeşitli bölgelerde ve kentlerde uygulanan kentsel dönüşümün yarattığı sorunlar, öncelikle dönüşümün sadece fiziksel dönüşümden ibaret olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Dönüşümün ekonomik ve sosyal boyutu unutulmamalıdır. Ayrıca, yürürlükte olan imar mevzuatının yetersizliği ve tutarsızlığı karmaşaya yol açmaktadır. Bunun için, imar mevzuatında köklü ve kapsamlı değişikliklere gidilmesinin bir zorunluluk olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Tezin üçüncü bölümünde öncelikle olimpiyatlar ve kentsel dönüşüm bağlamında en ilginç kentsel dönüşüm örneklerinden kabul edilen Barselona modeline değinilecektir. Daha sonra Türkiye açısından sadece girişim düzeyinde kalan ve çabalarını sürdüren bir kent olarak İstanbul ve İstanbul'un eksiklerinden bahsedilecek, ardından da Türkiye'de

olimpiyat statüsündeki ilk oyunlar olan Avrupa Gençlik Olimpiyat Oyunları (*EYOF*) ve bu oyunların Trabzon'un kentsel dönüşümü üzerindeki etkileri anlatılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE OLİMPİYATLAR VE KENTSEL DÖNÜŞÜM

3.1. Olimpiyatlar ve Kentler

Birçok insanın sportifliğin ve şovenizmin büyük bir yarışması olarak, diğerlerinin ise bir medya abartısı olarak gördüğü modern olimpiyatların aynı zamanda mekânlar ve kentler ile ilgili olduğu da vurgulanmalıdır (Liao ve Pitts, 2006: 1232).

Oyunlarda ev sahibi kent büyük bir geçici nüfus kalabalıklaşması sorunu yaşadığı için, bu durum beraberinde kent altyapısında ve konaklamada büyük taleplerin doğması ile sonuçlanır. Sadece dünyanın en büyük kentleri bu tür zorlukları aşma imkânına ve oyunlar bittikten sonra uzun dönemde hizmetlerin uygulanabilirliğini sürdüren yeterli nüfuz eşiği ile başa çıkabilmek için gerekli kaynaklara sahiptir (Liao ve Pitts, 2006: 1234-1235). Liao ve Pitts'e (2006: 1235) göre, olimpiyatlarda, ev sahibi kentler dünyanın en büyük ve en kozmopolit kentleri arasındadır. Ev sahibi kentlerin çoğu dünyadaki en etkili büyük kentler arasından gelmektedir. Bu faktör, gelişmekte olan ülkelerdeki potansiyel kentleri atlayarak coğrafik eşitsizlikler yaratmıştır. Oyunlar, her zaman dünya sahnesinde ev sahibi kentleri teşvik etmede ve bu kentlere iç yatırımı çekmede yüksek profilli bir olay olarak kalacaktır. Bu yüzden oyunlar dünyanın ana kentleri arasında rekabetin odak noktası olmaya devam etmektedir.

Büyük bir spor olayına ev sahipliği yapmak için başvuran bir kent ya önceden böyle bir organizasyona ev sahipliği yaptığı için mevcut yeterli bir kapasiteye sahip olmalı ya da fiziksel bir kapasite inşa edebilecek güçte olmalıdır. Ev sahibi kentin ana sorumluluğu oyunlar boyunca ev sahibi bölgede meydana gelebilecek talep fazlasını karşılamak kadar oyunun gereklerini de karşılayabilmektir. Talep fazlasını karşılayabilmek için kent mevcut ve gelişmiş bir altyapıya sahip olmalı, büyük olaylar için geçici çözümler geliştirebilmeli, hem oyunları hem de ev sahibi bölgenin gelecekteki altyapı

gereksinimlerini karşılayacak yeni projelere ve yatırımlara açık olmalı ve kısıtlı bir zaman diliminde birçok büyük ölçekli projeye tanışabilecek kapasitede olmalıdır (Erten, 2008: 206-207).

Liao ve Pitts'in (2006: 1233) belirttikleri gibi; yaz oyunlarına ev sahipliği yapmak için bir kent 31'den 38'e kadar yarışma mekânı hazırlamalı ve 28 olimpiyat sporu için 90 eğitim yeri, yaklaşık 15.000 atletin ve Ulusal Olimpiyat Komitesi yetkililerinin konaklaması için bir veya daha fazla olimpiyat köyü, 15.000'den daha fazla gazeteci için yayıncılık hizmetleri ve konaklamayı destekleyecek 40.000 otel odası ve ulaşım, nakliyat, iletişim ve eğlence gibi diğer altyapı hizmetlerini hazır hale getirmelidir.

Spor ve fiziksel aktivite için gerekli olan şeyler malzeme ve alt yapıdır. Bunların yapımı ekosistem ve çevre için kaçınılmaz etkilere sahiptir. Gerçekleştirilen sportif etkinliklerin kapsam ve ölçüsü ne olursa olsun, çevre ve ekosistem için birçok sonuç doğurmaktadır. Bir olumsuzluk olarak, 100.000 kişilik bir stadyumda oynanan bir futbol maçında seyirciler, gürültü, kirlilik ve çöp üretimi gibi birçok çevresel sorun yaratmaktadırlar. Spor ve fiziksel aktivite alanında rol oynayanlar bu durumun doğaya, çevreye ve ekosisteme verdiği olumsuz etkilerin de farkındadırlar (Güzel ve diğerleri, 2009: 63).

Bazı olimpiyatlar, yeni spor tesisleri hazırlığı bile olmadan gerçekleştirildiği için oyunların kente yaptığı fiziksel etkiler asgari düzeyde kalır. Diğer taraftan ise, saha kullanımı kalıpları ve kentin altyapısında özellikle ulaşım ağları konusunda önemli değişiklikler oluşturur. 1896, 1900 ve 1904 oyunları küçük ölçekli, zayıf organize edilmiş ve yeni spor hizmetleri inşasına uzanmayan bir kentsel etki düzeyi ile inşa edilmiş oyunlardır. Sonraki yarım yüzyıl boyunca, oyunların büyüklüğü artmış, daha iyi organize edilmiş ve düzenli olarak yeni spor stadyumlarının hazırlığını gerektirmiştir. Olimpiyatların 1960'tan beri geniş ölçekli kentsel iyileştirme için bir tetikleyici olarak kullanılması ve sonuçta ev sahibi kentin çevre inşası üzerinde daha geniş ve daha önemli etkilere sahip olması gittikçe yaygınlaşmıştır. Belki de oyunların bu şekilde kullanılmasına en iyi örnek, yeni ulaşım sistemlerinde ve yeni yat limanı, eğlence hizmetleri ve çekici kumlu plajlara sahip olan kıyı alanının canlandırıldığı 1992 Barselona Oyunlarıdır (Essex ve Chalkley, 1998: 191-192).

Nispeten daha yeni olimpiyatlar ev sahibi kentler üzerinde genel olarak daha önemli etkiler bırakmışlardır. 1984 Los Angeles Oyunları sadece mütevazî düzeyde yatırım üretmiştir. Organizatörler daha büyük sermaye harcamalarından kaçınmak için, 1932'de kullanılan olimpiyat stadyumunu ve Kaliforniya Üniversitesi ve Kaliforniya'nın güneyindeki öğrenci konutlarını da içeren geniş bir coğrafik alan üzerindeki mevcut spor tesislerini kullanmışlardır (Essex ve Chalkley, 1998: 192).

Olimpiyatlar, büyük yeni spor stadyumları ve tesislerine ek olarak yeni yol sistemleri, kamusal ulaşım girişimleri, hava terminalleri, kentsel canlanma programları, turistik ve kültürel hizmetler, parklar ve güzelleştirme projeleri gibi büyük gelişmeler için bir uyarıcı unsur olarak hareket etmiştir. Ev sahibi kentlerin büyük sayıdaki ziyaretçi patlaması ulaşım sistemlerini iyileştirme ve genişletme ve kentin manzarasının ve çevre bölümlerinin iyileştirilmesi ihtiyacını şiddetlendirmiştir (Essex ve Chalkley, 1998: 201-202).

3.2. Kentsel Dönüşüme Başarılı Bir Örnek: Barselona Modeli

Olimpiyatlar genelde çevre üzerinde önemli etkilere sahip oldukları için kentler tarafından yeni bir kent imajı yaratmak kadar kentsel altyapılarını geliştirmek için de bir fırsat olarak görülürler (Erten, 2008: 204). Oyunlar için üç kez aday olup kaybetmiş, sonunda bu hakkı 1992 Olimpiyatlarında kazanmış ve bu hakkı kazanmadan önce denizle bağlantısı kesilmiş, altyapı problemleri ve spor tesisi gibi eksikleri bulunan Barselona kenti oyunlara hazırlık aşamasındaki altı yıllık süre içinde bütün altyapı problemlerini çözmüştür. Barselona, yeni yollar, köprüler, parklar, oteller ve spor tesisleri inşa etmiş, 1991 yılının ortalarında Avrupa'daki en gelişmiş ve yaşanabilir kentler arasında sekizinci sıraya yükselmiştir (Koryürek, 2003: 133).

Barselona oyunlarının başlıca etkisi, daha sonra kente kalan önemli miraslardan olan spor tesislerinin kurulması olmuştur. Barselona olimpiyat projesinin öncelikli felsefesi, alt yapı ve tesislerin kent planlaması ve spor tarafından desteklenmesidir. Oyunlar için gerekli olan spor tesisleri, hem her şey zamanında yetişecek şekilde, hem de bu tesisler oyunlardan sonra da kullanılabilir diye bir grup kent planlamacısı tarafından özenle planlanmıştır. Tüm tesisler tekrar büyük bir spor olayına ev sahipliği yapabilecek

şekilde planlanmıştır. Bu oyunların başarılı olmasındaki en büyük etken, belki de uzun yıllar sürebilecek kentsel dönüşümün olimpiyatlar sayesinde sadece altı yılda gerçekleşmiş olmasıdır. Oyunlar esnasında kullanılan 43 tesisin, 15' i yeni proje, 10' u yenilenme ve diğer 18' i zaten var olan tesislerdir. Tesislerin olabilecek en yüksek kaliteye ve oyunlar için gerekli tüm ekipmanlara sahip olması ve daha sonra kamuya da açık olmasının sağlanmasına dikkat edilmiştir. Antrenmanlar için var olan spor tesisleri yenilenmiş ve bu tesislerin %80'i kamu kullanımına açık bırakılmıştır. Tüm tesis ve altyapı çalışmaları geleceğe dönük yapılmış ve maliyet gözüyle bakılmamıştır. Oyunlardan sonra bu tesislerin atıl durumda kalmaması da bu gerçeği doğrulamaktadır (Ataçocuğu, 2008: 20-23, 141).

Barselona deneyiminin yerel güçler bölgesinde ve diğer Avrupa ve Latin Amerika kentlerinin planlamacıları için bir referans noktası ve modeli olduğu açıktır. McNeill'in söylediği gibi "Yeni Barselona, temiz, kültürlü ve uzman bir kent olarak yeni Avrupa'daki kentlerin nasıl görünmeleri gerektiğine bir model olacaktır". Çevresel konular ve sürdürülebilir kalkınma, olimpiyatları alan ve bu oyunlara aday olan kentler için sürekli önemi artan bir konu haline gelmiştir. 1992 Barselona Olimpiyat Oyunları Düzenleme Kurulu, tüm kent denetçileri, kurulları ve belediye yetkililerin işbirliği ile olimpiyatları mükemmel bir araç olarak kullanmış ve "Sürdürülebilir Kent" sürecini başlatmıştır. İngiltere Kraliyet Mimarlar Enstitüsü (*RIBA*) "Barselona Deneyimini" günümüz Batı dünyasının bugüne kadar gerçekleştirilen en ilginç kentsel dönüşüm örneklerinden biri olarak kabul etmektedir. 1999 yılında Barselona, İngiltere'de her yıl Kraliçe tarafından verilen Kraliyet Altın Madalyası ile ödüllendirilmiştir (Monclús, 2003: 401).

Barselona'nın planlaması hakkında önemli olan şey kentsel dönüşüm ve olimpiyatların Barselona'yı harita üzerine yerleştirmiş olmasıdır (Monclús, 2003: 401). Barselona'da bir Olimpiyat Köyü ve yeni bir çevre yolu yapımı, olimpiyat spor programının sergilenmesi için gereken alanların yeniden inşası ve düzenlenmesi ve Barselona havaalanının genişletilmesi için kente kamu gelirlerinden iki milyar sterlin daha verilmiştir. Olimpiyat Köyü on beş gün süreyle 160 ülkeden gelen 15.000'den fazla sporcuya ev sahipliği yapabilecek kapasitededir. 1972 Münih Olimpiyatlarından sonra artan güvenlik önlemleri nedeniyle çevresi güvenlik çitleri ile çevrilidir. Köyün içinde restoranı, postanesi, bankası, seyahat şirketi, araba kiralama şirketi, süpermarketi, kitapçısı, eczanesi, meyhanesi, dinlenme ve okuma salonlarıyla ayrı bir kent bulunmaktadır. Ayrıca

Barselona'nın temeli altmış dört yıl önce zamanın olimpiyat başkanı Kont Henri de BalletLatour tarafından atılan Montjuic Stadyumu, Barselona daha önce ev sahipliği için aday olduğunda bir girişim olarak yapılmıştır. Ancak söz konusu adaylık girişiminde, Barselona Berlin'e yenik düşünce halk "Barselona Halk Olimpiyatı" adını vererek düzenlediği kendi alternatif oyunları için bu stadyumu kullanma kararı almıştır. Bu oyunlarda stadyum, 5000 atletle 20.000 seyirciyi selamlamıştır. Ancak ertesi gün başlayan askeri ayaklanma ile iç savaşa sürüklenen İspanya'da halk oyunları durdurulmuş ve atletlerin çoğu Katalonya başkentinde gösteri yapan cumhuriyetçi güçlere katılmıştır. Barselona'nın yeni olimpiyat adaylığı döneminde bu klasik kabuk korunsa da stadyum yeniden çizilmiş ve baştan yapılmıştır. Dört dev asansör saatte 14.000 kişiyi stadyuma; jimnastik, voleybol ve basketbolcuları izleyebilmeleri için modern Palau Saint Jordi spor salonuna; yüzücülerin mücadelelerini görmeleri için dev Picornell havuzlarına taşıyacak şekilde dizayn edilmiştir (Simson ve Jennings, 1992: 16-18).

Barselona modeli hakkında konuşurken, Barselona'da diğer profesyoneller ve mühendislere göre mimarların oynadığı rolün büyük önem taşıdığını da vurgulamak gerekir. Bu, muhtemelen, 1980'ler boyunca Barselona deneyiminin en ayırt edici özelliklerinden biri olmuştur. Bunun dışında kentin canlandırılmasındaki anahtar strateji, kamusal alanların iyileştirilmesidir. Barselona'nın önceki belediye başkanı Pasqual Maragall'ın da dediği gibi "Kamusal alanların iyileştirilmesinin toplumsal ve ekonomik problemleri çözmekle ilgili olduğunu anlamak önemlidir". Barselona'nın eski limanının yeniden elden geçirilmesi, Amerika'nın Boston, Baltimore gibi modellerinden esinlenilerek gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak Barselona, 1992 Olimpiyatlarını iyi bir fırsat olarak kullanarak gözlemcilerin çoğuna göre uluslararası düzende bir "kazanan kente" dönüşmüştür (Monclús, 2003: 402, 412).

3.3. Türkiye'de Olimpiyatların Kentsel Dönüşüme Etkisi

3.3.1. Sadece Girişim Düzeyinde Kalan Bir Aday: İstanbul

Olimpiyatlar için kentler arasında artan rekabet ve istek, Türkiye'deki kentlerde de spor hareketlerinin canlanmasına ve olimpiyatların öneminin anlaşılmasına yardımcı olmuş, Türkiye'deki kentler de bunun için rekabet etmeye başlamışlardır. Bunun en göze

çarpan örneklerinden biri, metropol kentlerimizden olan İstanbul'dur. Aslında İstanbul'un çok başarılı bir örnek olduğu söylenemez. Çünkü olimpiyatlar için başvuruda bulunduğu 2000, 2004 ve 2008 yıllarında ev sahipliğini Sydney, Atina ve Pekin'e kaptırmıştır (Yılmaz, 1999: 33). Söz konusu olimpiyatlar için adaylığını koyan İstanbul, bu uğurda işlevselliği sonradan hep tartışma konusu yapılan Atatürk Olimpiyat Stadı'nı inşa etmiştir (Şahin, 2010: 78).

İstanbul adaylık girişimi için gücünü birçok kültürden insanı bir araya getiren bir metropol olmasından, İstanbul adaylığı için 1992'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen özel bir yasa ve bu yasa ile Hazırlık ve Düzenleme Kurulu (*HDK*) kurulmuş olmasından almaktaydı. İstanbul'un ev sahipliği hakkını kazanması, altyapı gibi problemlerin yanı sıra çevre koşullarının da iyileştirilmesi, ayrıca spor kültürünün canlılık kazanması anlamına gelecekti (Yılmaz, 1999: 33).

Olimpiyatların organizasyonunda dikkat edilmesi gereken ve IOC'nin de dikkatle incelediği bir konu, yeşil alanların planlanması ve çevrenin korunmasıdır. Her olimpiyatın bir sloganı vardır. Örneğin 1972 Münih Olimpiyatlarının sloganı "Yeşil Olimpiyat" olmuştur. İstanbul da tasarlanan proje ile 1893 hektarlık yeşil alana kavuşmuş olacaktı. Bu alanın büyüklüğünü anlamak açısından diğer kentlerden örnek vermek gerekirse, Barcelona Olimpiyat Parkı 145 hektar, Yeşil Olimpiyatlar Münih Olimpiyatları Parkı 280 hektar, Seul Olimpiyat Parkı ise 300 hektardır. Ayrıca İstanbul Olimpiyat Projesi hassas bölgeler üzerindeki olumsuz etkiyi en aza indirecek biçimde planlanmıştır. Örneğin kano ve kürek yarışları için Küçükçekmece Gölü temizlenecek, Halkalı çöplüğünün ıslahı da gündeme gelecekti. Ayrıca trafik sorununa ve dolayısıyla da hava kirliliğine bir çözüm olarak metro ve hafif raylı sistem inşaatı Halkalı'ya kadar ulaşmış olup istenildiği zaman Olimpiyat Köyü'ne kısa zamanda bağlanabilecek konumda planlanmıştır. HDK, İstanbul içme suyunun iyileştirilmesi, kanalizasyon ve atık su arıtma tesislerinin yapılmasına yönelik uluslararası destek sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca 1972 Münih Olimpiyatları sonrasında sıklıkla gündeme gelen güvenlik konusunda da başta İstanbul polisi olmak üzere bütün kamu kolluk makamlarının sorumlu olması ve Olimpiyat Köyü içinde İstanbul polisi ile birlikte çalışacak HDK tarafından iki-üç dil bilen kişilerden oluşturulacak özel güvenlik birimi kurulması düşünülmüştür (Yılmaz, 1999: 35-40).

Olimpiyat organizasyonları söz konusu olduğunda IOC'nin önem verdiği başka bir sorun, konaklama sorunudur. Daha önceki olimpiyatlarda, örneğin 1984 Los Angeles Olimpiyat Oyunlarında 75 otel resmen olimpiyat konaklama organizasyonuna girmiş, 1988 Seul Olimpiyatları'nda ise olimpiyat köyü yanı sıra bir de 7000 gazeteciyi misafir eden Basın Köyü hizmete girmiştir. Zaten konumu itibariyle uluslararası bir merkez olması nedeniyle her an tetikte olan İstanbul için planlanan olimpiyat projesinde olimpik köyün oyunlar için kente gelebilecek grupları karşılayabilecek kapasiteye sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca olimpiyatlar sırasında İstanbul dışındaki kentlerde konaklama yapılması da düşünülmektedir. Yalnız FIFA kuralları gereği futbol eleme maçları için İzmir, Bursa ve İzmit olmak üzere üç kent belirlenmiştir. Olimpiyat Köyünün yanı sıra bütün medya temsilcilerinin %90'ının bedelsiz olarak konakladığı bir medya köyü ve Halkalı'da hakem ve jüri üyelerinin ağırlanması için hakemler köyü planlanmıştır (Yılmaz, 1999: 42-44).

İstanbul Olimpiyat projesinin en önemli unsuru, İkitelli'deki 584 hektarlık alanda planlanıp halen altyapı çalışmaları sürdürülen ve içinde dokuz çok amaçlı tesisin yer alacağı Olimpik Park'tır. Bu park, olimpiyatlardan sonra İstanbul halkının sportif, rekreasyonel ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayan bir merkez olacaktır. Olimpik Park içinde yer alan tesislerin en önemlisi Atatürk Olimpiyat Stadı'dır. Uluslararası federasyonların teknik şartlarına göre inşa edilen ve 134 giriş kapısı ve 148 çıkış kapısı bulunan stadyum 7.5 dakikada boşalacak şekilde planlanmıştır. 13 spor dalı tarafından kullanılabilmesinin yanı sıra motor spor gösterilerinde, kültürel aktivitelerde ve fuar amaçlı olarak kullanılabilecektir. Stadın hemen yanında ısınma ve antrenman amaçlı 2 atletizm pistinin inşaatı da tamamlanmıştır. İstanbul Olimpiyat projesi kapsamında 4,500 kişilik Bağcılar Spor Salonu 2001 Yılı sonunda hizmete girmiştir. HDK'nin yapımına katkıda bulunduğu projeler arasında Ataköy Ahmet Cömert Spor Salonu, Burhan Felek Atletizm Pisti, Ataköy Açık Yüzme Havuzu, Ataköy Kapalı Yüzme Havuzu, Burhan Felek Sporcu Eğitim Merkezi ve deprem bölgeleri olan İstanbul, İzmit, Adapazarı, Düzce, Yalova ve Bolu'da inşa edilen Olimpiyat Gençlik Evleri bulunmaktadır (Gündoğan, 2002: 175).

İstanbul'u yalnızca spor altyapısı açısından olimpik şartlara hazırlamak İstanbul'un olimpiyatları kazanabilmesi için tek başına yeterli değildir. Oyunları kazanmada spor kadar önemli diğer kriterlerin başında istikrarlı ekonomi, devlet ve işadamları desteği, ulaşım,

çevre, konaklama ve güvenlik hizmetleri gelmektedir (Gündoğan, 2002: 175). İstanbul için hazırlanan planda, oyunlar döneminde kentte olması beklenen kent içi hareketliliğin, iletişimi ve ulaşımı da etkileyeceği düşünülmüştür. Oyunlar sırasında İstanbul'un trafik probleminin daha fazla artmaması için yapılan düzenlemeler toplu taşıma yönündedir. Bu projedeki en önemli yeri metro ve hafif raylı sistemi kapsayan hızlı taşıma projesi almaktadır. Ayrıca İstanbul trafiğini iyi tanıyan okul servis şoförlerinin yaz aylarında çalışmaması nedeniyle araçlarının bu yönde kullanılabilir olması da bir avantaj olarak düşünülmüştür. İletişim alanında da Olimpiyat Köyü, Medya ve Hakemler Köyü'nde kişilerin kalacağı otellerde kablolu televizyon ve internet kullanımı, en son yarışma sonuçları ve görüntülerin izlenebilmesi gibi ek olanaklar sağlanması planlanmıştır (Yılmaz, 1999: 45-49).

3.3.1.1. 2000, 2004 ve 2008 Olimpiyatlarına Aday Olan İstanbul ve Ev Sahibi Seçilen Sydney, Atina ve Pekin Kentlerinin Değerlendirilmesi

2000 Olimpiyatlarına aday olup ev sahibi seçilemeyen İstanbul'un nüfusu Sydney'in nüfusunun 2 katından fazla olmasına rağmen Sydney halkının %90'ı olimpiyatları desteklerken İstanbul halkının sadece %70'i organizasyonu desteklemiştir. İstanbul'da yaşanan hızlı nüfus artışı ciddi bir sorundur, ancak komisyon Sydney için bu konuda "mükemmel" yorumunu yapmıştır. Ayrıca güvenlik hakkında hükümet İstanbul için garanti vermesine rağmen komite İstanbul'da bu konuda bazı problemlerin olduğunu, Sydney içinse "teknolojinin mükemmel kullanımı" yorumunu yapmıştır. Çünkü komite Türkiye'nin istikrarsız bölgelerle çevrili olduğuna inanmaktadır. Ülkede terör olaylarının yaşanması nedeniyle komisyon, İstanbul için bazı problemlerin olduğunu vurgulamış ve Türkiye'yi güvenli bir ülke olarak görmediğini belirtmiştir. Sydney Olimpiyat Köyü, olimpiyat oyunları öncesinde ihmal edilmiş kent çöplüğünün yer aldığı bir yer iken kaynak korunumu, enerji korunumu, çevre konuları dikkate alınarak yeniden yapılandırılmıştır. Kalacak yer konusunda İstanbul yüksek standartlarda imkân sunmuş ve komite tarafından 'çok iyi' olarak nitelendirilmişken, Sydney'de olimpiyat köyü, araba kullanımı ve kirliliği azaltmak için toplu taşıma sağlayan demiryolunun yanına konumlandırılmıştır. Bu nedenle Komite, Sydney için yine 'mükemmel' yorumunu yapmıştır. Ayrıca komite, sağlık kriteri açısından İstanbul'u 'iyi' olarak nitelerken, Sydney için 'mükemmel' yorumunu yapmıştır. Avustralya'da en büyük güneş su ısıtma sistemi yapılmıştır. Havayı kirletmeyen güneş ve

rüzgâr enerjisi kullanılmıştır. Tuvaletler ve arazi sulaması için geri dönüştürülmüş su kullanılarak su kullanımı %50 azaltılmıştır. İstanbul'da müsabaka alanları olimpik köye 10 ila 43 km arasında iken Sydney'de 30 dakika içinde bütün müsabaka alanlarına ulaşılmaktadır (Keskin, 2007: 211- 213).

2004 Olimpiyatları'nda ise İstanbul halkının olimpiyatları destekleme oranı %96.2'ye çıkmış iken Atina'da bu oran %96.5'tir. İstanbul'da olimpiyatlar sonrası kullanım için otuz dört yarış yerinin yirmi tanesinin halkın kullanımına sunulması planlanırken Atina kentinde spor müsabakaları iki ana yarışma alanından oluşmaktadır ve toplam otuz dokuz yarışma alanının yirmi dokuzunun, olimpiyatlar sonrasında halkın kullanımına sunulması planlanmıştır. Ayrıca İstanbul kenti için ciddi yatırımlara ihtiyaç vardır. 2004 Olimpiyatlarına aday olan bir kent bir saat kesintisiz yağın yağmura teslim olmaktadır. Sel tehlikesi nedeniyle mevcut yerleşim yerleri boşaltılabilir ve bu durum 2004 olimpiyatlarına aday olan bir kent için uygun değildir. İstanbul çarpık kentleşme ile paralel olarak altyapı eksikliği sorunu yaşamaktadır. Bu nedenle İstanbul'da yeterli spor alanı bulunmamaktadır. İstanbul'da tüm bu sorunların yanında ciddi taşımacılık sorunları da vardır. Mevcut ulaşım yapısı sürekli değişen koşullara uygun değildir. Atina da havayolu ulaşımında ve kent içi ulaşımında ciddi problemlere sahiptir ancak bunu çözmek için 1,5 milyar dolar tahsis edilerek yeraltı ulaşımı projesi hazırlanmıştır. IOC üyeleri nezdinde İstanbul'a oy vermeme nedenleri araştırılmıştır. Bu araştırma sonucunda, İstanbul'un spor tesisi altyapısının yetersizliği ve büyük çaplı spor organizasyonları tecrübesinin bulunmaması olarak görüldüğü anlaşılmıştır (Keskin, 2007: 214- 216).

2008 Olimpiyatları için İstanbul ve Pekin kentlerine bakıldığında, İstanbul halkının yüzde 96'sının adaylığı desteklediği görülmektedir. Bu oran ev sahipliğini kazanan Pekin'de %94'te kalmıştır. Ulaşım konusunda ise Pekin kenti genel altyapı olarak İstanbul kentinden daha hazır projeleri daha yüksek bitirebilecek kapasitede bir kent olarak görülmüştür. İstanbul kentinin mevcut spor altyapısı %34 düzeyindeyken, Pekin'de bu oran %48 düzeyindedir. İstanbul kentinde olimpik köyün yerleşimi için küçük sorunlarına rağmen tüm ihtiyaçların karşılanacağına dair hükümet tarafından garanti verilmiş ve memnun edici olarak nitelendirilmiştir. Pekin'de ise köyün yerleşimi mükemmel olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle Pekin kenti İstanbul'a göre daha hazır görünmektedir. İstanbul'un barınma açısından da bazı problemleri vardır. Mevcut odalar ve planlanan

odalar toplamına bakıldığında İstanbul'a 6,5 puan verilirken Pekin'e 10 puan verilmiştir. Ayrıca Komite'ye göre İstanbul sürekli göç alan bir kent olduğu için trafik sorunu da kaçınılmaz olacaktır. Güvenlik konusunda ise İstanbul en yüksek güvenlik dökümanını sunmuştur ancak acil durumlar, sivil koruma ve özel güvenlik konularından bahsetmemiştir. Pekin de İstanbul gibi en yüksek güvenlik dökümanını sunmuştur ve İstanbul'dan daha fazla komitenin güvenini elde etmiştir (Keskin, 2007: 216- 219).

İstanbul 2020 Olimpiyatları için aday olduğunu da resmen açıklamıştır. İstanbul dışında başvuruda bulunan diğer adaylar arasında Roma, Madrid, Tokyo, Doha ve Bakü kentleri de bulunmaktadır. 2020 Olimpiyatlarına ev sahipliği yapacak olan kent 2013 yılında açıklanacaktır. İstanbul'un hazırlıklarının tamamlanması için ciddi bir planlama yapılmalı, bu konuda hem uzmanlardan yararlanılmalı, hem de yerel halka danışılmalıdır. İstanbul'un bu uğurda kat edeceği uzun bir yol olduğu görülmektedir. Olimpiyat organize etmenin önemi ve katkıları İstanbul Büyükşehir Belediyesi, devlet ve işadamları başta olmak üzere toplumun tüm kesimleri tarafından anlaşıldığı ve proje sahiplenildiği takdirde, İstanbul'un olimpiyat serüveni başarıya ulaşacak, İstanbul'un alt yapı sorunları kısa sürede çözülecek ve ülke ekonomisine büyük katkılar sağlanacaktır.

3.4. Türkiye'de İlk Olimpiyat Bayrağı: EYOF ve Trabzon

3.4.1. Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları (EYOF)

EYOF, Jacques Rogge'nin fikir babası olduğu Avrupa Olimpiyat Komitesi'nin (EOC) organizasyonu olan Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları olarak adlandırılır. İlk kez 1987'de tek gün süren bir cumartesi yarışması olarak Hollanda Milli Olimpiyat Komitesi'nin 75. kuruluş kutlamaları için düzenlenmiş olan bu organizasyona 5 ülke katılmıştır. Yarışma olumlu karşılınca AB ülkelerinde yapılması tartışılmıştır. Roma toplantısında oyunların IOC patronajında düzenlenmesine karar verilmiştir. 32 ülkenin katılımı ile Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları organize olarak 1991 Yılında Avrupa Olimpik Gençlik Günleri adı altında Brüksel'de yapılmıştır. O tarihten bu yana organizasyon Yaz ve Kış Festivaleri olarak gerçekleştirilmektedir. 17 yaş ve altı sporcuların katılabildiği EYOF, Avrupa'daki genç sporcuları dostluk, Fair-Play, hoşgörü, barış ruhuyla bir araya getirmek amacıyla planlanmaktadır. Bugüne kadar

düzenlenmiş EYOF Yaz Organizasyonları şu ülkelerde gerçekleştirilmiştir (<http://www.trabzon2011.org>): 1991 Brüksel (Belçika); 1993 Valkenswaard (Hollanda); 1995 Bath (İngiltere); 1997 Lizbon (Portekiz); 1999 Esbjerg (Danimarka); 2001 Murcia (İspanya); 2003 Paris (Fransa); 2005 Lignano Sabbiadoro (İtalya); 2007 Belgrad (Sırbistan); 2009 Tampere (Finlandiya); 2011 Trabzon (Türkiye); 2013 Utrecht (Hollanda).

Türkiye'nin EYOF yolculuğu Gençlik ve Spor Genel Müdürü Mehmet Atalay'ın konuyu ilk defa Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı Togay Bayatlı'ya açmasıyla başlamıştır. Trabzon'daki tesisler tek tek gezilerek organizasyona aday olabileceğimiz sonucuna varılmış ve adaylık süreci başlamıştır. Trabzon'un adaylık başvuru dosyası tamamlanarak 28 Ekim 2005 tarihinde EOC'ye sunulmuş ve EOC Genel Kurulu, 3 Aralık 2005 tarihinde Trabzon'un adaylığını onaylamıştır. Herning (Danimarka), Utrecht (Hollanda), Cenova (İtalya) ve Riga (Letonya) diğer aday kentler olmuştur. Trabzon EYOF adaylığımız çerçevesinde, İrlanda Olimpiyat Komitesi Genel Sekreteri Dermot Sherlock ile Sırbistan Olimpiyat Komitesi Genel Sekreteri Predrag Manajlovic'den oluşan EYOF 2011 Değerlendirme Komisyonu, 13-15 Eylül 2006 tarihlerinde Trabzon'u ziyaret ederek incelemelerde bulunmuştur. Trabzon'un 2011 yılı için aday olduğu Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları için, EOC 08-10 Aralık 2006 tarihleri arasında Brüksel'de yaptığı genel kurulda EYOF'a ev sahipliği yapacak kenti Trabzon olarak belirlemiştir. Dört rakip kentle yarışan Trabzon, Brüksel'de 4.turda mutlu sona ulaşmıştır. İlk turda 18 oy alan Türkiye, en fazla oyu alan ülke olurken, Letonya (Riga) ilk elenen ülke olmuştur. İkinci turda Danimarka (Herning) ve İtalya (Cenova) elenen diğer ülkeler olmuştur. Dördüncü ve son turda Hollanda (Utrecht) ile finale kalan Türkiye, 9 Aralık 2006'da 28'e 18 oy alarak EYOF'a ev sahipliği yapacak ülke olarak belirlenmiştir (<http://www.trabzon2011.org>).

3.4.2. Olimpiyatların Trabzon'un Kentsel Dönüşümüne Etkisi

A) Tesisler

Olimpiyat düzenleyecek olan bir kentin ele alması gereken en önemli konulardan biri, tesis gereksinimidir. Olimpiyatı düzenleyecek olan kent, müsabakaların ve açılış-kapanış seremonilerinin yapılacağı tesis ve stadyumlara önceden sahip olabilir veya birkaç küçük düzeltme ile olimpiyatlara hazır hale getirilebilir; ya da olimpiyatlar için sıfırdan bu

tür tesisleri ve stadyumları inşa edebilir. Trabzon bu yollardan her ikisini de kullanmıştır. 9 Farklı dalda sporların düzenlendiği farklı yerlerdeki stadyumların bazıları önceden var olup olimpiyatlar için revize edilmiştir. Hentbol müsabakalarının düzenlendiği Vakfikebir ve Çarşıbaşı Spor Salonları, kadın basketbol müsabakalarının düzenlendiği 19 Mayıs Spor Salonu ve judo müsabakalarının düzenlendiği Of Spor Salonu olimpiyatlar için revize edilen spor salonlarıdır. Bunların yanı sıra Trabzon'un 2007'de ev sahipliği yapmış olduğu Karadeniz Oyunları için yapılan Söğütlü atletizm sahası da revize edilerek sahaya 7 bin 200 kişilik tribün yapılmıştır (<http://trabzon.gsb.gov.tr>).

Trabzon'un ikinci yolu kullanarak yani olimpiyatlar için sıfırdan inşa ettiği tesisler ise şu şekildedir: Voleybol müsabakalarının yapıldığı Araklı ve Arsin tesisleri, tenis müsabakalarının yapıldığı 4. 500 seyirci kapasiteli olmak üzere 13 açık kort ile 3 kapalı korttan oluşan toplam 16 kortluk Beşirli Tenis Kortları, erkek basketbol müsabakalarının yapıldığı 7.500 seyirci kapasiteli Pelitli Hayri Gür Spor Salonu, jimnastik müsabakalarının yapıldığı 2.500 seyirci kapasiteli ve Türkiye'de jimnastik salonu olarak yapılan ilk tesis olma özelliğini taşıyan Yomra Jimnastik Salonu bu tesislerdendir. Ayrıca Mehmet Akif Ersoy Kapalı Yüzme Havuzu'nun yanı sıra 10 kulvarlı ve 1.400 seyirci kapasiteli Türkiye'nin ilk üzeri açılır kapanır, atlama kuleli olimpik yüzme havuzu inşa edilmiştir (Yüzme Havuzunda Sona Doğru (2010), <http://www.haber61.net>).

Ayrıca, olimpiyat açılış ve kapanış törenlerinin düzenlenmiş olduğu eskiden beri var olan Hüseyin Avni Aker Stadyumu, ışıklandırma, ses ve skorboard yenilemeleri gibi bir takım revizyonlarla olimpiyatlarda kullanılan tesislerden olmuştur (EYOF Heyecanı Başladı (2011), <http://www.hurriyet.com.tr>).

Sıfırdan inşa edilen ya da yeniden revize edilen bu tesislerin olimpiyatlar aracılığıyla kente kazandırıldığı ve bu yolla kentsel dönüşüme katkı sağladığı görülür. Ancak bu tesislerin gerçek anlamda kente kazandırıldığı ve kentsel dönüşüme etki yaptığını söylemek için henüz erken olduğu söylenebilir. Çünkü olimpiyatların kentsel dönüşüme katkısı noktasında önemli olan süreç, olimpiyat öncesi ve olimpiyat süresince olan evrelerin yanında bir de olimpiyat sonrası denilen evredir. Bu tesislerin kentsel dönüşüme kalıcı etki yapabilmesi için, tesislerin sadece inşa etmekle sınırlı kalınmaması ve olimpiyat sonrası dönemde de değerlendirilmesi özellikle gençliği spora teşvik etmesi

gerekir. Zira bu tesislerden birçoğu, iyi denebilecek standartlara sahiptir. Örnek vermek gerekirse, atletizm müsabakalarının yapıldığı Söğütlü Atletizm sahası, olimpiyatlar sonrasında futbol karşılaşmalarına ev sahipliği yapabilir. Bir başka örnek de yüzme müsabakalarının yapıldığı Mehmet Akif Ersoy Kapalı Yüzme Havuzudur. Söz konusu havuzun olimpiyatlar sonrasında halkın kullanımına açıldığı görülmektedir. Ancak bu havuzun yanı sıra olimpiyatlar için inşa edilen olimpik havuz, Türkiye’de ilk üstü açılır-kapanır olimpik yüzme havuzu olma niteliğini taşımaktadır. Bir yarımada ülkesi olmasına rağmen Türkiye’nin yüzme dalında diğer Avrupa ülkelerine göre başarı gösterememiş olması, bu konuda eksiklerimiz olduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle yüzme havuzu tesislerini olimpiyat sonrasında kullanarak yüzücüleri bir sonraki olimpiyatlara hazırlamak hem Türkiye’nin çeşitli yerlerindeki sporcuların bu tesislerden yararlanmalarını sağlayarak Trabzon’un adının duyulmasına yardımcı olacak, hem de kentsel dönüşümüne kalıcı etki sağlayacaktır.

B) Konaklama

Trabzon; havaalanının olimpiyat köyü konaklama tesisleri ile müsabakaların yapılacağı alanlara yakın olması nedeniyle ulaşımı en kolay olan kentlerden biridir. Olimpiyatlar süresince katılımcı; sporcu ve yöneticiler Olimpiyat Köyü ve Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) öğrenci yurdunda, hakemler KTÜ Konukevi’nde, IOC, EOC ve NOC üyelerinden oluşan olimpiyat ailesi ise kentteki 5 yıldızlı otellerde misafir edilmiştir. Olimpiyatlar için inşa edilen Olimpiyat Köyü, yemekhanesi, kafesi, çamaşırhanesi, dinlenme ve oyun salonları ile yaklaşık 4000 yatak kapasitesine sahiptir (<http://www.trabzon2011.org>).

Bu süreçte, KTÜ kampüsü içerisinde bulunan KTÜ öğrenci yurdu dönem sonunda öğrencilerin yurttan ayrılmaları ile yenilenmiş ve yurtlardaki odalar ikişerli hale dönüştürülerek KTÜ öğrenci yurdu 1200 yatak kapasiteli hale getirilmiştir. Her bir katta ortak kullanıma açık tuvalet ve duş bulunmaktadır. Ayrıca kent merkezi ve müsabaka alanlarına çok yakın mesafede bulunan ve 160 yatak kapasiteli lüks otel düzeyindeki KTÜ konukevi de KTÜ kampüsü içerisinde bulunmaktadır (<http://www.trabzon2011.org>).

Konaklama problemini bu şekilde karşılayan Olimpiyat Köyü, olimpiyatlar sonrasında KTÜ öğrencilerine yurt olarak tahsis edilmiştir. Trabzon'un uzun yıllardır süregelen yurt sorunu dikkate alındığında Olimpiyat Köyünün kentsel dönüşüme önemli bir katkı yaptığını söylemek mümkündür.

C) Diğer Yenilikler

Tesisler ve konaklamanın yanı sıra, olimpiyatların Trabzon kentine kazandırdığı diğer yenilikler şu şekilde sıralanabilir:

Havaalanından başlayarak kentin her yerine olimpiyatları tanıtan afişler ve yazılar asılmıştır. Ayrıca kentin merkezindeki ve ilçelerindeki tabelalar yenilenmiş; kent merkezini, 2011 EYOF Koordinatörlüğünü, kentteki VIP Otellerini, Olimpiyat Köyünü ve müsabakaların gerçekleştiği bütün tesisleri gösteren yeni tabelalar eklenmiş, yeni trafik ışıkları konulmuştur. Ayrıca müsabakaların yapıldığı stadyumlara olimpiyatlar süresince ring otobüsleri ile ulaşım sağlandığından, KTÜ kampüsü içinde ve kent merkezinde bazı yerlere müsabaka alanlarının isimleri yazılarak yeni duraklar oluşturulmuştur.

Oyunlar öncesinde ve oyunlar süresince EYOF'un koordinasyonunu yürüten EYOF 2011 Koordinatörlüğü, Basın Merkezi ve Akreditasyon Merkezi Trabzon Havaalanının yakınındaki Mehmet Akif Ersoy Kapalı Yüzme Havuzu'nun yanına kurulmuştur. Bu merkezler olimpiyatların Trabzon'a kazandırdığı çok amaçlı bir eğitim merkezleri olarak düşünülebilir. Basın merkezinin, her ne kadar olimpiyatlar için kullanıldıktan sonra Trabzon'daki gazeteciler için tahsis edileceği duyurulmuşsa da oyunlar sonrasında bu merkezin Trabzon Belediyesi'ne Gençlik Merkezi olarak verilmiş olması, kentsel dönüşüme bir katkı olarak değerlendirilebilir (EYOF Basın Merkezi Bakın Ne oldu (2011), <http://www.trabzonhaber.com.tr>).

Bilindiği gibi, kentsel dönüşüm, kent içindeki çöküntü alanlarının yeniden kente kazandırılmasını da amaçlar. "Kentsel çöküntü" kavramı, kent merkezinde yıpranmaya yüz tutmuş mahalleler için koruma politikaları geliştirilememesi sonucunda ortaya çıkar, "çürüme ve köhneleşme" olarak tanımlanır. Kavram, temelde fiziksel yıpranma ve köhneleşme ile ilgili görünmesine karşın, sosyo-ekonomik bir profil de ortaya koyar. Bu

tip çevrelerin sosyal profili "kent yoksulları" denebilecek alt gelir gruplarıdır. Bu açıdan Trabzon Olimpiyatları öncesinde Trabzon Belediyesi kentte yıpranmış durumda bulunan bazı ana caddeleri çiçeklendirerek ve bakıma alarak (yeterli olmasa da) kente yeniden kazandırma çalışmalarında bulunmuştur. Ayrıca oyunlar öncesinde Trabzon'u daha güzel bir görünüme kavuşturmak amacıyla Değirmendere Mahallesi çevresinde yaklaşık 300 kadar sıvasız ve badanasız evlerin boyatılması ve sıvanması çalışmaları yapılmış, köhnemiş ve çürümüş durumdaki bu binalar yeni bir görünüme kavuşturulmuştur (Binaların Dışı Boyatılıyor (2011), <http://haber.trabzonemlak.com>).

Olimpiyatlar dünya çapında sporcu, gazeteci, televizyoncu, spor adamı ve seyircilerin katılımıyla yapılan maliyeti yüksek bir spor organizasyonudur. Bu nedenle olimpiyatların ev sahibi kentin ekonomisine olumlu katkı yapması beklenir. Kent ekonomisine yapılacak bu olumlu katkı aynı zamanda kentsel dönüşüm ile ilgilidir. Çünkü diğer iki kanadı fiziksel dönüşüm ve sosyal dönüşüm olan kentsel dönüşümün üçüncü kanadı ekonomiktir. Kentsel dönüşüm ile kent ekonomisinin de çevre ile birlikte canlandırılması amaçlanır. Trabzon 2011 EYOF'un yarattığı seyahat akını ve beraberinde turistik faaliyetleri de uyarması nedeniyle büyük bir spor turizmi aktivitesi olduğu açıktır. Trabzon'da açıklanan rakamlara bakıldığında tüm organizasyon için toplam 290 milyon lira harcama yapıldığı görülür. Bunun karşılığında çeşitli gelirler de elde etmiştir. Olimpiyatlar öncesinde yapılan altyapı yatırımları ile kente önemli bir girdi sağlanmasının yanında olimpiyatlar süresince kente gelen yaklaşık 10.000 kişinin bu süre boyunca otel ve konaklama yerleri, yeme içme ve eğlence ihtiyaçları dolayısıyla yaptığı harcamaların, kentteki tarihi ve turistik yerlere yaptıkları gezilerin ve yöresel hediyelik eşya satın almalarının da kente önemli bir turizm girdisi olarak değerlendirilmesi mümkündür. Kentteki oteller, alışveriş mağazaları ve restaurantlar da olimpiyatlar süresince gelen turistlerden payını alarak ciddi kazançlar elde etmişler, özellikle oteller olimpiyat süresince yüzde yüz doluluk oranına ulaşmışlardır. Genel olarak bakıldığında, şu anda sadece borç ödeme aşamasında olan Trabzon Olimpiyatlarının büyük bir finansal kayıp olmamakla birlikte, kentin ekonomisine olumlu katkı yaptığı söylenebilir.

Olimpiyatların ekonomik sonuçlarından söz ederken kentte yarattığı yeni istihdam olanaklarından da bahsetmek gerekir. Bu olimpiyatlar için kentte ara eleman yetiştirmek ve istihdam etmek amacıyla "Olimpiyatlar için Organizasyon Ara Eleman Yetiştirme ve

İstihdamı Projesi” gerçekleştirilmiştir. Avrupa Birliği Genç İstihdamının Desteklenmesi Hibe Programı kapsamındaki proje İl Özel İdaresi’nce gerçekleştirilmiştir. KTÜ ve Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası da proje ortakları arasında yer almıştır. Bu projeden yaklaşık olarak 230 kişi yararlandırılmış, bu kişilere yabancı dil ağırlıklı organizasyon ara elemanlığı üzerine eğitim verilerek hem onların istihdam edilebilirliğini arttırmak, hem de bu ve benzeri sonraki olimpiyatlarda görev alabilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Diğer taraftan farklı birimlerde istihdam edilen 1500’e yakın gönüllü genç de organizasyona katılmıştır. Sadece Trabzon’dan değil farklı kentlerden de bu organizasyonda görev almak için gelen bu gençlere de kısa süreli bir eğitim verildikten sonra olimpiyatlar süresince istihdam edilmişlerdir. Eğitim aldıkları ve görev yaptıkları bu süre boyunca gönüllülere de harcırah ödenmiştir. Dolayısıyla EYOF’un Trabzon’da kalifiye elemanlar yetiştirilerek bölgedeki işsiz kesimin geçici bir süre de olsa istihdamını sağladığı, böylece bölgesel gelişime katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca olimpiyatlar sona erdikten sonra da inşa edilen tesisler için yeni elemanlar alınarak kentte istihdam olanakları arttırılmıştır (Gençlere Olimpiyatlarda Garantili İş Olanakları (2011), <http://www.devturk.org>).

Kentsel dönüşümün anlatıldığı tezin ikinci bölümünde de bahsedildiği üzere, kentsel dönüşüm sadece fiziksel bir planlamadan ibaret olarak algılanmamalıdır. Kentsel dönüşümün sosyal boyutu da önemlidir. Bu anlamda olimpiyatların Trabzon’un kentsel dönüşümüne yaptığı katkının sosyal boyutu şu şekilde değerlendirilebilir:

Olimpiyatlar öncesinde olimpiyatların tanıtımı için birçok sosyal etkinlik gerçekleştirilmiştir. Örneğin 23 Temmuz 2010’da “Olimpiyatlara 1 yıl kaldı” etkinliği, 3 Eylül 2010’da Zağnos’ta “Olimpiyat Gecesi”, 23 Mayıs 2011’de “Son 61 Gün” etkinliği düzenlenmiştir. Ayrıca olimpiyatlar süresince de her akşam gerçekleşen sosyal etkinlikler, konserler vs. için KTÜ kampüsü içinde bir Fun Zone yani Eğlence Alanı kurulmuştur. Bu merkez aslında KTÜ’nün bundan önceki yıllarda bahar şenliklerinde konser alanı olarak kullandığı alanın yenilenmesi ile oluşturulmuştur. Bu alanın olimpiyatlar bahanesiyle yenilenmesi, olimpiyatlar sonrasında KTÜ’nin yine bahar şenliklerinde, ya da kentte düzenlenecek herhangi bir eğlence organizasyonunda kullanılabilir durumda olması, kentsel dönüşüme bir katkı olarak düşünülebilir. Bunun yanı sıra, kent merkezinde de gözle görülür iyileştirmeler yapılmıştır. Örneğin, Trabzon meydanındaki Meydan Parkı

yenilenerek yeni bir görünüme kavuşmuş ve bu parkın içine 2011 EYOF logosunun maketi yapılmıştır.

Ayrıca kentsel dönüşüm tanımlarında yer aldığı gibi, kentsel dönüşüm ile kentli insanın kent mekânı, kent kültürü ve kent yaşamı ile birlikte yeniden canlandırılması, böylece kentli insanda kentlilik bilinci oluşması amaçlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Trabzon Olimpiyatlarının bu amacı gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu olimpiyatların düzenlenmesinin ve sona ermesinin ardından halk kentine sahip çıkmış ve bu sahiplenme ile beraber halkta kentlilik bilinci artmıştır. Ayrıca olimpiyatların sona ermesi ile birlikte gerek Türkiye basını gerekse de uluslararası basında Trabzon'u tebrik eden haberler ve olimpiyat ailesi başkanlarından bazılarının Trabzon'a teşekkür eden konuşmalarının yayınlanmış olması ile, halk Trabzon'un bu olimpiyata ev sahipliği yapan kent olmasının getirdiği gururu yaşamış ve bunun sonucunda halkın özgüveni artmıştır.

Sosyal boyut açısından bakıldığında, olimpiyatların gerçekleştirildiği 8 gün boyunca 49 Farklı ülkeden birçok sporcu, antrenör, hakemler ve bunların aileleri ile birlikte yaklaşık 10.000 kişinin kente gelmesi, kentte farklı kültürler ile tanışılması ve kaynaşılmasını da beraberinde getirmiştir. Bu durumun Trabzon halkında kültürel hoşgörüyü arttırdığı söylenebilir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, kentin her yerine olimpiyatları tanıtan afişler ve yazılar asılmıştır. Ayrıca kentin merkezindeki ve ilçelerindeki tabelalar yenilenmiş; kent merkezini, 2011 EYOF Koordinatörlüğünü, kentteki VIP Otellerini, Olimpiyat Köyünü ve müsabakaların gerçekleştiği bütün tesisleri gösteren yeni tabelalar eklenmiştir. Oyunlar için yapılmış olan bu reklam ve tanıtımlar halkın da kendi kentini daha iyi tanımasını sağlamıştır. Müsabakaların gerçekleştiği tesislerin kentin bir ucundan diğer ucuna kadar farklı ilçelerde yer alması, belki de daha önce bu ilçelere hiç gitmemiş olan insanların müsabakaları izlemek amacıyla bu ilçelere gitmeleri ve buraları tanımaları, olimpiyatlar vesilesiyle gerçekleşmiştir.

Tezin kentsel dönüşümün anlatıldığı ikinci bölümünde bahsedilen kentsel dönüşüm stratejileri açısından değerlendirecek olursak, Trabzon Olimpiyatlarında kullanılan kentsel dönüşüm stratejisinin büyük ölçüde “Kentsel Yeniden Dönüş (Rönesans)” ve “Kentsel

Yeniden Oluşum (Regeneration)” stratejileri olduğu görülmektedir. Çünkü kentsel yeniden dönüş stratejisi ile kentli insanın kent mekânı ile birlikte ele alınması, kent kültürü ve kentsel yaşamın yeniden canlandırılması amaçlanmaktadır. Böylece kentsel yaşam çevreleri, artık sorunlu olmaktan çıkarak yaşamaktan zevk alınacak, herkesin yaşamak isteyeceği kentsel mekânlara dönüştürülmektedir. Kentsel yeniden oluşum stratejisi de kentsel dönüşüm sürecinde sosyal, ekonomik ve mekânsal etkileşimlere bağlı olarak ortaya çıkan bütünleştirilmiş eylemler zinciridir ve iyileşmeyi bütünsel olarak kapsar. Trabzon kentinde yukarıda sözü edilen yeni tesislerin ve konaklama yerlerinin inşası, yeni trafik ışıkları ve levhaların yerleştirilmesi, kenti güzelleştirme çalışmaları ve kent merkezinde yapılan yenilikler ve değişiklikler ile birlikte kentte yaratılan istihdam olanakları ve dönüşümün yukarıda bahsedilen sosyal boyutu bu stratejiler ile ilişkilendirilebilir.

Kent merkezinde yapılan iyileştirmeler, tıpkı diğer yenilikler gibi, korunduğu ve etkin bir şekilde kentsel yaşama entegre edilebildiği takdirde kalıcı ve uzun ömürlü olabilecektir. Bunun için halkın da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, tesislerin, çok amaçlı eğitim merkezinin ve Olimpiyat Köyü’nün olimpiyatlar sonrasındaki akıbeti, bunu gösterecektir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Büyük spor olayları; fuarlar, festivaller, sergiler gibi kültürel olayların yanı sıra olimpiyatları da kapsar. 1896 Yılında Pierre de Coubertin tarafından uyandırılan ve ilki Atina'da gerçekleştirilen modern olimpiyatların birçok nedenden dolayı prestijli olduğu kabul edilir. Çünkü olimpiyatlar hem ekonomiye bir canlılık getirmekte, hem de o kentin hatta o ülkenin uluslararası arenada bir yer edinmesini sağlamakta, daha da önemlisi kentin yeniden gelişimi ve canlanması için bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Olimpiyatların tüm bu katkılarını göz önünde bulunduran dünya kentleri, olimpiyatlarda yaşanmış ve yaşanabilecek sorunları göz ardı ederek bu oyunları almak için sürekli rekabet etmektedirler. Kuşkusuz bu oyunları aldıktan sonra iyi değerlendiren ve hedeflediklerine ulaşan başarılı kentler mevcuttur. Örneğin, 1984 Los Angeles Olimpiyatları, sonunda tüm masraflar çıkarıldıktan sonra kente 250 milyon dolar gelir bırakmış ve bu olimpiyatlar Güney Kaliforniya'nın ekonomisine yaklaşık 3,29 milyar dolarlık bir katkıda bulunmuştur (Koryürek, 2003: 133).

Olimpiyatların diğer bir önemli katkısı da kentsel dönüşüm sürecine olmaktadır. Kentsel dönüşüm, bozulma ve çökme olan kentsel alanın ekonomik, toplumsal, fiziksel ve çevresel koşullarının kapsamlı ve bütünlük yaklaşımıyla iyileştirilmesine yönelik olarak uygulanan strateji ve eylemlerin bütünüdür. Fiziksel ve sosyal açılardan çöküntü sürecine girmiş kentsel alanları yeniden yaşanabilir alanlar haline getirmeyi ve yeniden kente kazandırmayı hedefleyen kapsamlı ve bütünlük bir vizyon ve eylemler bütünüdür. Olimpiyatları alan bir kentin bekleyeceği anahtar katkılar, ulaşım ve altyapı problemleri, tesis yetersizlikleri gibi konulardaki iyileşmeler, kıyıların ve kent içindeki mekânların dönüşümüdür. Bugüne kadar ev sahipliği yapmış kentler arasından bunu başaran ve elde ettiği olimpiyat şansını bu anlamda en iyi şekilde değerlendiren en başarılı örnek İspanya'nın Barselona kentidir. 1992 Barselona Olimpiyatları'nı almadan önce, altyapı problemleri ve spor tesisi eksikleri ile gri, sıkıcı ve pis bir kent olması ile anılan Barselona, olimpiyat oyunları sonrasında altyapı problemlerini çözmüş, yeni yollar, köprüler, parklar,

oteller ve spor tesisleri olan, Avrupa'nın en gelişmiş ve yaşanabilir kentleri arasında 8. sıraya yükselmeyi başaran bir kent durumuna gelmiştir. "Sürdürülebilir kent" anlamında Barselona önemli bir örnektir. Barselona'nın önemi, niteliğin önce, niceliğin sonra gelmesinde ve olimpiyatlar kapsamında kamusal alanların iyileştirilmesinin öneminin anlaşılmasında yatar. 1992 Olimpiyatlarını iyi bir fırsat olarak kullanan Barselona, gözlemcilerin çoğuna göre, uluslararası düzende bir "kazanan kente" dönüşmüştür. Barselona örneğinin yanı sıra olimpiyatları kentsel dönüşümlerini gerçekleştirmek için başarılı bir şekilde kullanan başka kentler de vardır. Örneğin, Atina 2004 Olimpiyatları için yeni yollar ve metro sistemi, büyük stadyumlar inşa edilmiştir. Ayrıca, 2008 Pekin Olimpiyatları için Pekin'de inşa edilen stadyum gibi yeni mimarlık ürünlerinin iyi örnekleri de bulunmaktadır. Ancak tabii ki bu örneklere zıt olarak, bu katkının minimal düzeyde kaldığı kentler de mevcuttur. Örneğin, 1984 Los Angeles Olimpiyatları kenti finansal açıdan geliştirmeye odaklandığı için kentsel dönüşüm adına bir fırsat olamamıştır. Los Angeles örneğinde olimpiyatlar sadece havaalanını yenilemek ve yeni ulaşım altyapıları kurmak için bir neden olarak kullanılmış, fakat kalıcı kentsel dönüşüm projeleri için bir gerekçe olamamıştır.

Türkiye de son yıllarda olimpiyatlara ev sahipliği için artan rekabete dahil olmuştur. Bu süreçteki başarısız örneklerden biri, İstanbul'dur. İstanbul, spor tesisi açısından gelişebilmek ve altyapı problemlerini çözebilmek için 2000, 2004 ve 2008 Olimpiyatlarına aday olmuş, ancak bu çaba başarılı olamamıştır. Bu uğurda Atatürk Olimpiyat Stadı inşa edilmiş ancak bu çaba olumlu bir sonuç alınması için yeterli olamamıştır. 2000 Olimpiyatları Sydney'e verildikten sonra, IOC'nin hazırladığı rapora göre İstanbul'un çeşitli konularda eksiği bulunmaktadır. Bu nedenle İstanbul için öncelikle söz konusu raporda yetersiz olarak gösterilen konuların üzerine gidilmelidir.

Olimpiyatlarda Türkiye'nin ev sahipliği konusunda başarılı bir örnek olarak Temmuz ayında 2011 Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları'na (*EYOF*) ev sahipliği yapmış olan Trabzon verilebilir. Bu olimpiyatların Trabzon'a sağladığı belki de en önemli katkı, tesisler olmuştur. Trabzon'un eskiden var olan ve yeniden düzenlediği tesislerin yanı sıra olimpiyatlar için sıfırdan inşa ettiği tesisler, voleybol müsabakalarının yapıldığı Araklı ve Arsin tesisleri, tenis müsabakalarının yapıldığı Beşirli Tenis Kortları, erkek basketbol müsabakalarının yapıldığı Pelitli Hayri Gür Spor Salonu, jimnastik müsabakalarının

yapıldığı Yomra Jimnastik Salonudur. Ayrıca Mehmet Akif Ersoy Kapalı Yüzme Havuzunun yanına Türkiye’de ilk üstü açılır-kapanır yüzme tesisi inşa edilmiştir. Bu tesislerin sayılarına ve kapasitelerine bakıldığında Trabzon’un bu olimpiyatlarla Türkiye’nin en fazla spor tesisine sahip iller arasında yer aldığı söylenebilir. Ayrıca havaalanından başlayarak kentin her yerine olimpiyatları tanıtan afişler ve yazılar asılmış; kentin merkezindeki ve ilçelerindeki tabelalar yenilenmiş; kent merkezini, 2011 EYOF Koordinatörlüğünü, kentteki VIP Otellerini, Olimpiyat Köyünü ve müsabakaların gerçekleştiği bütün tesisleri gösteren yeni tabelalar eklenmiş, yeni trafik ışıkları konulmuştur.

Fiziksel dönüşümün bu şekilde gerçekleştirildiği Trabzon’da, kentsel dönüşümün ikinci kanadı olan ekonomik dönüşümün iki şekilde gerçekleştiği söylenebilir: İlk olarak, olimpiyatlarla birlikte gerçekleştirilen “Olimpiyatlar için Organizasyon Ara Eleman Yetiştirme ve İstihdamı Projesi” ile kentteki yaklaşık 230 kişinin personel olarak ve yaklaşık 1.500 kişinin de gönüllü olarak oyunlar öncesinde ve sırasında istihdam edilmesi, kentteki istihdam olanaklarını arttırmıştır. İkinci olarak, olimpiyatlar süresince kente gelen yaklaşık 10.000 kişinin bu süre boyunca otel ve konaklama yerleri, yeme içme ve eğlence ihtiyaçları dolayısıyla yaptığı harcamalar, kentteki tarihi ve turistik yerlere yaptıkları geziler ve yöresel hediyelik eşya satın almaları kente önemli bir turizm girdisi sağlamış, bu da kentin ekonomisine canlılık getirmiştir.

Kentsel dönüşümün son kanadı olan sosyal dönüşüm ise Trabzon’da olimpiyatlardan önce ve olimpiyatlar sırasında düzenlenen çeşitli sosyal etkinlikler, olimpiyatlar ile Trabzon halkının kentini daha yakından tanınması, onu sahiplenmesi, olimpiyatlara ev sahipliği yapmaktan gurur duyması ve oyunlar süresince kente gelen yabancılar sayesinde kentte kültürel hoşgörünün artması şeklinde gerçekleşmiştir.

Araştırmanın giriş bölümünde belirtildiği üzere araştırmanın amacı, kentlerin olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için aday olmasında birincil neden kabul edilen ekonomik faydalarından ziyade oyunların kente bıraktığı en önemli mirası oluşturan kentsel dönüşüm üzerindeki etkisine dikkat çekmektir. Tezin temel varsayımı “Olimpiyatlar, kentlerin kentsel dönüşümlerini gerçekleştirmek için kullanabilecekleri bir araçtır” şeklindedir. Tezde, olimpiyatların ekonomik, sosyal ve siyasal katkılarının yanında

iyi değerlendirildiğinde ve planlandığında kentsel dönüşüme yapacağı katkının, olimpiyatların en somut ve kalıcı mirası olduğu sonucuna varılmıştır. Ev sahibi kent, ekonomik ya da siyasal kaygıları ön plana çıkarmadığı takdirde, olimpiyatlar kalıcı kentsel dönüşüm için bir araç olacaktır. Bu noktada, Barselona deneyiminden çıkarılacak önemli derslerin olduğu unutulmamalıdır. Trabzon’da gerçekleştirilen Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları (EYOF)’nın ise kentsel dönüşümüne kalıcı katkıları belirlemek için henüz erkendir. Çünkü önemli olan, olimpiyat tesis ve alanlarının olimpiyatlar sonrasındaki akıbetinin ve kullanım alanlarının belirlenmesidir. Tüm bu tesisler olimpiyatlar sonrasında da ulusal ve uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapabilmesi amacıyla kullanıma açılmalı ve böylece gençlere spor kültürü aşılmalıdır. Ayrıca bu tesisler sadece Trabzon’un değil, aynı zamanda Trabzon’un hinterlandında yer alan diğer kentlerin de kullanımına açılmalı, bu kentlerdeki sporcu ve gençler de birtakım programlarla ücretsiz olarak veya düşük ücretlerle bu tesislerden faydalanmalıdır. Haftanın belirli gün ve saatlerinde yapılacak iyi bir program ile birçok kent bu tesislerden yararlanabilmelidir. Bu tesislerin işlevsel olabilmesi için tesislerde mesai kavramının uygulanmaması, tesislerin sürekli olarak kullanıma açık olması gerekmektedir.

Genellikle kentler, oyunlar öncesine ve oyunlar süresince olan döneme odaklanırlar. Oysa olimpiyatların kentsel dönüşüme yaptığı katkı, olimpiyat sonrası dönemle anlaşılır. Kentlerin amacı, olimpiyatlara tek seferlik bir olay gözüyle bakıp ona ev sahipliği yapmak değil, olimpiyatları kullanarak daha kalıcı yollarla kenti iyileştirmeye çalışmak olmalıdır. Diğer tüm alanlarda olduğu gibi, spor alanında da “sürdürülebilirlik” kavramı önemle uygulanmalıdır. Bir kent olimpiyat teklifi sunarken, çevresel konular ve sürdürülebilir kalkınma, dikkat edilmesi gereken konulardan olmalıdır. Bunun yanı sıra halka olimpizm düşüncesi, spor kültürü ve spor sevgisi aşılmalı, halk bilinçlendirilmeli ve bu yolla kamuoyu desteği arttırılmalıdır. Çünkü örneğin Trabzon Olimpiyatları’nda müsabakalarda beklenen sayıda seyirci elde edilememesi, halk desteğine daha çok önem verilmesi gerektiğini gözler önüne sermiştir.

Dünyadaki spor organizasyonları durağan olmayan ve sürekli işleyen bir takvime sahiptir. Bu organizasyonun ardından 2014 Dünya Liselerarası Hentbol Şampiyonası’nın da Trabzon’da düzenleneceği bilinmektedir. Ayrıca 2011 EYOF’un ardından 2020 Olimpiyatları için İstanbul’un aday olacağı duyurulmuştur. İstanbul’un bu oyunları alıp

almayacağı bilinmez. Bu oyunları alırsa İstanbul, altyapı problemlerini ve spor tesisi eksikliklerini giderebilecek, olimpiyatları kentsel dönüşümü için bir araç olarak kullanabilecektir. Ancak İstanbul'un bu oyunları alması için daha kat etmesi gereken uzun bir yol bulunmaktadır. İstanbul'un 25/30 Ekim 2011'de Türkiye Ekonomi Bankası BNP Paribas Dünya Kadınlar Tenis Şampiyonası'nı organize etmesinin ardından Uluslararası Tenis Federasyonu (*ITF*) Başkanı ve IOC üyesi olan Francesco Ricci Bitti'nin bu organizasyonun çok iyi organize edildiğini ve İstanbul'un bu potansiyeli ve deneyimi ile 2020 Olimpiyatlarını alma şansının yükseldiğini açıklaması bu konuda umut verici bir gelişme olmuştur. Trabzon 2011 EYOF'un ardından bahsedilen tesis ve alanların akıbeti ve kentsel dönüşüme ne derece kalıcı bir etki yaptığının anlaşılması da bu noktada İstanbul için iyi bir referans olacaktır.

Türkiye'nin sporda, olimpiyatlarda ve kentsel dönüşümde ümit edilen yere gelebilmesi bu alanda yapılacak akademik çalışmalara ihtiyaç duymaktadır. Söz konusu akademik çalışmalar, olimpiyatların kentsel dönüşümde bir araç olarak kullanılmasına önemli katkılar sunacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akkar, Müge (2006), “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye”, **TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi**, 2006 (2), 29-38.
- Andranovich, Greg ve diğerleri (2001), “Olympic Cities: Lessons Learned From Mega-Events Politics”, **Journal of Urban Affairs**, 23 (2), 113-131.
- Ataçocuğu, Muazzez (2008), **Olimpiyat Oyunlarının Ev Sahibi Ülke ve Kente Ekonomik Etkilerinin Araştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atalay, Meliha (2004), **Uluslararası Olimpik Akademide Görev Alan Çeşitli Ülke Temsilcilerinin Dünyada Olimpizm Düşüncesinin Yaygınlaştırılmasına Yönelik Görüşlerinin Analizi ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atkinson, Rob (2005), “Kentsel Dönüşüm, Ortaklıklar ve Yerel Katılım: İngiltere Deneyimi”, **Uluslararası Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Kitabı**, İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları.
- Barka, İlke (2006), **Kentsel Dönüşüm Dinamikleri Bağlamında Yeni Konut Alanları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Brunet, Ferran (1995), “An economic analysis of the Barcelona ‘92 Olympic Games: resources, financing, and impact”, **In The Keys to Success, Miquel MD, Botella M**, 1. Baskı içinde (203-207), Barcelona: Autonomous University of Barcelona.
- Crowther, Nigel (2004), “The State of the Modern Olympics: *Citius, Altius, Fortius?*”, **European Review**, 12 (3), 445-460.
- Demirsoy, Mustafa Sami (2006), **Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi (Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel Dönüşüm Projesi Örnek Alan İncelemesi)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Dündar, Özlem (2003), “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarının Sonuçları Üzerine Kavramsal Bir Tartışma”, Pınar Özden vd (Haz.), **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu**, (65-74), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi.
- Eraslan, Sıddık (2008), “Modern Kentleşmeye Bir Örnek: Çekmeköy”, **Yerel Siyaset Dergisi**, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/mayis2008/12.pdf> (09.08.2011).
- Eren, Fatih (2006), **Kentsel Dönüşümlerde Kamu-Özel Ortaklıkları ve Özel Girişimin Dönüşümdeki Varlığı: Konya Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erten, Sertaç (2008), **Dev Etkinliklere Ev Sahipliği Yapmanın Mekânsal Analizi: Olimpiyat Kentleri Ve Olimpiyatlara Aday Kentler**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.
- Essex, Stephen ve Chalkley, Brian (1998), “Olympic Games: Catalyst of Urban Change”, **Leisure Studies**, 17 (3), 187 – 206.
- Genç, Fatma Neval (2003), “Kent Yenileme ve Yerel Yönetimler: Kamu Yönetimi Perspektifi”, M. Akif Çukurçayır ve Ayşe Tekel (Ed.), **Yerel ve Kentsel Politikalar**, (413-462), Konya: Çizgi Kitabevi.
- (2008), “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, 15 (1), http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C15S12008/115_130.pdf (08.08.2011).
- Göksu, A. Faruk (t.y.), “Kentsel Dönüşüm: Yeni Yaklaşım ve Yenilikçi Modeller”, **Kentsel Yenileme ve Dönüşüm**, http://www.kentselyenileme.org/dosyalar/L_Mimar_Ist.pdf (17.08.2011).
- (t.y.), “Kapsamlı Dönüşüm Süreci, Yeni Yaklaşımlar ve Öneriler”, **Kentsel Yenileme ve Dönüşüm**, <http://www.kentselyenileme.org> (17.08.2011).
- Gündoğan, Neşe (2002), “Olimpizm ve Olimpiyat Oyunlarının Kente ve Ülkeye Katkıları”, **7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Metinleri**, <http://www.sporbilim.com/dosyalar/Paneller-A.pdf#page=52> (11.11.2011).
- Gündoğan, Özdemir (2006), “Kentsel Dönüşüm, Tarihsel ve Güncel Bir Kırılma Noktası mı?”, **TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi**, 2006 (2), 39-47.
- Güngör, Birgül (2009), **Berlin Olimpiyatları Ekseninde Basında Türk Sporu (1936-1938)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

Güzel, Pınar ve diğerleri (2009), “Sürdürülebilir Kalkınmanın Çevre Boyutunda Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) Uygulamaları ve Olimpiyat Organizasyonları Kapsamında İncelenmesi”, **Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi**, 20 (2), 59–69.

Hall, Michael C. (2006), Urban Entrepreneurship, Corporate Interests and Sports Mega-Events: The Thin Policies of Competitiveness Within the Hard Outcomes of Neoliberalism”, **The Sociological Review**, 54 (2), 59-70.

Hiller, Harry H. (2006), “Post-event Outcomes and the Post-modern Turn: The Olympics and Urban Transformations”, **European Sport Management Quarterly**, 6(4), 317 – 332.

Horne, John ve Manzenreiter, Wolfram (2006), “An Introduction To The Sociology of Sports Mega-events”, **The Editorial Board of the Sociological Review**, 54 (2), 1-24.

<http://www.trabzon2011.org>

<http://www.olympic.org>

<http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr>

<http://www.bayindirlik.gov.tr>

<http://trabzon.gsb.gov.tr>

Kara, Gülten (2007), “Kentsel Dönüşüm Uygulamaları”, **TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı**, 1-9.

Karaman, Aykut (2003), “Dönüşüm Projelerinde Kentsel Tasarımın Rolü”, **Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu**, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları.

Kasimati, Evangelia (2003), “Economic Aspects and the Summer Olympics: A Review of Related Research”, **International Journal of Tourism Research**, 5, 433- 444.

Kazgan, Gülten (2003), “Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu”, Pınar Özden vd (Haz.), **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu**, (9-17), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi.

Keleş, Ruşen (2000), **Kentleşme Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi.

————— (2004), “Kentsel Dönüşümün Yasal Altyapısı”, **Mimarist Dergisi**, 74-75.

————— (2006), **Kentleşme Politikası**, 9.Baskı, Ankara: İmge Yayınevi.

Keskin, Ayhan (2007), **2000- 2012 Yılları Arasında Düzenlenen ve Düzenlenecek Olan Modern Olimpiyat Oyunlarına Ev Sahipliği Yapmak için Aday olan Şehirler**,

- Seçim Kriterleri ve İstanbul Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kızılcılık, Sezgin (2000), **Sosyoloji Yazıları II**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kocamemi Nurengin, Gaye (2006), **Kentsel Dönüşüm Süreci Kazlıçeşme Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Koryürek, Cüneyt E. (2003), **Olimpiyadlar**, İstanbul: Stil Matbaacılık.
- Köktürk, Erdal ve Köktürk, Erol (t.y.), “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Almanya Deneyimi”, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu**, <http://www.hkmo.org.tr/> (17.08.2011)
- Kütük İnce, Esra (2006), **Kentsel Dönüşümde Yeni Politika, Yasa Ve Eğilimlerin Değerlendirilmesi Kuzey Ankara Protokol Yolu Kentsel Dönüşüm Projesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Liao, Hanwen ve Pitts, Adrian (2006), “A Brief Historical Review of Olympic Urbanization”, **International Journal of the History of Sport**, 23 (7), 1232 – 1252.
- Matheson, Victor A. ve Baade, Robert A. (2004), “Mega-Sporting Events in Developing Countries: Playing the Way to Prosperity?”, **The South African Journal of Economics**, 72 (5), 1085-1096.
- Monclús, Francisco-Javier (2003), “The Barcelona Model: And An Original Formula? From 'Reconstruction' To Strategic Urban Projects (1979-2004)”, **Planning Perspectives**, 18 (4), 399 – 421.
- Newman, Peter (2007), “Back the Bid: The 2012 Summer Olympics and the Governance of London”, **Journal of Urban Affairs**, 29 (3), 255-267.
- Özden, Pelin Pınar (2001), “Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi**, 23-24, 255-269.
- (2002), “**Yasal ve Yönetimsel Çerçevesiyle Şehir Yenileme Planlaması ve Uygulaması: Türkiye Örneği**”, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- (2008), **Kentsel Yenileme**, Ankara: İmge Yayınları.
- Özdilek, Çetin ve diğerleri (t.y.), “Modern Olimpiyat Oyunlarının Tarihi Gelişimi ve

- Olimpiyatların Gezici Olma İlkesinin Günümüze Kadar Düzenlenen Oyunlar Açısından Değerlendirilmesi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/9/223.pdf> (10.08.2011).
- Özfidaner, Mahmut (2007), **Kentleşme ve Toplumsal Değişim Yatağan Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztaş, Nihan (2005), **Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Haliç Örnekleme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Poast, Paul D. (2007), “Winning the Bid: Analyzing the International Olympic Committee's Host City Selections”, **International Interactions**, 33 (1), 75 – 95.
- Roberts, Kenneth (2004), **The Leisure Industries**, London: Palgrave Macmillian.
- Roberts, Peter (2000), “The evolution, definition and purpose of urban regeneration”, Peter Roberts ve Hugh Sykes (der.), **Urban Regeneration**, 9-36, London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Schimmel, Kimberly (2006), “Deep Play: Sports Mega-events and Urban Social Conditions In The USA”, **The Editorial Board of the Sociological Review**, 54 (2), 161-174.
- Seçilmiş, Korhan (2004), **Antik Zamandan Günümüze Olimpiyat Oyunları**, İstanbul: İlpres Basım ve Yayın San. Ve Tic. Ltd. Şti.
- Sencer, Yakut (1979), **Türkiye’de Kentleşme**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Serdaroğlu, Mehmet Sabri (2002), **Olimpiyat Tarihi ve Türkiye’nin Olimpiyatlardaki Durumu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shoval, Noam (2002), “A New Phase In The Competition For The Olympic Gold: The London and New York Bids For The 2012 Games”, **Journal of Urban Affairs**, 24 (5), 583-589.
- Simson, Vyv ve Jennings, Andrew (1992), **Olimpiyatlar, Sahtekârlık ve Mafya: Güç, Para ve Doping**, (Çev. Mehmet HARMANCI), İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Smith, Neil (2002), “New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy”, N.Brenner ve N.Theodore (der), **Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe**, (13-27), UK: Blackwell.

- Sökmen, Polat (2003), “Kentsel Dönüşüm İçin Kaynak Yaratıcı Sürdürülebilir Bir Planlama Çerçevesi”, **TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Yayını**, 47-51.
- Şahin, Yusuf (2010), “Olimpiyat Kentinden Olimpiyat Devletine”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 12 (18), 73- 80.
- Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (1985), **Olimpik Hareket**, İstanbul: Doğu Matbaası.
- URL, “Binaların Dışı Boyatılıyor” (2011), <http://haber.trabzonemlak.com> (23.12.2011).
- URL, “Yüzme Havuzunda Sona Doğru” (2010), <http://www.haber61.net> (23.12.2011).
- URL, “EYOF Heyecanı Başladı” (25.07.2011), <http://www.hurriyet.com.tr> (23.12.2011).
- URL, “EYOF Basın Merkezi Bakın Ne oldu” (11.08.2011), <http://www.trabzonhaber.com.tr> (23.12.2011).
- URL, “Gençlere Olimpiyatlarda Garantili İş Olanakları” (2011), <http://www.devturk.org> (23.12.2011).
- Uzun, Nil (2006), “Yeni Yasal Düzenlemeler ve Kentsel Dönüşüme Etkileri”, **TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi**, 2006 (2), 49-52.
- Üstel, Lütfi Can (2005), **1894’ten 2004’e Olimpiyat Tarihi**, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Waite, Gordon (2001), “The Olympic Spirit and Civic Boosterism: The Sydney 2000 Olympics”, **Tourism Geographies**, 3 (3), 249 – 278.
- Weiler, Ingomar (2004), “The Predecessors of The Olympic Movement, and Pierre de Coubertin”, **European Review**, 12 (3): 427–443.
- Yerebasmaz, Hülya (2006), **Gerze: Kentsel Dönüşüm Örneğinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, Abdullah ve Bozkurt, Yavuz (2007), “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları ve Kütahya TOKİ Örneği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, 17(2), 5-21.
- Yılmaz, Semih (1999), **İstanbul Olimpiyat Oyunları Organizasyon Planlaması ve Tesislerin İncelenmesi (2000-2004 Adaylıkları Çerçevesinde Bir Araştırma)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

ÖZGEÇMİŞ

Duygu Ak, 1987 yılında Ankara/ Çankaya’da doğmuştur. Ortaöğretimini İzmir Gaziemir Yabancı Dil Ağırlıklı Lise’de tamamladıktan sonra 2005 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünde lisans eğitimine başlamış, buradan 2009 yılında mezun olmuştur. 2009 yılında yine Dokuz Eylül Üniversitesi’nde Kamu Yönetimi bölümünde yüksek lisans ders aşamasına başlamıştır. 2010 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başlamış, ardından yüksek lisans eğitimine Karadeniz Teknik Üniversitesi’nde devam etmiştir. Şu anda Uşak Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. İyi seviyede İngilizce, temel seviyede Almanca bilmektedir.